

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

2024

Mgr. Eva Klimentová Repaská

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Informační gramotnost pro učitele

Závěrečná práce

2024

Mgr. Eva Klimentová Repaská

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

ZADÁNÍ

tématu závěrečné písemné práce doplňujícího pedagogického studia

Jméno a příjmení studenta: .....Eva Klimentová Repaská.....
titul: ...Mgr. ... **název absolvované VŠ** ....Univerzita Pardubice (Bc., 2008),
Masarykova univerzita Brno, (Mgr.) .....
rok ukončení VŠ.....2012..... **rok zahájení DPS:** .....2022.....

Práce je svým obsahem zaměřena převážně do oblasti: **psychologie, pedagogika, obecná didaktika, oborová didaktika, metodologie, sociologie.** (podtrhni)

Téma práce: ..... **Informační gramotnost pro učitele**.....

Obsah práce:

Práce bude zaměřena na školící aktivitu pro pedagogický sbor a další pedagog. pracovníky, jednak pro učitele dotčených předmětů, ale také pro ty, kteří se s danou problematikou dosud blíže nesetkali. Cílem práce je seznámení učitelů s tématy jako: bezpečnost státu, formy hybridních hrozeb, role armády a její spolupráce s MŠMT v dané problematice, sonda do podpůrných projektů a portálů pro učitele a veřejnost, které se tématu věnují, morálně etický a legislativní dopad problému na výkon učitelství praxe, informační a mediální gramotnost učitele, trénink každodenního hrdiny (jak obstát v krizové situaci a dobře se orientovat v dané oblasti). Obsahem práce bude v dotčených oblastech uvedení do základní terminologie a zdrojový rozcestník pro učitele. Zpracování práce v grafické podobě půjde využít jako prezentaci založenou na interaktivní přednášce, s otevřenou možností doplňkové diskuze s externími odborníky. Obsah práce lze aplikovat dle potřeb učitelství kolektivů, práci bych podle časových možností ráda ověřila v praxi v rámci jedné až dvou škol.

Základní literatura dle ISO 690:

- 1) ZIMBARDO, Philip G. *Luciferův efekt: jak se z dobrých lidí stávají lidé zlí*. Vydání druhé. Přeložil Radek KAŠPAR, přeložil Marika KRÁLÍKOVÁ. Praha: Academia, 2021. Společnost (Academia). ISBN 978-80-200-3281-2.
- 2) BÁRTA, Miroslav, KOVÁŘ, Martin, FOLTÝN, Otakar, ed. *Povaha změny: bezpečnost, rizika a stav dnešní civilizace*. Praha: Vyšehrad, 2015. ISBN 9788074296413.
- 3) *Příprava občanů k obraně státu: příručka pro učitele základních a středních škol*. 3. vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Vojenský historický ústav Praha, 2023.

Termín odevzdání práce: ..... **do 15. dubna 2024**.....

Vedoucí práce: **prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.** Podpis vedoucího .....

Prohlašuji, že jsem se seznámil(a) se zásadami pro vypracování závěrečné písemné práce v rámci DPS.

v Pardubicích dne: .....**10. 5. 2023**..... **Podpis studující(ho):** .....

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 19. 3. 2024

Mgr. Eva Klimentová Repaská

Poděkování:

Předně si dovoluji poděkovat panu profesoru Karlu Rýdlovi, vedoucímu závěrečné práce, který mě již podruhé jako vedoucí doprovází na mé studijní cestě.

Dále bych ráda poděkovala zejména své rodině, svým třem dětem a manželovi, že mi studium umožnili a byli mi oporou.

ANOTACE

Závěrečná práce doplňkového pedagogického studia je zaměřena na zpracování Příručky (školicí aktivity) pro pedagogické sbory v oblasti informační gramotnosti, s úvodem do teorie bezpečnosti státu a eticko legislativního rámce dotčené problematiky. Cílem práce je seznámení učitelů s tématy jako: bezpečnost státu, formy hybridních hrozeb, role armády a její spolupráce s MŠMT v dané problematice, sonda do podpůrných projektů a portálů pro učitele a veřejnost, které se tématu věnují, morálně etický a legislativní dopad problému na výkon učitelské praxe, informační a mediální gramotnost učitele, trénink každodenního hrdiny (jak obstát v krizové situaci a dobře se orientovat v dané oblasti). Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, ve kterých bylo zpracováno jak samotné znění Příručky (obsah školicí aktivity), tak vlastní didaktický rozbor navrženého didaktického textu.

KLÍČOVÁ SLOVA

příručka pro učitele, školení, informační gramotnost, teorie bezpečnosti státu, hybridní hrozby, mediální gramotnost, etický kodex učitele, pedagogická praxe

TITLE

Information Literacy for Teachers

ANNOTATION

The final thesis of the follow-up pedagogical study is focused on the preparation of the Handbook (training activity) for teaching staff in the sphere of information literacy, with an introduction to the theory of state security and the ethical-legislative framework of the problems in question. The aim of the thesis is to familiarize teachers with the following topics: state security, forms of hybrid threats, the role of the army and its cooperation with the Ministry of Education, Youth and Sports in the given issue, a probe into support projects and portals for teachers and the public that deal with the topic, the moral-ethical and legislative impact of the problem on the performance of teaching practice, information and media literacy of the teacher, training to be everyday hero (how to face a crisis situation and navigate in the given area). The thesis is divided into a theoretical and a practical part, in which both the wording of the Handbook itself (the content of the training activity) and the actual didactic analysis of the proposed didactic text were processed.

KEYWORDS

teacher's guide, training, information literacy, theory of state security, hybrid threats, media literacy, teacher's ethics code, pedagogical practice

OBSAH

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK.....	8
ÚVOD.....	10
TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1. ZVOLENÉ FORMY/METODY ŠKOLICÍ AKTIVITY	13
1.1 Didaktický popis a rozbor zpracování Příručky	14
1.1.1 Obsahové zpracování Příručky	14
1.1.2 Zdrojové zpracování Příručky	15
1.1.3 Didakticko grafické zpracování Příručky	15
1.2 Specifikace přednášky za pomoci PP prezentace a externích hostů.....	17
1.2.1 Specifikace akce	17
1.2.2 Zvolené metody školení, didaktická technika	18
1.2.3 Specifikace prostoru a pomůcek pro konání školení.....	18
1.2.4 Předpokládaný scénář školení	19
1.3 Interaktivní E-book.....	21
PRAKTICKÁ ČÁST	
Plné znění Příručky „ <i>Informační gramotnost pro učitele</i> “ (v přímé grafické verzi zpracování)	22
ZÁVĚR	111
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	114
I. Část teoretická	114
II. Část praktická pro zpracování Příručky v plném znění.....	115

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

ČÁST TEORETICKÁ

Obrázek 1 - Struktura stránky a textu..	16
Obrázek 2 - Postupy a pravidla.	17
Obrázek 3 - Ukázka PowerPointové prezentace.	18
Obrázek 4 - Optimální uspořádání místnosti.	19

ČÁST PRAKTICKÁ

Obrázek 1 - Zdánlivě nové fenomény.....	25
Obrázek 2 - Vzdělávací oblasti.....	28
Obrázek 3 - Schéma: Co ohrožuje bezpečnost prostředí?.....	35
Obrázek 4 - Titulní strana Příručky POKOS.....	39
Obrázek 5 - Funkce POKOS.....	39
Obrázek 6 - Schéma pojmů.....	40
Obrázek 7 - Faktory odolnosti.....	41
Obrázek 8 - Schéma osobnost učitele.....	45
Obrázek 9 - Učitel jako maják a rozcestník	51
Obrázek 10 - Učitel je občan i profesionál.....	64
Obrázek 11 - Indoktrinace versus výchova.....	65
Obrázek 12 - Jaký učitel je dobrý učitel?.....	66
Obrázek 13 - Člověk, charakter a dobro.....	67
Obrázek 14 - Etický kodex učitele.....	72
Obrázek 15 - Škola a učitel.....	73
Obrázek 16 - Specifikace soukromoprávní a veřejnoprávní odpovědnosti učitele.....	78
Obrázek 17 - Modely. Projektový den.....	91
Tabulka 1 - DIMEFIL.....	42
Tabulka 2 - Kybernetická bezpečnost podle JSNS.cz.....	49

ÚVOD

Na úvod práce považuji za zásadní říci, že jsem si dané téma zvolila s plnou zodpovědností k tomu, v jak hypersensitivní a složité době se aktuálně nacházíme. Záměrem nebylo detailně zpracovat jednotlivé oblasti dotčené problematiky, ale spíše vytvořit koncepci pohledu na učitele z úhlu, který není obvyklý a pomůže navést jednotlivce k zamyšlení nad potřebou tématu samotného i jeho realizace v praxi.

S ohledem na tento komplexní pohled bylo předpokladem, že práce bude mít širší záběr a větší rozsah, avšak tato skutečnost by měla být brána spíše za pozitivum, neboť vypuštěním jakékoliv dílčí části by základní myšlenka zpracování pozbyla smyslu.

Nejenom proces vzdělávání, ale celá společnost, prochází posledních několik let turbulentními změnami. Objevují se zdánlivě nové fenomény, které jsou ve skutečnosti staré jako lidstvo samo, ale v dnešní době nabývají rozměrů jako nikdy v dějinách, a to díky mediálnímu a kyberprostoru.

Laik (bez ohledu na věk) se setkává dennodenně s hybridními hrozbami, které stále více prosakují a rozdělují širokou veřejnost, často v přímém, byť nechtěném, dopadu na pedagogickou praxi. Ovlivňují kurikulum, mají vliv na atmosféru ve třídě i škole, ovlivňují samotnou osobu učitele, kvalitu jeho práce i vztahy v pedagogickém sboru.

Mnozí objektivně přiznávají, že si s danou situací neví rady, profesně, lidsky, eticky z pohledu výkonu své profese, nemají dostatek sil a erudice se takovému útoku „neviditelného nepřítele“ bránit. Učitel musí ze své pozice garantovat bezpečí školního prostředí a vyznat se v tomto informačním a terminologickém chaosu, udržet si objektivitu a neutralitu. Mnozí se však neorientují v legislativě, v základních termínech, a ba dokonce nemají tušení, že jako učitelé mohou mít nezástupný vliv na zajištění ochrany a obrany státu spolu s prevencí předcházení takovým krizovým situacím.

Je nutné si přiznat, že ve společnosti, nevyjímaje učitelskou profesi, již panuje značná nechuť až rezignace, absurdně v kontrastu k zvyšující se potřebě osvěty v této oblasti. Kladu si proto otázku, zda existuje o takovou prevenci ze strany pedagogů skutečně zájem? Zda se orientují v dané problematice a terminologii? Jak moc jsou otevřeni řešit tato témata a pomoci k šíření osvěty? V mnohých vyvolávají některé termíny nepochopení a řada učitelů se obává pouštět se do těchto náročných témat, nebo neví, jak je správně uchopit, proto se některým raději vyhýbají, či je probírají pouze velmi okrajově.

Mediální a informační gramotnost se bezpochyby stávají klíčovými kompetencemi budoucnosti a jakousi „novodobou brannou povinností“. Problematika je úzce spjata s behaviorální a sociální psychologií, etikou, krizí autorit a ztrátou důvěry ve vědecké postupy a systém.

Jako vystudovaná umělecká manažerka jsem se sama setkala s marketingovými a manipulativními praktikami. Díky práci v advokacii jsem pro změnu měla možnost sledovat legislativní rámec problematiky týkající se ochrany před kyberprostorem, nebezpečí internetu, šíření poplašných zpráv, dopadu porušení etického kodexu, či dokonce porušení pracovní smlouvy a školského zákona ze strany učitele. Tyto jednotlivé případy byly velmi individuální a specifické. Všichni jsme navíc svědky kauz, které vstupují do trestně právní roviny a ve věci musí rozhodovat soudy. Stírá se tenká hranice svobody slova stran učitele a obecně se význam tohoto ústavního práva nejednou rozplynul v popírání skutečnosti.

Jako dcera vojáka se nebojím daná témata otevírat a dlouhodobě sleduji vzdělávací aktivity Armády České republiky a Ministerstva obrany České republiky ve spolupráci s dalšími ministerstvy, subjekty a institucemi. Domnívám se, že role učitele je důležitou součástí na žákově/studentově cestě ve výchově ke zdravému občanství, a že nauky rozvíjející charakter budou v budoucnu stále více nabývat na důležitosti.

Práce si proto kladla za hlavní cíl seznámit učitele základních a středních škol s problematikou bezpečnosti státu, formami hybridních hrozeb a morálně etickými aspekty dané problematiky. Učitele zde vnímám jako hrdinu všedního dne, který se orientuje v pozitivních hodnotách.

V samotné Příručce tedy reflektuji nejenom teoretickou a terminologickou náplň dotčených oblastí, ale také reálnou situaci a její vývoj, neboť jsou očekávány novinky užší spolupráce Ministerstva obrany České republiky a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále jen MŠMT) s apelem na zlepšení povědomí a zvýšení zájmu o nauky k občanství, branného školení a nauk podporujících charakter. Kromě projektu POKOS (Příprava občanů k obraně státu, dále jen POKOS) totiž neexistuje v podstatě substitut pro výuku přijatelné formy „branné výchovy“, kterou starší ročníky pamatují zejména jako indoktrinační cvičení. Příručka se namísto toho snaží poukázat na morální aspekty „výchovy k obraně“ a její mnohostrannost.

TEORETICKÁ ČÁST

1. ZVOLENÉ FORMY/METODY ŠKOLICÍ AKTIVITY

Školicí aktivita je koncipována do několika stupňů, podle možností a potřeb toho kterého pedagogického sboru/školy. Pro některé učitele by to mohlo být dokonce poprvé, co se zevrubněji setkají s tématem přípravy občanů k obraně státu nebo s tréninkem předcházení „skluzu ke špatnosti“.

CÍL školicí aktivity: Po absolvování školení by se učitel měl lépe orientovat v základní terminologii, vědět, na kterých portálech hledat další hlubší informace, více se otevřít dialogu a rozhledu v této oblasti, a měl by si být jistější v práci se zdroji.

Školení by mělo zejména otevřít prostor pro možnou diskuzi o potřebě této prevence na školách ze strany učitelů daných předmětů i pedagogického sboru jako celku.

- 1. Prvním stupněm** je samotné zpracování *Příručky Informační gramotnost pro učitele. Aneb role učitele v informační válce* (dále jen Příručka). Tato příručka byla vytvořena v myšlence otevřeného vzdělávání v licenci volného nekomerčního užívání, tedy zejména pro studijní účely pedagogů i dětí, a to s přístupem volně a zdarma.
- 2. Druhým stupněm** je přidružená možnost prezentace dané Příručky v Power Pointovém zpracování. V této souvislosti je na místě možnost pozvání dalších externích hostů, například advokáta do škol, realizátorů projektu POKOS, pozvánka bezpečnostního experta a dalších odborníků pro širší diskuzní panel.
- 3. Třetím stupněm** je možnost budoucí aplikace Příručky jako E-book, který bude umístěn na web k volnému využití pro studijní účely. Jednalo by se například o formáty FlipHTML5, Adobe InDesign a další.

1.1 Didaktický popis a rozbor zpracování Příručky

1.1.1 Obsahové zpracování Příručky:

Příručka je dělená na pět kapitol. V **úvodní části** najdeme vysvětlení, proč vůbec tato Příručka vznikla, a co vedlo k jejímu vytvoření.

První kapitola se věnuje vymezení tematické oblasti problému. Odkazuje na zdroje základní metodiky a webové projekty, které se věnují dotčené oblasti v rámci Rámcového vzdělávacího programu (dále jen RVP) a Školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP).

Druhá kapitola se věnuje teorii bezpečnosti státu. V této kapitole, jak název napovídá, Příručka specifikuje pro potřeby učitele základní vymezení, terminologii i nejožehavější současné problémy, na které má vzdělávací proces nemalý vliv a současně je jimi i sám ovlivňován. Součástí kapitoly je seznámení s projektem POKOS, který je v dotčené problematice hlavním zdrojem a možností, pokud by školy jevíly zájem o zcela specifický typ prožitkové pedagogiky.

Nejobsáhlejší je **kapitola třetí**, která se věnuje seznámení s hybridními formami války, a dále rozvádí jednotlivé pojmy a termíny, které nejvíce rezonují společností, a ve kterých by se měl orientovat i pedagog. Kapitola je rozdělena na uvádějící část a poté je věnována pozornost vždy každé oblasti, která do problému zasahuje, čili nebezpečí konspiračních teorií a radikalismu, kybernetická bezpečnost, a hlavní pozornost je věnována informační a mediální gramotnosti, včetně uvedení základních bazálních pojmů a postupů pro práci se zdroji. Příručka také pro lepší vhled do problematiky a stavu aktuální situace stran učitelů využívá dostupné výsledky řady výzkumů zpravidla neziskového sektoru.

Učitel je v této kapitole vnímám jako maják, rozcestník, mentor, který se orientuje v pozitivních hodnotách a dotčených oblastech.

Čtvrtá kapitola se věnuje eticko legislativnímu rámci věci. Učitel je hrdinou všedního dne, zná svá práva, ale také limity, a je si vědom morálního dopadu a důležitosti nauky k charakteru a dobru. Kapitola uživatelsky rozpracovává tři teorie tří různých autorů, které jsou protichůdné jen zdánlivě. Všem ve skutečnosti jde o učení a konání dobra, v čemž učitel může sehrát zásadní roli.

Pátá kapitola obsahuje převzatý slovník pojmů, který rozvádí druhou kapitolu a současně nabízí jeden námět k realizaci projektového dne.

1.1.2 Zdrojové zpracování Příručky:

Pro zpracování Příručky bylo využito co nejširší spektrum možných zdrojů oborově i typově: čili vědecká literatura, náslechy přednášek vysokoškolských pedagogů, náslechy přednášek odborníků na uvedené oblasti, dostupná metodika ministerstev a dotčených správních orgánů, Příručka reflektuje současný legislativní rámec věci a systémové uchopení spolupráce mezi dotčenými ministerstvy stran budoucího vývoje reformy Rámcových vzdělávacích programů, současně neopomíná zmínit ani „laickou“ část veřejnosti a samotné pedagogy, kteří se věnují dané problematice.

1.1.3 Didakticko grafické zpracování Příručky:

Příručka byla zpracována v aplikaci Microsoft Word s nadstavbou pro tvorbu brožur a knih. Kapitoly hojně využívají **obrazového** (vizuálního) materiálu, a to zejména vytvořených:

- **schémat**
- **myšlenkových map**
- **navádění textu pomocí ikon**
- **využití SmartArtů**

Text je dělen do pasáží a je graficky **různě zpracován** podle toho, o **jaký typ informace** (sdělení) se jedná:

základní informace, obecná informace

důležité sdělení

k zamyšlení, problém, otázka

problém, zajímavost

zajímavost, tip, sdělení, komentář

hlubší rozbor, detail, zásadnější problém, popis, hledání řešení, názor

1. Vymezení tématické oblasti

OBSAH PŘÍPRAVY OBČANŮ K OBRANĚ STÁTU: SPADÁ DO VZDĚLÁVACÍCH OBLASTÍ:

Obrázek 2 - vzdělávací oblasti.

PŘÍRUČKA JE VHODNÁ PRO:

- ✓ pedagogický sbor
- ✓ a pro všechny další zájemce o dané téma z řad pedagogických pracovníků

Učitelé, do jejichž kompetencí spadají dané vzdělávací oblasti podle RVP/ŠVP, si mohou rozšířit, ujasnit, či prohloubit svoje již stávající znalosti.

Pro některé pedagogy může být tato vzdělávací aktivita poprvé, co se zevrubněji setkají s tématy přípravy občanů k obraně státu, hybridními formami vedení války, mediální a informační gramotnosti, aktivitami Armády ČR v tomto směru, či jakkoliv s výchovou k občanství a principem tréninku hrdiny všedních dní (Jde naučit dobro?).

6

Situaci však nepomáhá například **nejednotnost**, či **složitost definic** jednotlivých pojmů, které rezonují veřejným prostorem, a které si často **nedokážou správně vysvětlit ani pedagogové**.

ZAMYSELEME SE PROTO NAD BAZÁLNÍM VÝZNAMEM UVEDENÝCH POJMŮ:

PRAVDA

Je **ústřední téma** filozofie, pravda může být **absolutní** = tj. neměnná, založená na faktech a důkazech, nebo **relativní** = tj. závislá na pohledu. Dále **objektivní** = tj. nezávislá na subjektu, či **subjektivní** = tj. závislá na osobě. Pravdivé mohou být výroky, premisy, závěry, soudy, přesvědčení.²⁸

Opakem pravdy stran logiky je **nepravda výroku**. Obecně laicky za opak pravdy považujeme **lež**. Jak praví Ottův slovník naučný: „Pravda, ani opak její klam, nejsou ve věcech, nýbrž hledány býti musí v poměru, v jaký sebe, totiž představy své, k tzv. věcem stavíme. Pravda jest povždy věc soudu.“²⁹ „Pravda je shoda skutečnosti s poznáním. (*Veritas est adaequatio rei et intellectus.*)“ Tomáš Akvinský.³⁰

OMYL

Rovná se **mýlka**, **nedopatření**, **renonc**, jedná se o **neúmyslné** a zpravidla **nechtěné** lidské chování, které může mít řadu příčin od pouhé nepozornosti po závažnější onemocnění.

MISINFORMACE

Nesprávná informace, **omyl**, **chyba**, **nepravda** – avšak **není systematicky a úmyslně šířena** za účelem ovlivňování našeho vnímání, názorů a rozhodování. Je to **nezamýšlená chyba**. Autor, potažmo šířitel **misinformace**, jedná v dobré víře, že je informace pravdivá. Můžeme sem zařadit například **zpravodajské omyly**.³¹

Schéma: Co ohrožuje bezpečnost prostředí?³²

Obrázek 3 - Schéma: Co ohrožuje bezpečnost prostředí?

Obrázek 1 - Struktura stránky a textu. Využití SmartArt a grafických symbolů. Graficky zpracovaná terminologie a příklad schématu, myšlenkové mapy, vytvořené ze zdrojového textu.

Příručka obsahuje **terminologii** v hlavním textu a také doplňkově v přílohách pro rozvedení tématu.

Součástí kapitol jsou **aktivizační otázky k zamyšlení**. Hlavním cílem Příručky není to, aby se jí uživatel učil z paměti, ale to, aby se seznámil s pohledem na osobnost učitele z úhlu, který není zcela běžný, a z námětů si odnesl **prožitek**, který bude schopen sám **reflektovat** vlastními slovy, popř. bude vědět, kde najde rozšiřující informace. Otázky k zamyšlení se týkají i **vlastního názoru** na problém a podávají tak základ pro případnou diskusi.

Dále Příručka obsahuje základní pravidla a postupy, které jsou kombinovány z různých uvedených zdrojů.

Obrázek 2 - Postupy a pravidla.

1.2 Specifikace přednášky za pomoci PowerPointové prezentace a externích hostů

1.2.1 Specifikace akce:

Typ akce:	Školící aktivita pro pedagogický sbor
Tematická oblast:	Role učitele v hybridní válce, učitel a výchova k občanství, informační a mediální gramotnost učitele z pohledu bezpečnostní situace, etika a legislativní rámec
Plánovaný časový rozsah:	120 min

1.2.2 Zvolené metody školení, didaktická technika:

PowerPointová prezentace byla vytvořena pro potřeby přednášky daného tématu. Prezentace je zpracována ve zkrácené verzi, heslovitě a s doplněním interaktivních odkazů pro okamžité nasměrování k dílčím zdrojům.

Předpokládá se, že v průběhu školení dojde postupně ke střídání **daných metod a forem**, a to zejména za účelem poznávání problému¹:

- **přednáška**
- **práce s interaktivními odkazy**
- **workshop**
- **panel otázek, řízená diskuze**
- **názorová anketa – sonda ke zjištění úrovně znalostí a zájmu o téma stran školeného kolektivu**

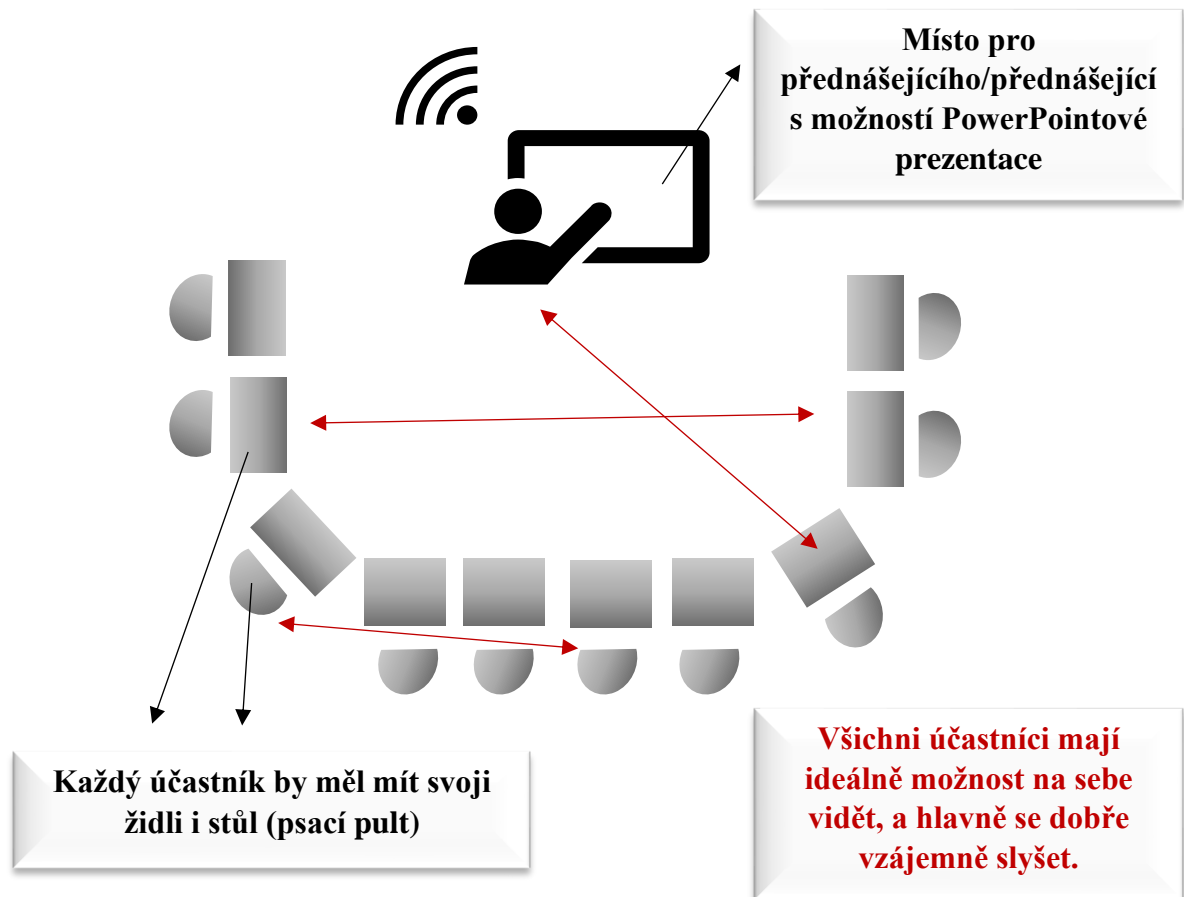
Obrázek 3 - Ukázka PowerPointové prezentace.

1.2.3 Specifikace prostoru a pomůcek pro konání školení:

- Prostor (třída, sborovna, učebna, přednášková, aula, popř. „kino sál“) s dostatečnou kapacitou.
- S kvalitním připojením k internetu a přítomností příslušného promítače PowerPointové prezentace.
- Rolety, či žaluzie pro možnost zastínění místnosti.
- Možnost větrání (klimatizace).

¹ MUŽÍK, J. *Andragogická didaktika. Řízení vzdělávacího procesu*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 323 s. ISBN 978-80-7357-581-6

- **Přednáškové rozvržení do půlkruhu v jedné řadě** (účastníci by měli mít možnost sedět podle svého uvážení tak, aby viděli na prezentaci, ale také na sebe vzájemně a dobře slyšeli jak přednášejícího /externí hosty/, tak sebe jako účastníky).
- Účastníci budou **potřebovat** papír a psací potřeby, ideální by bylo, aby měl každý k dispozici nejenom **místo k sezení**, ale také **pult pro psaní**.

Obrázek 4 - Optimální uspořádání místnosti. Schéma vypracováno autorkou.

1.2.4 Předpokládaný scénář školení:

- Na samotný **úvod** školení budou přednášející **představeni**. Je vhodné **poděkovat** všem v místnosti za účast a projevovaný zájem a čas. Účastníci školení jsou **ubezpečeni**, že případné závěry budou zpracovány zcela anonymně, slouží pouze pro studijní účely, a mají poskytnout pedagogickému sboru zpětnou vazbu, potažmo posloužit nejenom jako vzdělávací aktivita, ale také jako metoda duševní hygieny.

- Školení může zlepšit celkové klima ve škole nejenom stran práce s dětmi v jednotlivých předmětech, ale také na úrovni kolegiální.
- Současně je na úvod požádáno, aby si účastníci **ztišili své mobilní telefony** a v případě, že se chtějí v průběhu prezentace **přihlásit o slovo**, použili předem **dohodnuté gesto**.
- Účastníci jsou také **seznámeni** s tím, že přednášející nejsou zástupci žádných dotčených organizací či institucí, a že školicí aktivita má pro všechny účastníky charakter zájmové a dobrovolné účasti.
- Poté by následovala **malá sonda – anketa k uvedení problému**. Čili by účastníci byli požádáni, zda by například zvedli ruku ti, kteří se s daným tématem již setkali, o téma se zajímají, potažmo je v osnovách jejich vyučovacího předmětu.
- Následně by bylo přistoupeno k **samotné přednášce**, kdy by se postupovalo jednotlivě po „slides“. Přednášející by **kombinoval mluvené slovo a interaktivní odkazy**, v rámci přednášky by pokládal **doplňující otázky k účastníkům**, popřípadě by zadával **malé aktivizační úkoly** (například: *Zkuste sami definovat pojem ..... Vypište si negativní/pozitivní zkušenosti, se kterými jste se setkali v praxi v rámci probíraného tématu .....* apod.)
- **Aktivizační úkoly a otázky se mohou lišit podle potřeb učitelských sborů i podle výsledků/zjištění úvodní sondy. Jednalo by se o aktivity, které by netrvaly déle než 2-3 minuty.**
- K **závěru** by došlo na **řízenou diskuzi** s možností pokládání **volných otázek** na přednášející, potažmo externí hosty (například by bylo vhodné pozvat advokáta², bezpečnostního analytika, specialistu na informační a mediální výchovu, či odborníka na kybernetickou bezpečnost).³

---

² ČAK poskytuje vzdělávání školáků v rámci projektu Advokáti do škol. „Podstatou projektu je dobrovolné a bezplatné zapojení advokátů do vzdělávání školáků na druhém stupni základních a třetím stupni středních škol. Cílovou skupinou jsou žáci 7. až 9. tříd, event. středních škol a učilišť. Obvyklá délka diskuse se žáky a studenty je jedna až tři hodiny.“ ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA. *Zapojte se do projektu advokáti do škol*. Online. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=19639>. [cit. 2023-11-30].

Legislativní školení pedagogického sboru probíhá podle aktuálních potřeb a uvážení vedení školy. Řada advokátů poskytuje právní podporu školám v rámci GDPR (pověřenec pro ochranu osobních údajů).

³ Projekt POKOS je z tohoto schématu vyňat, protože je zcela specifický a má vlastní obsah a proces. Případné školení POKOS škola objednává přímo v centrále projektu. Nicméně je možné na POKOS navázat v rámci tematické epochy a využít jej buď jako úvod do tématu, nebo jako závěr tématu po proběhnutém školení.

1.3 Interaktivní E-book

Výhodou možného zpracování Příručky formou **E-booku** je zejména **interaktivita** využití takové webové aplikace. Je to další rozšiřující formát, který může být pro uživatele lépe dostupný na více zařízeních a graficky zajímavý.

Formát E-booku nabízí jiné a praktičtější uživatelské možnosti pro ty zájemce, kteří nepreferují Příručku v tištěné nebo PDF verzi, nebo v situaci, že není reálné školicí aktivitu odprezentovat. V rámci PowerPointové prezentace se sice také nabízí interaktivní možnost rychlého a přímého odkazu na jednotlivé webové profily, ale formát E-book má v tomto ještě větší grafické možnosti a uživatel (zájemce) tak s **příručkou může online pracovat úplně sám podle vlastní potřeby**.

Nabízí se aplikace typu FlipHTML5, Adobe InDesign a další. E-knihy, resp. E-book lze používat i přes mobilní telefony, a je tedy dostupná na širokém spektru zařízení.

PRAKTICKÁ ČÁST

Plné znění Příručky

„Informační gramotnost pro učitele“

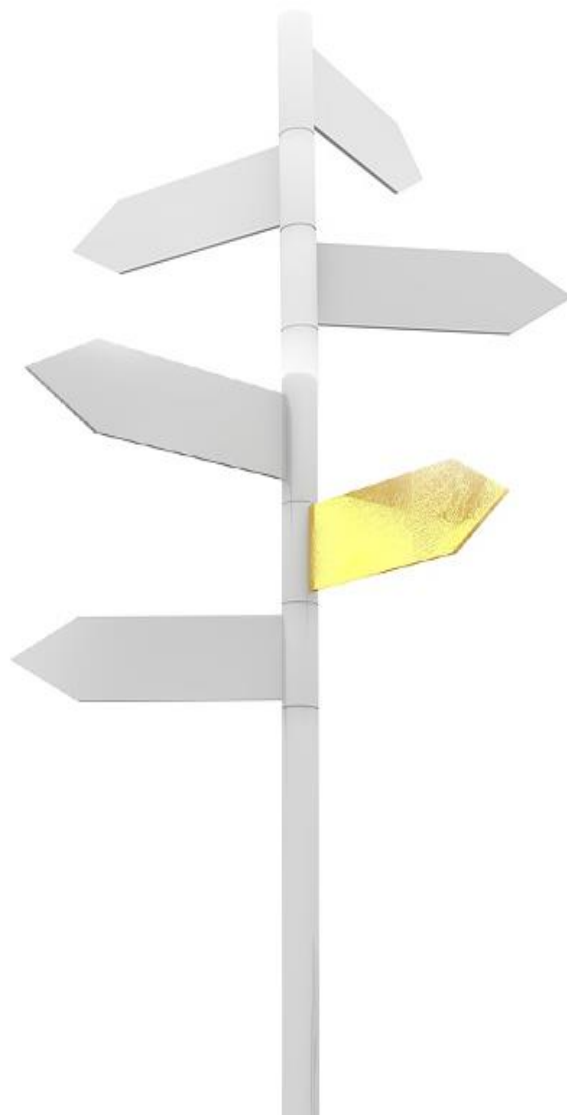
(v přímé grafické verzi zpracování)

INFORMAČNÍ GRAMOTNOST PRO UČITELE

Aneb role učitele
v informační válce.

Mgr. Eva Klimentová Repaská
Univerzita Pardubice, 2024

Obsah Příručky

Učitel jako rozcestník a maják

ÚVOD K PŘÍRUČCE	25
1. VYMEZENÍ TÉMATICKÉ OBLASTI	28
2. TEORIE BEZPEČNOSTI STÁTU	32
3. HYBRIDNÍ FORMY VÁLKY	40
Konspirace, radikalizace a monitoring extremismu	
Kybernetická bezpečnost	
Informační a mediální gramotnost	
4. ROLE UČITELE A ŠKOLY VE VÝCHOVĚ K OBČANSTVÍ	64
5. NÁMĚTY A PŘÍLOHY	87
6. ODKAZY, VYSVĚTLIVKY, POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	92

Úvod k Příručce

Proč vznikla tato Příručka?

Nejenom proces vzdělávání, ale celá společnost, prochází posledních několik let turbulentními změnami. Objevují se zdánlivě nové fenomény, které jsou ve skutečnosti staré jako lidstvo samo, ale v dnešní době nabývají rozměrů jako nikdy v dějinách, a to díky mediálnímu a kyberprostoru. Mluví se o termínech jako:

Obrázek 1 - Zdánlivě nové fenomény.

Příručka by proto také klidně mohla nést názvy:

*„Role učitele v hybridní (informační) válce.
Učitel na cestě výchovy k občanství.
Mediální gramotnost jako novodobá
forma obrany státu z pohledu učitele.“*

Laik (bez ohledu na věk) se setkává **dennodenně s hybridními hrozbami**, které stále více prosakují a rozdělují širokou veřejnost, často v přímém, byť nechtěném, dopadu na pedagogickou praxi. Ovlivňují kurikulum, mají vliv na atmosféru ve třídě i škole, ovlivňují samotnou osobu učitele, kvalitu jeho práce i vztahy v pedagogickém sboru.

Mnozí objektivně přiznávají, že si s danou situací neví rady, profesně, lidsky, eticky z pohledu výkonu své profese, nemají dostatek sil a erudice se takovému útoku „neviditelného nepřítele“ bránit. **Učitel musí ze své pozice garantovat bezpečí školního prostředí a vyznat se v tomto informačním a terminologickém chaosu, udržet si objektivitu a neutralitu.** Mnozí se však neorientují v legislativě, v základních termínech, a ba dokonce nemají tušení, že jako učitelé mohou mít nezástupný vliv na zajištění ochrany a obrany státu spolu s prevencí předcházení takovým krizovým situacím.

Mediální a informační gramotnost se bezpochyby stávají klíčovými kompetencemi budoucnosti a jakousi „**novodobou brannou povinností**“. Experti na extremismus upozorňují na nutnost zdůrazňování zdravého vlastenectví. Nová generace v čele obrany státu pak volá po uvědomění si kontinuity s vlastním národem a státem, svého občanství, práv, svobod a garanci bezpečí, ale také k nim náležející zodpovědnosti a povinnostem. Problematika je úzce spjata s behaviorální a sociální psychologií, etikou, krizí autorit a ztrátou důvěry ve vědecké postupy a systém.

Je však nutné si přiznat, že ve společnosti, nevyjímaje učitelskou profesi, již panuje **značná nechuť až rezignace, absurdně v kontrastu ke zvyšující se potřebě osvěty v této oblasti.**

Je proto namístě otázka, zda **existuje o takovou prevenci ze strany pedagogů skutečně zájem? Zda a jak se orientují v dané problematice a terminologii?** Jak moc jsou otevřeni řešit tato témata a pomoci k šíření osvěty?

V mnohých vyvolávají některé termíny **nepochopení a řada učitelů se obává** pouštět se do těchto náročných témat, nebo neví, jak je správně uchopit, proto se některým raději vyhýbají či je probírají pouze velmi okrajově.

Příručka si proto klade za cíl seznámit učitele základních a středních škol s problematikou bezpečnosti státu, formami hybridních hrozeb a morálně etickými aspekty dané problematiky. Učitel je zde vnímán jako hrdina všedního dne, který se orientuje v pozitivních hodnotách.

Aktivita v šíření osvěty v dotčených oblastech vychází nejenom z řad samotných **expertů na teorii bezpečnosti státu a logiky Armády České republiky a Ministerstva obrany České republiky**, ale také z řad samotných **učitelů**, potažmo **soukromého a non profit sektoru**.

Mezi **hlavní zdroje** Příručky proto patří přednášky a publikace bezpečnostních expertů, vysokoškolských pedagogů, historiků a dalších odborníků z řad různých oborů, kteří se věnují dotčenému tématu. Za zmínku stojí hlavně **projekt POKOS**, kterému bude patřit část kapitoly, a **legislativně etický rámec problému**, kde Příručka pracuje s teoriemi Philipa Zimbarda, Rutgera Bregmana nebo Jana Hábla.

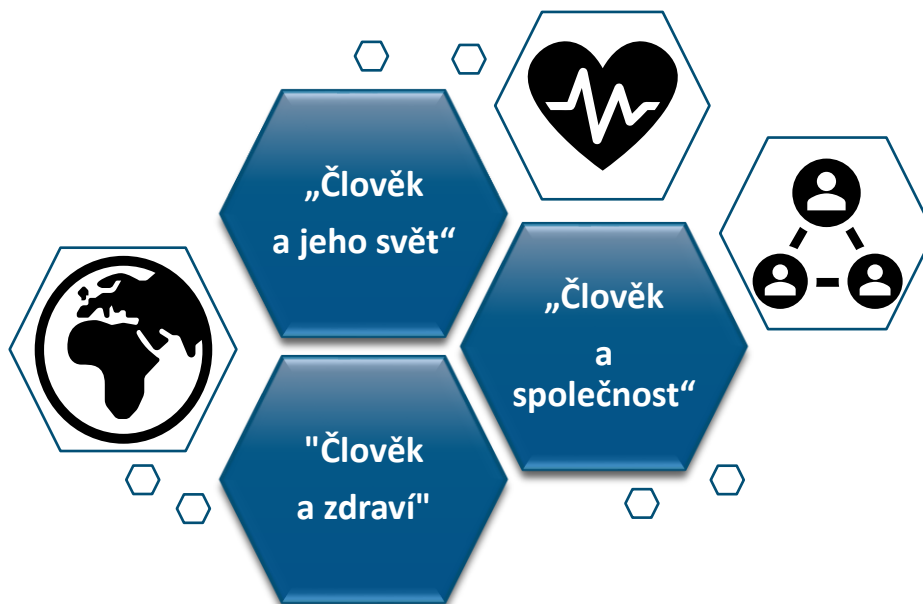

Změny lze v brzké budoucnosti očekávat **ve školní přípravě v oblasti problematiky nauky k občanství**, kdy aktuálně jednají příslušná ministerstva a Národní pedagogický institut ČR o **nové podobě RVP**, ke kterým byli jako konzultanti přizváni také odborníci z Ministerstva obrany ČR.

1. Vymezení tématické oblasti

OBSAH PŘÍPRAVY OBČANŮ K OBRANĚ STÁTU¹ SPADÁ DO VZDĚLÁVACÍCH OBLASTÍ:

Obrázek 2 - Vzdělávací oblasti.

PŘÍRUČKA JE VHODNÁ PRO:

- ✓ pedagogický sbor
- ✓ a pro všechny další zájemce o dané téma z řad pedagogických pracovníků

Učitelé, do jejichž kompetencí spadají dané vzdělávací oblasti podle RVP/ŠVP, si mohou rozšířit, ujasnit, či prohloubit svoje již stávající znalosti.

Pro některé pedagogy může být tato vzdělávací aktivita poprvé, co se zevrubněji setkají s tématy přípravy občanů k obraně státu, hybridními formami vedení války, mediální a informační gramotností, aktivitami Armády ČR v tomto směru, či jakkoliv s výchovou k občanství a principem tréninku hrdiny všedních dní (**Jde naučit dobro?**).

Metodická podpora pro učitele stran výuky dotčených předmětů:

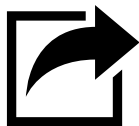

Základní metodickou podporu pro učitele obsahuje **web Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v rámci RVP/ŠVP.**²

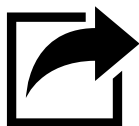

CIVILIA = odborná revue pro didaktiku společenských věd.³

Z DALŠÍCH PROJEKTŮ JMENUJEME NÁSLEDUJÍCÍ:

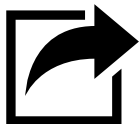

VÝCHOVA K OBČANSTVÍ.⁴ Jedná se o metodický portál Centra občanského vzdělávání Masarykovy univerzity v Brně. Portál je dělen na lekce, materiály a koncepce, a poskytuje jak vzdělávací podporu pro učitele, tak informační a komunikační kanál pro všechny zúčastněné. Volně, zpravidla ve formátu PDF, si zde lze stáhnout, či zdarma požádat o zaslání tištěné verze příruček v různé tematické šíři.

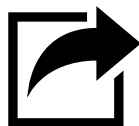

ODPOVĚDNÉ OBČANSTVÍ.⁵ Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, ve spolupráci s Cevroinstitut a Konrad Adenauer Stiftung. Opět si zde můžete volně stáhnout metodiky vycházející z Koncepčního modelu odpovědného občanství.

Součástí je chat DigiHavel, který je inspirovaný osobou prvního českého prezidenta Václava Havla, a který interaktivně a zábavně pomáhá žákům seznamovat se s principy a podstatou demokracie.

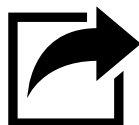

INKLUZIVNÍ ŠKOLA.CZ/META.⁶ Jedná se o podporu pro pedagogy, kteří pracují s dětmi a žáky s odlišným mateřským jazykem. Ve svém obsahu má taktéž zařazené materiály k Výchově k občanství.

OBČANKÁŘI.⁷ Jedná se o Asociaci učitelů občanské výchovy a společenských věd, která také na svém Facebookovém profilu reflektuje situaci a zaměřuje se jak na podporu učitelů, tak žáků i každého, kdo má zájem o občansky vzdělanou společnost.⁸

Pokud se dobře orientujete ve virtuálním prostoru, lze najít řadu dalších webových stránek a projektů, často samotných škol, které reflektují obsah a výuku dotčených témat.

Dále v oblasti **přípravy občanů k obraně státu** nabízí několik typů vzdělávacích programů **MINISTERSTVO OBRANY ČR:**⁹

- **Akreditované školení pro učitele základních a středních škol.**
Školení se realizuje v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, je zdarma a probíhá na krajských vojenských velitelstvích, případně na vybraných úřadech územní samosprávy. Účastník obdrží osvědčení o absolvování a výukové materiály.¹⁰
- **Prezenční program pro základní a střední školy - POKOS,** kterému je věnována celá kapitola. Jedná se o interaktivní setkávání žáků i pedagogů s vojáky, praktické ukázky odborností přímo v prostorách školy. Prožitková pedagogika.
- **Prezentace ozbrojených sil** = akce pro širokou veřejnost, dny otevřených dveří.
- **Dotační programy pro nestátní neziskové organizace** věnující se aktivitám dětí a mládeže v dotčené oblasti (neinvestiční státní účelová dotace).
- **Vojenská muzea.**

-
- **Internet a sociální sítě** = informační podpora, konání pravidelných tematických a vědomostních soutěží, šíření osvěty populárně naučnou formou. Podpora dialogu v online prostoru.

Pracovní skupiny Národního pedagogického institutu ČR budou navíc vytvářet konkrétní vzdělávací obsah s problematikou „krizová situace a bezpečnost“ pro upravený rámcový program. Ke spolupráci byli jako konzultanti přizváni také odborníci z Ministerstva obrany ČR.¹¹

2. Teorie bezpečnosti státu

[Výrok je z konference „Naše bezpečnost není samozřejmost“^{12]}

Do teorie bezpečnosti spadá relativně široké spektrum problematiky a můžeme na ni pohlížet z různých úhlů pohledu od filozofických úvah nad obsahovou náplní některých pojmů a jejich vývoji v čase a historickém kontextu, až po čistě pragmatický vojenský pohled.

Většinově do oblasti spadají:

- ① definice a základní terminologie (bezpečnost, strategie, mír atd.)
- ① teorie mezinárodních vztahů
- ① bezpečnostní hrozby a rizika
- ① bezpečnostní spolupráce a společenství
- ① bezpečnostní politika
- ① problematika globálního terorismu¹³

Dle slov plukovníka Otakara Foltýna:

„Sice žijeme v nejmírovějším (ne mírovém) období, paradoxně se však nacházíme aktuálně v nejhorší bezpečnostní situaci od vzniku České republiky.“¹⁴

KONFLIKTY provází lidstvo od počátku dějin a nemusí se vždy jednat o konflikt, který obsahuje prvky ozbrojeného násilí. Některé konflikty dokonce lze vnímat jako pozitivní, neb jsou hybateli pokroku a řada západních zemí na těchto procesech stojí. Mohou však být také velmi nákladné a drastické.

V průběhu dějin se násilné konflikty liší podle důvodů, z největších konfliktů můžeme zjednodušeně uvést:

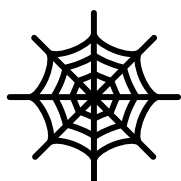
války dynastické (v průběhu středověku)

války národů (1. světová válka)

válka ideologií (2. světová válka)

Dvě třetiny aktuálních konfliktů mají kořeny v etnických nebo náboženských rozdílech.¹⁵

ŽIJEME V INFORMAČNÍM STOLETÍ. Do informačního a kyberprostoru se přesouvá většina násilí, zpravidla v západním pojetí světa už nejsme svědky přímého násilí v ulicích, ale hlavní mechanismy se přesouvají právě **do prostředí sítí**, kde násilí mnohdy eskaluje. I zde ale platí stejné mechanismy prevence. Ve chvíli, kdy jako společnost rezignujeme na reakci, se toto pasivně tolerované chování stává normou.

OTÁZKOU je, jak a zda vůbec, jsou občané České republiky připraveni na případný konflikt, byť by to byla sebevíc hypotetická otázka.

Armáda se obecně těší velké důvěře občanů České republiky.

Nicméně, podle slov profesora Jiřího Přibáně je tomu tak zejména **v době míru**, neboť je armáda jedinou složkou, která vůči občanu v době míru nevykonává žádné kompetence, není propojena s konkrétním politikem, ani nemá reálnou moc. Lidé ji také vnímají velmi pozitivně v rámci nevojenské pomoci, například při živelných pohromách.

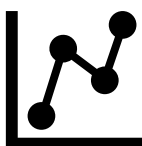
Občané podle slov plukovníka Otakara Foltýna mají v lásce vlast, ale ne stát a jeho instituce. Pokud si tedy mají vybrat ze státních institucí, budou volit takovou, která co nejméně ovlivňuje jejich životy, a takovou je v době míru právě armáda.¹⁶

To by se ale zásadně změnilo v době ohrožení státu a ve válečném stavu:

„Populace by si měla uvědomit zásadní věc, že obrana státu je primárně věcí celého státu a úplně všech, ne jenom vojáků.“¹⁷

AKTUÁLNÍ PROBLÉMY. Optimismus spolu s technologickým pokrokem po konci studené války znamenal **rezignaci na obranyschopnost a masovou demilitarizaci**. Navíc se **snižuje povědomí o povinnostech**, které má občan vůči svému státu a společnosti. Zajištění vnitřní i vnější bezpečnosti je primární funkcí státu, stát však tvoří všichni občané a každý se může podílet na jeho obraně svým způsobem.¹⁸

Z průzkumu veřejného mínění **„Branná legislativa“** Ministerstva obrany ČR z roku 2015 vyplývá, že obrana země sice **není lidem lhostejná**, ale mají problém s osobním zapojením a nejsou na takovou skutečnost připraveni. **Vzdělávání ve školách je důležitou součástí posilování obranyschopnosti státu a společnosti.**¹⁹

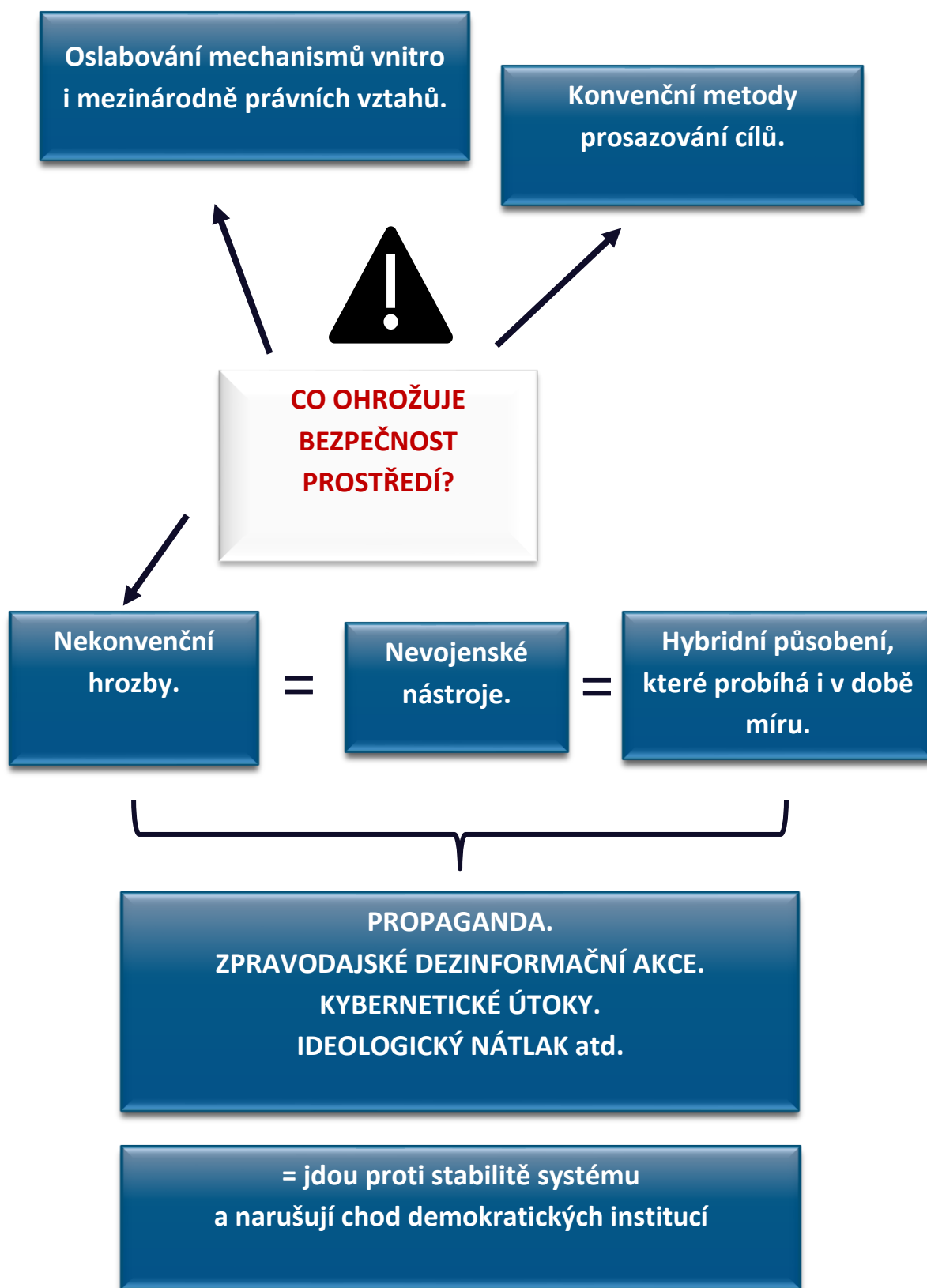

Původní koncepce přípravy občanů (POKOS), schválena vládou v roce 2013, předpokládala aktivity na středních i základních školách, spíše se ale dařilo zapojovat pouze školy základní. Druhou oblastí bylo **vzdělávání právě učitelů dotčených předmětů**.

Původně jevíli učitelé vcelku velký zájem, neboť neexistovalo mnoho jiných možností, jak se s danou problematikou seznámit. V rámci pedagogického vzdělávání zmizela koncepce „branné výchovy“ a nebyl zájem zavádět do systému její obdobu.

Vlastní kapitolu zapojení potom tvoří zájmová a spolková činnost, která má blízko k tématice brannosti, odolnosti a fyzické zdatnosti.²⁰

Schéma: Co ohrožuje bezpečnost prostředí?²¹

Obrázek 3 - Schéma: Co ohrožuje bezpečnost prostředí?

GENERACE X, Y, Z...

Bývalý náčelník generálního štábu Aleš Opata vidí jako jeden z problémů do budoucna mentální připravenost zájemců o vstup do armády. Jak uvádí:

„Začíná se vyprazdňovat generace X, tedy lidé, kteří ještě byli schopni hrát si venku a vykoupat se v rybníku. Dostáváme se ke generaci Y, k lidem, kteří žijí v podstatě ve svém virtuálním světě.“²²

JAK ZVEDNOUT KVALITU A ZÁJEM POPULACE O OBRANU STÁTU?

Je to dlouhodobý proces, který souvisí se vzděláváním. Jako národ si s sebou neseme historická traumata, těžko hledáme rozdíl mezi vlastenectvím a fangličkářstvím²³, a to je to, co deformuje opravdové zdravé vlastenectví. Společnost vnímá pojem vlast jako cosi imaginárního. Avšak vlast vyjadřuje vztah ke státu a primárně se jedná o vztah k hodnotám, které onen stát vyznává a na kterých stojí.²⁴

K ZAMYŠLENÍ. Historik profesor Michal Stehlík doplňuje slovy profesora Roberta Kvačka, který už v polovině 90. let 20. století apeloval, že je problém, když po vzniku České republiky si republika sama neřekla, co je zač, jaké hodnoty bude hájit a jaký příběh budoucnosti ji čeká. Stát tedy nemá definováno, jaké jsou jeho hodnoty a vlastně ani nemá definován obsah výchovy k občanství. Směr udávala ve své době vzniku České republiky relativně úzká skupina intelektuálů a disidentů spojovaných s osobou tehdejšího prezidenta Václava Havla.²⁵

„Opravdovými vlastenci jsme teprve v okamžiku, kdy chápeme, že sdílené instituce, sdílené hodnoty a sdílená pozitivní historie, jsou to, co formuje opravdové vlastenectví. Přestože existuje věčná kritika, zda by většina populace byla v případě krize ochotna bránit svůj stát, existuje také na druhou stranu v jakékoliv krizové situaci v národě ne úplně malá skupina lidí, kteří jsou naopak schopni riskovat všechno, včetně života. Ti existují v každé době, jsou onou solí země a opravdovými vlastenci. Ti se náplň tohoto pojmu nepotřebují učit, ti ho mají v sobě.“²⁶ (Otakar Foltýn)

Otázky k zamyšlení:

1. Jakou metodickou podporu využíváte vy osobně pro přípravu výuky dotčeného předmětu?
2. Znáte některý z uvedených projektů v kapitole „Metodická podpora pro učitele stran výuky dotčených předmětů“?
3. Zajímají vás programy Ministerstva obrany ČR?
4. Jaké oblasti spadají do teorie bezpečnosti státu?
5. Souhlasíte se slovy plukovníka Otakara Foltýna, že se nacházíme v nejhorší bezpečnostní situaci od vzniku České republiky?

PROJEKT POKOS

Příprava občanů k obraně státu

CO JE PROJEKT POKOS?

Zcela specifická vzdělávací aktivita, která kombinuje **teoreticko praktickou** přípravu k civilní ochraně, zdravotnické přípravě, sebeobraně, vzájemné pomoci a zabezpečení.

Řídí ho sekce obranné politiky a strategie Ministerstva obrany.

Jedná se o podpůrný projekt, který je určen pro školy (stran dětí i pedagogů), dále spolkům a nestátním neziskovým organizacím. V případě projektu POKOS je na místě užití pojmu **prožitková pedagogika**.²⁷

JAK POKOS FUNGUJE?

1) Na principu **projektových dní**, kdy jednotky přijíždí besedovat přímo na danou školu.

2) Připravují každý rok **branně vědomostní soutěže** pro školy.

ZAJÍMAVOST. „Jedná se o nedílnou součást plánování obrany státu. V době míru je příprava občanů k obraně státu dobrovolná a má charakter vzdělávání. Po vyhlášení stavu ohrožení státu (SOS) nebo válečného stavu (VS) se příprava občanů k obraně státu stává povinnou pro všechny občany České republiky.“²⁸

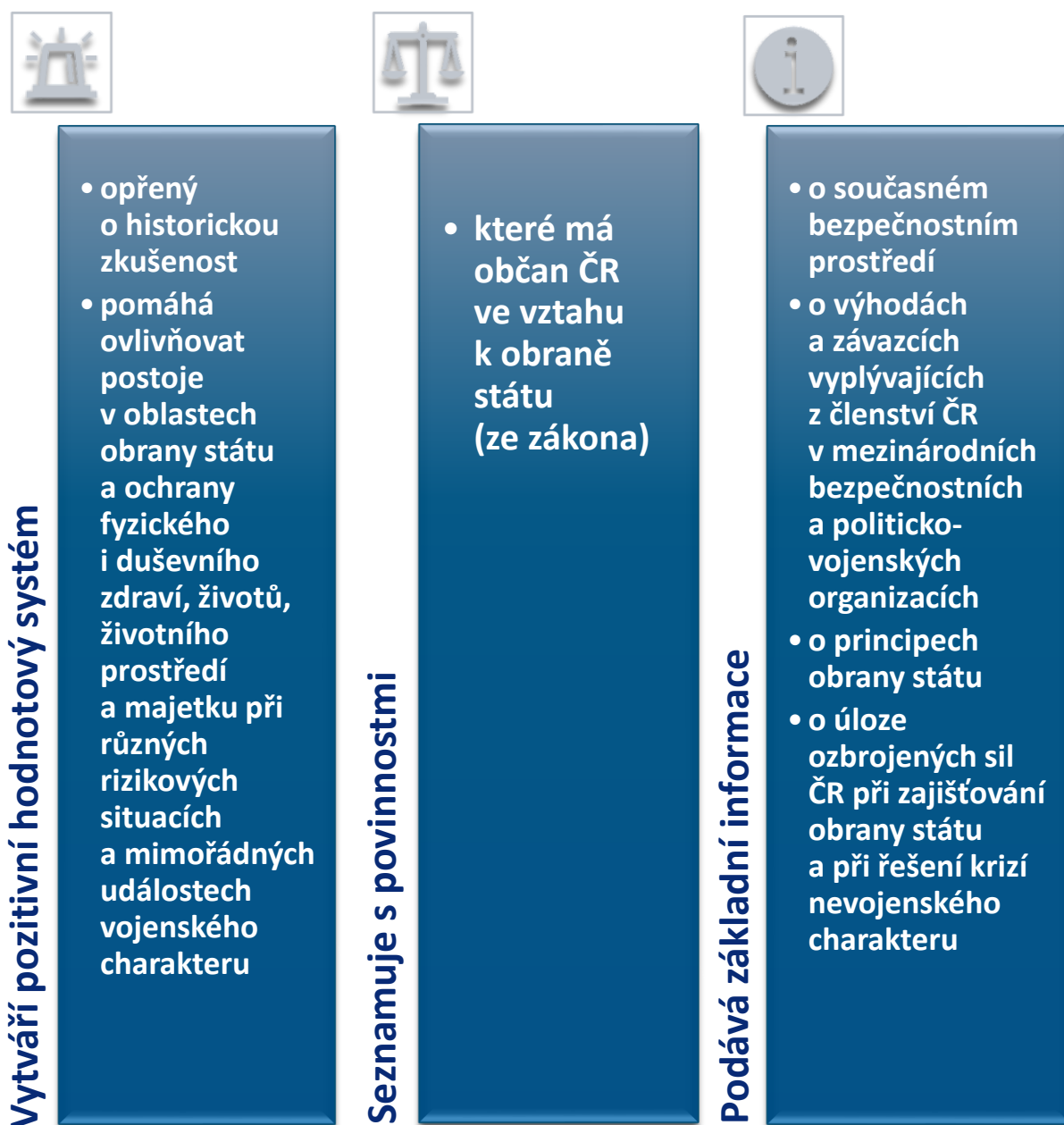

Projekt POKOS 2.0 je součástí **Desatera pro obranu**²⁹, což je strategický dokument Ministerstva obrany České republiky. Hlavní myšlenkou Desatera v bodě č.7, který se týká realizací projektu POKOS, je jeho posílení a reforma, čili například zapojení bývalých profesionálních vojáků a vojáků aktivní zálohy do besed na školách v maximální možné šíři a vzdělávání učitelů v dané oblasti.³⁰

Obrázek 4 - Titulní strana Příručky POKOS.

Ministerstvo obrany vydalo **na pomoc učitelům** základních a středních škol, vedoucím pracovníkům těchto škol a koordinátorům školních vzdělávacích programů **Příručku POKOS**, kterou lze s dalšími metodickými doporučeními volně stáhnout na **webu** projektu. **Aktivní je POKOS také na svém Facebookovém profilu.**

Obrázek 5 - Funkce POKOS. Vytvořeno dle Příručky POKOS.

3. Hybridní formy války

[Ve své tehdejší pozici jako ředitel Národního úřadu pro kybernetickou a informační bezpečnost³¹]

„Příští válku poznáte podle toho, že nepoznáte, že už začala.“
Karel Řehka

Společnost si všímá zdánlivě nových forem odlišných způsobů vedení konfliktů. Ve skutečnosti se jedná o fenomény, které tu byly již v hluboké minulosti a nejedná se tedy o žádné zcela nové revoluční metody vedení války. Do popředí vystupují pojmy jako:

Obrázek 6 - Schéma pojmů.

Ve skutečnosti se tyto nekonvenční metody v dějinách objevují dokonce častěji než ty konvenční způsoby, čemuž se kromě problematiky vedení boje stran vojenství věnuje i vojenská historie.

Mění se však tzv. **OPERAČNÍ PROSTŘEDÍ**, do něhož spadá i běžná společnost, laická populace, civilisté. Dnešní obyvatelé států jsou zpravidla **více informovaní** a mají větší **informační a technologické možnosti**, než tomu bylo v minulosti.

Kvůli/díky této informační propojenosti nabývají asymetrické způsoby vedení boje na závažnosti, neboť i vcelku malá a omezená aktivita může aktuálně v krátkém čase nabývat až globálních rozměrů.³²

Výběr faktorů, které utváří osobnost učitele a jeho odolnost vůči hybridním formám války:

Obrázek 7 - Faktory odolnosti.

V rámci Ministerstva vnitra ČR se hybridními hrozbami zabývá CHH – Centrum hybridních hrozeb.

HYBRIDNÍ HROZBY definuje jako:

„Primárně metody či způsoby, jakými je vedena konfrontace/konflikt, tj. široká, komplexní, přizpůsobivá a integrovaná kombinace konvenčních a nekonvenčních prostředků, otevřených a skrytých aktivit, majících primárně charakter nátlaku a podvrtné činnosti, které jsou prováděny vojenskými, polovojenskými a různými civilními aktéry. Hybridní kampaň pak představuje kombinaci řady klasických nástrojů za účelem využití slabin protivníka, útočník přitom usiluje o vytvoření prostředí, kdy mu za tyto aktivity nelze jednoznačně přiřknout odpovědnost a zároveň udržuje své aktivity pod prahem ozbrojené agrese.“³³

Spektrum klasických nástrojů, které mohou tvořit součást hybridní kampaně, je označováno zkratkou DIMEFIL a zahrnuje následující dimenze moci.³⁴

Nástroj	Dimenze moci a ovlivnění
D Diplomacie-politika	Vliv prostřednictvím oficiální politické reprezentace
I Informace	Sdělovací prostředky, sociální sítě, manipulace, dezinformace, propaganda
M Ozbrojené síly	Demonstrace vojenské síly až přímo bojové použití
E Ekonomika	Cla, embarga, odepření dodávek surovin a energií atd.
F Finančnictví	Destabilizace trhu, měny atd.
I Zpravodajství	Špionáž, získávání spolupracovníků pro protistátní činnosti
L Veřejný pořádek a právní stát	Podněcování nepokojů, zneužívání etnických, náboženských a sociálních linií ve společnosti, destabilizace

Tabulka 1 – DIMEFIL.

NEKONVENČNÍ FORMY VÁLKY podle Karla Řehky:

„Vedení války jakýmikoliv jinými metodami, než které považujeme za tradiční. Čili cokoliv jiného, než je soupeření států vojenskými prostředky s cílem eliminovat vojenské kapacity protivníka...“³⁵

HYBRIDNÍ VÁLKA:

„Vedená za souběžného, flexibilního a vysoce adaptabilního použití metod konvenčních i nekonvenčních způsobů vedení války, ... s využitím všech dostupných prostředků včetně informačních nástrojů a působení v kybernetickém prostoru...“³⁶

Termín je to dosti zpopularizovaný a nadužívaný, nejedná se ve skutečnosti o žádný nový fenomén. Uvedené pojmy „nepravidelná válka, nekonvenční válka³⁷, hybridní válka“ mají nejednoznačné definice, které se lehce liší v rámci jednotlivých států i v rámci jednotného pojmového aparátu NATO.³⁸

Co tedy mění rámec hybridní války dnes a tehdy, a jakou pozitivní roli může v dané oblasti sehrát učitel?

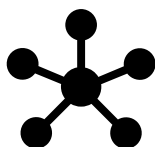

**HLAVNÍM
ROZDÍLEM
JSOU**

**informace
technologie**

- ▶▶ Podléhají rychlé změně, masovému šíření a lehké manipulaci, za vcelku nízkých nákladů na šíření a zdroje.³⁹
- ▶▶ Drtivá většina inovací je navíc poprvé v dějinách produkována v civilním prostředí, nikoliv v armádním.⁴⁰

**Učitel může pozitivně v boji s těmito fenomény
přispět tím, že bude sám
informačně, mediálně a technologicky gramotný.**

Specifickým znakem těchto forem vedení konfrontací je skutečnost, že vzniká **iluze boje proti „neviditelnému nepříteli“** a je tedy těžce uchopitelná definice činností, které jsou již ve své míře společensky nebezpečné a ohrožují demokratické zřízení a svobody člověka.

Mezi hybridní formy spadá také problematika **dezinformací**, které jsou však v rámci oné informační složky ve skutečnosti pouhým zlomkem možností, které se v hybridním prostoru pro manipulace a ovlivňování veřejnosti skrývají.⁴¹

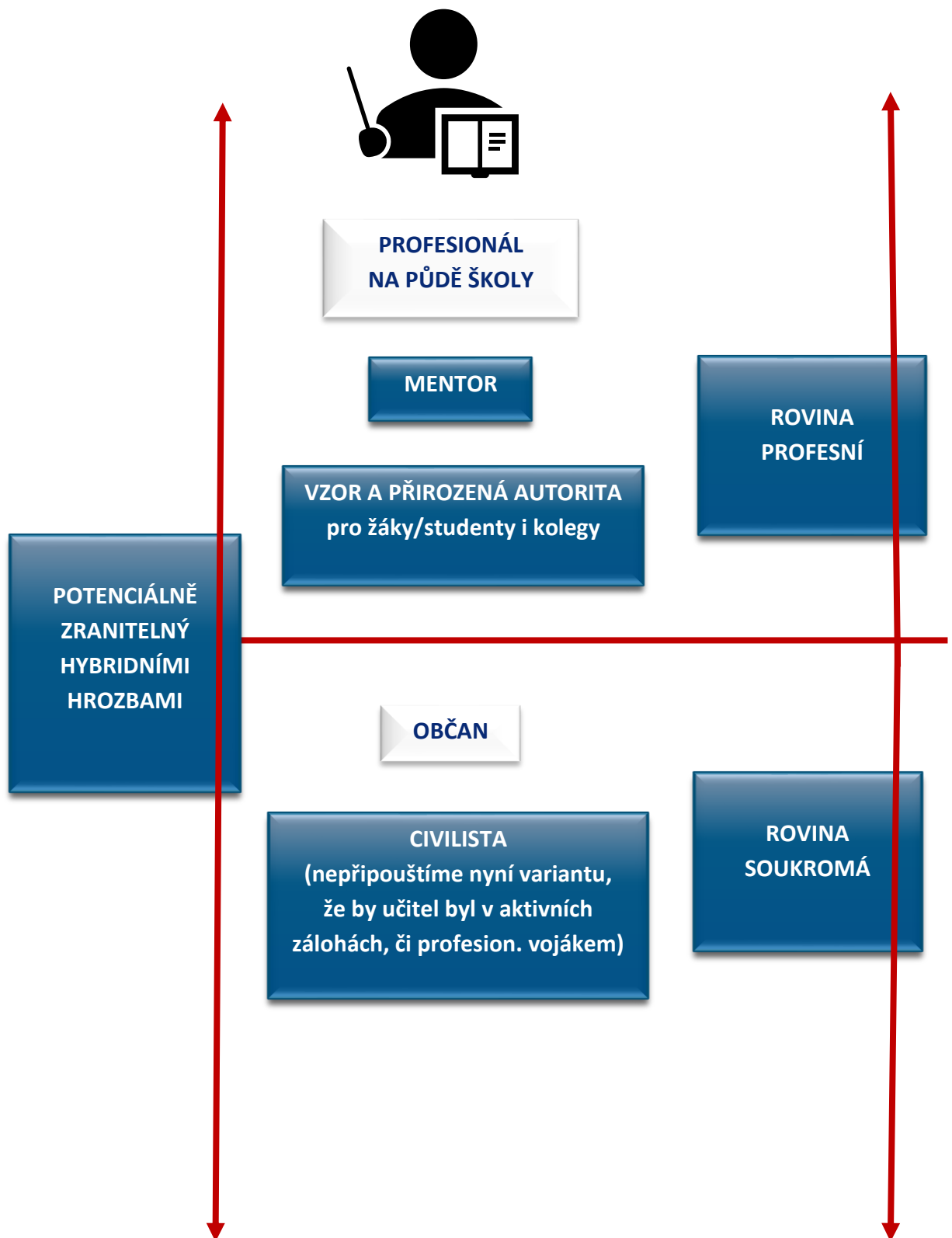
Informační gramotnost může být předstupněm pro získání dalších zásadních schopností, dovedností a vědomostí, jako například umět dát první pomoc, což na sebe váže **prevenci jednání v krizových situacích, emoční stabilitu** (vyvolání negativních emocí je hlavním záměrem informačních kampaní bez ohledu na téma a jeho závěry), být **schopen organizovat, plánovat, popř. řídit specifické situace**, jedná se o řetězec nabytých dovedností, které lze uplatnit jak v osobním životě, tak v internetovém prostředí a **zvyšují resilienci**⁴² od útlého věku.⁴³

Otázky k zamyšlení:

- 1. Zkuste definovat vlastními slovy, co znamenají nekonvenční formy války a hybridní válka?**
- 2. Jak může učitel pozitivně ovlivnit situaci v rámci hybridních hrozeb?**

OSOBNOST UČITELE MEZI PROFESNÍ A SOUKROMOU ROVINOU.

Obrázek 8 – Schéma Osobnost učitele.

Konspirace, radikalizace a monitoring extremismu

Ještě před několika lety byly konspirační teorie otázkou marginální úzké skupiny lidí. S příchodem pandemie covid však došlo ve společnosti k nárůstu radikalizace a nástupu konspiračních teorií natolik, že dnes příznivci těchto proudů tvoří nemalou část populace.

Výzkum Akademie věd České republiky⁴⁴ uvádí, že až 11 % populace tíhne ke konspiracím (můžeme komparovat s jinou uvedenou studií uskutečněnou mezi pedagogy, kde jedním ze závěrů bylo, že až 10,41 % pedagogů věří konspiracím – viz dále).

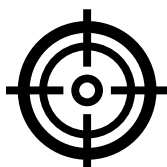

PROČ LIDÉ TÍHNOU KE KONSPIRACÍM?

- ▶▶ Z různých důvodů, a to bez ohledu na vzdělání, inteligenci či profesi.
- ▶▶ Pro některé má význam emocionální rovina konspirací.
- ▶▶ Hledání osobního smyslu a potřeba odlišení se od ostatních (v extrému až narcistické sklony s touhou vymezit se vůči běžné populaci).
- ▶▶ Z politické roviny se jedná o konspirace spojené s neviditelným hybatelem světa a dění, vedoucí až k antisemitským tvrzením o spiknutí světa.
- ▶▶ Je-li lidskou přirozeností vyhledávat zajímavé až šokující informace, není překvapením, že lži a konspirace se šíří několikrát rychleji než pravda, závisí to mimo jiné na síle sociálních sítí ve spojení s tzv. konfirmačním zkreslením (potvrzujícím), tedy o nalézání tvrzení, která podporují náš již dosavadní úsudek bez ohledu na to, zda je či není pravdivý. Na tomto principu fungují algoritmy sociálních sítí.
- ▶▶ Navíc je zjištěno, že čím více lidé podléhají konspiračním teoriím, tím více se to odráží v jejich aktivním občanském životě, v nedůvěře v instituce či demokratický systém.⁴⁵

Formy extremismu jsou patologickým jevem ve společnosti.
Radikalizace spojená s větší profesionalizací těchto aktivit
proto představuje reálné nebezpečí.⁴⁶

DEFINICE EXTREMISMU A RADIKALISMU:

V České republice najdeme **extremismus v různých variantách**. Pojem je to dosti nejednoznačný, obecně mluvíme o **vyhraněném, krajním ideologickém postoji, a to ve spojitosti s negativním dopadem na společnost**. Ve vědecké sféře se o definici pojmu vedou stálé diskuze. **Extremismus má dopad na ústavní a zákonné normy a útočí proti základním demokratickým principům**.

Radikalismus není synonymem extremismu, ale jeho **předstupněm**, jakousi šedou zónou, kdy ještě nedošlo k překročení hranice, kdy by se jednalo o naplnění extremismu. Radikalismus bývá opozicí vůči vládě, extremismus zpravidla vůči celému politickému systému, který má být nahrazen jiným zřízením.

Pojem **extremismus je vymezen v českém ústavním pořádku**. Kromě Ministerstva vnitra ČR se definicí zabývá i samo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Nejčastěji mluvíme o **pravicovém, levicovém, popř. náboženském extremismu**.⁴⁷

„V české populaci se vyskytuje kolem 6-8 % lidí, které lze považovat za rizikové z pohledu pravického extremismu.“⁴⁸

Procentuální vymezení levického extremismu v populaci je náročnější.
V roce 2014 byl sledován podle zprávy o extremismu
Ministerstva vnitra ČR nárůst aktivit levicové extremistické scény,
akce byly mířeny zejména proti majetku.⁴⁹

Procenta výskytu uváděná v rámci extremismu a procenta výskytu uváděná v rámci zastánců konspiračních teorií je problém komparovat. **Nejedná se o jednu a tutéž skupinu lidí, nicméně v rámci některých konkrétních témat se tyto skupiny protínají, dá se říci až splývají.**

Podle poslední zprávy Ministerstva vnitra ČR o extremismu na území ČR za rok 2022 „se postupem času etablovala poměrně různorodá skupina „protisystémově“ naladěných občanů, kteří jsou ovlivněni různými konspiračními teoriemi. Tato skupina se stále více izoluje od zbytku společnosti. Její členové nacházejí styčné plochy s extremistickými a xenofobními subjekty a stávají se často příjemci i šířiteli obsahů kvazimediálních platforem.“⁵⁰

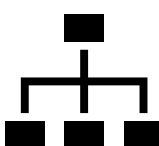
Kybernetická bezpečnost

Další oblastí hybridních forem působení je kybernetický prostor. Laická veřejnost si povětšinou představí pod pojmem kybernetický útok hlavně útoky hackerů. Problematika kyberprostoru se někdy uvádí jako **pátá dimenze bojiště** (zemský a mořský povrch, vzduch, kosmos, čas).⁵¹

V rámci Armády ČR spadá kybernetická bezpečnost do oblasti kontroly a zájmu **Velitelství informačních a kybernetických sil**, které působí nezávisle, společně nebo v součinnosti s ostatními druhy sil a Vojenským zpravodajstvím. Velitel poskytuje podporu nejvyššímu velení armády v oblasti strategické komunikace.⁵²

Ústředním správním orgánem v dotčené oblasti je **Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB)**. Jeho výkonná sekce - Národní centrum kybernetické bezpečnosti – poskytuje, mimo jiné, také **osvětovou a vzdělávací činnost** v oblasti kybernetického bezpečí prostřednictvím vzdělávacího portálu **Bezpečně v kyber!**

Pro školy je přístupných několik školících kurzů pro děti a současně pro pracovníky prevence, učitele, rodiče, studenty pedagogických oborů i zájemce z řad veřejnosti.⁵³ Dílčí součástí je také **Prevence v kyber!**, což je společný projekt Ministerstva vnitra ČR a Centra prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Na zmíněných **webech** lze volně stáhnout materiály k samostudiu, jedná se o **kurzy a metodiky** včetně popisu konkrétních situací, jejich řešení a předcházení.

„Až 95 % případů, kdy nastane nějaký „kybernetický problém“, je způsobeno vlastním chováním uživatelů – lidskou chybou.“⁵⁴

Kyberšikana (nejen týkající se dětí, ale i učitelů)

dlouhodobé, opakované, ubližující jednání s negativním dopadem na oběť.
Forma agrese, která uplatňuje informační a komunikační technologie.

Kyberstalking

dlouhodobé, opakované, systematické obtěžování a pronásledování za pomoci digitálních technologií, zasypávání zprávami apod. Dochází k němu přímo, nebo prostřednictvím šíření pomluv o oběti.

Kybergrooming

komunikace prostřednictvím digi technologií, kdy dochází k manipulaci osoby pro osobní schůzku za účelem sexuál. zneužití nebo jiné formy agrese. Některým pachatelům stačí pouze nevhodná komunikace.

**Bezpečný pohyb
na internetu.**

Sexting
prostřednictvím
digitálních technologií
dochází k přeposílání
zpráv s intimním
obsahem.

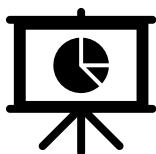
**Online závislosti.
Rasismus
a extremismus.**

Tabulka 2 – Kybernetická bezpečnost podle JSNS.cz

JSNS.cz specifikoval ve svém výzkumu *Školních metodiků prevence na základních a středních školách v tématu „Bezpečnost v kyberprostoru“*⁵⁵ definici kybernetické bezpečnosti jako souhrn témat uvedených v tabulce 2. Ve svých závěrech uvádí:

*„že až 62 % metodiků prevence do 2 let délky praxe neabsolvovala kurz či školení na téma bezpečnost v kyberprostoru.“*⁵⁶

Další pohled nabízí výzkum *Český učitel ve světě technologií*⁵⁷ Univerzity Palackého v Olomouci, dostupný na portálu **E-bezpečí.cz**. Tento výzkum se však zabýval využíváním technologií stran učitelů ve výuce, **nesledoval** úroveň jejich gramotnosti z pohledu prevence rizikového chování v kyberprostoru. Tento problém reflektoval lépe výzkum *Rodič a rodičovství v digitální sféře*.⁵⁸

Samozřejmě nelze závěry těchto výzkumů zobecňovat pro učitelkou profesi, ale učitel je sám často rodič, čili pokud nepodstoupil preventivní školení v rámci své profese, často je se situací konfrontován z pozice rodiče. Zajímavým bylo proto ve výzkumu zjištění, že až **80 % rodičů potvrdilo, že mají základní uživatelské dovednosti, a v rámci těchto uvedlo až 90 % z nich, že umí ověřovat informace v online prostředí.**⁵⁹

Informační a mediální gramotnost

INFORMAČNÍ A MEDIÁLNÍ GRAMOTNOST

rozumíme jako **SCHOPNOST** orientovat se v digitálním prostoru.

INFORMACE je zásadní stavební kámen vzdělávání.

Jak ale naložit se situací, kdy si nejsme jisti tím, že je informace pravdivá? Nacházíme se v informační válce, a jaká je **role učitele v předávání a ověřování zdrojů informací?**

**UČITEL JAKO KOMPAS, MAJÁK, ROZCESTNÍK, MENTOR,
KTERÝ BY SE MĚL VYZNAT VE VŠECH TĚCHTO OBLASTECH:**

Obrázek 9 – Učitel jako maják a rozcestník.

INFORMAČNÍ VÁLKA je jedním z nástrojů **NEKONVENČNÍHO VEDENÍ BOJE**, tedy **HYBRIDNÍ VÁLKY**, jednou ze strategií/metod jejího vedení jsou například **DEZINFORMACE**.

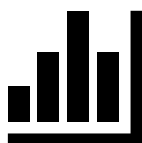
Denně jsme zatíženi obrovským množstvím informací a proces **OVĚŘOVÁNÍ** je často něčím, co zcela neovládáme, byť je to zásadní proces. **Někteří ověřování informací dokonce vůbec nedělají. A bohužel je to problém i určitého poměru pedagogů.**

Kde můžeme například najít uživatelsky jednoduchý postup a popis procesu ověřování informací?

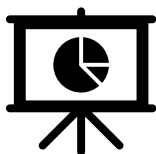
- **PortálDigi**⁶⁰ (Místo pro rozvoj vašich digitálních kompetencí).
● Poskytování vzdělávacích aktivit a zvýšení povědomosti o rizicích internetového a informačního prostředí si klade za cíl také projekt **Internetem bezpečně**.⁶¹
- Spolek **Zvol si.info**,⁶² který doporučuje i NÚKIB ve své dostupné metodice **Bezpečně v kyber!** Jedná se o skupinu mladých lidí, kteří se věnují pořádání workshopů na téma mediální gramotnosti a souvisejících témat, spolupracují a přednáší například také na Masarykově univerzitě v Brně.
- Celorepublikový certifikovaný preventivní program **E-bezpečí.cz**.⁶³
● **Bezfaulu.net**⁶⁴ Jiřího Burýška, který je oblíbeným Youtuberem. Na svém kanálu **Jirka vysvětluje věci** a na zmíněném webu populárně naučně přibližuje veřejnosti manipulativní techniky a argumentační fauly.
- Novinář **Jiří Tábořský** a jeho publikace *V síti (dez)informací*.⁶⁵
● V rámci **akademické sféry** se dlouhodobě problematice věnuje docentka **Marie Koldinská**. Její **Sondy** jsou volně přístupné na internetu, paní docentka je také spoluautorkou a moderátorkou pořadu **Historie.cs**.⁶⁶

- **Člověk v tísní JSNS = Jeden svět na školách**, který reflektuje společenská témata prostřednictvím audiovizuálních lekcí, metodických materiálů a dokumentárních filmů, které poskytuje online.⁶⁷ **JSNS taktéž reflektuje stav mediálního vzdělávání na základních a středních školách.** Jmenuji zde výzkumné zprávy podle jednotlivých ročníků, poslední je z června 2023. Za poslední dekádu lze sledovat nárůst důležitosti mediálního vzdělávání na českých školách, nicméně stále chybí ucelená koncepce a podpora ze strany státu.⁶⁸

- Aktivita pedagoga **Michala Kaderky Svět médií.**⁶⁹ „*Cílem mediální výchovy je posílení informační gramotnosti (posoudit obsah a význam zpráv), vytváření multimedialního obsahu, získání přehledu o mediálním trhu, internetové bezpečnosti či zlepšení sebe prezentace v online prostoru. Zastřešujícím cílem mediální výchovy je, aby se studenti naučili používat média ke svému vzdělávání.*“⁷⁰

Na portálu **E-bezpečí.cz** můžeme najít výzkumnou zprávu **Český učitel ve světě médií**⁷¹ (potažmo ve světě informací). V rámci výzkumu měli například **pedagogové sami posuzovat pravdivost předložených výzkumných zpráv a kriticky zhodnocovat závěry a výroky.**

Z výzkumu obecně vyplynulo, že **učitelé silně důvěřují veřejnoprávním médiím**, tedy ČTK, Českému rozhlasu a České televizi, a že **učebnice je stále silný zdroj informací**, neboť u ní hrozí menší riziko při ověřování informací než při práci se zdroji internetovými.

VÝZKUM UVÁDÍ NÁSLEDUJÍCÍ ZÁVĚRY:

- ▶▶ „61,14 % českých pedagogů je schopno správně posuzovat pravdivost výroků (v oblasti dezinformací spojených s EU dokonce 66,78 % pedagogů).
- ▶▶ 15,59 % českých pedagogů uznává, že není schopno dané výroky relevantně posoudit (s ohledem na neznalost fakt, neznalost problematiky apod). Toto je ale poměrně pozitivní zjištění – pedagogové si uvědomují své limity s ohledem na znalosti a jsou schopni na sobě pracovat.
- ▶▶ 10,41 % českých pedagogů posuzuje pravdivost předložených výroků chybně, věří nepravdivému obsahu, dezinformacím, konspiracím, hoaxům a mýtům.“⁷²

CÍLEM INFORMAČNÍ VÁLKY⁷³ je získání **převahy nebo výhody nad soupeřem** stran využívání komunikačních a informačních technologií a kanálů. V podstatě ideální stav je takový, kdy si podmaníte nepřítele, ale vůbec nemusí dojít ke konvenčnímu způsobu vedení války za použití zbraní. **Součástí je celá řada psychologických, zpravodajských, ekonomických a manipulativních operací.⁷⁴**

Tento typ války tedy může mít velmi různorodé formy, včetně **DIVERZE, ROZVRACENÍ**, může se odehrávat **V MYSLI OBČANŮ**. Tím naznačuje například plukovník Otakar Foltýn onu **obrovskou šíři** toho, jak se tento proces týká **celé populace (takže i pedagogů)⁷⁵**. **CÍLEM** je vyvolat chaos, že nelze jasně rozlišit pravdu a lež.⁷⁶

MEDIÁLNÍ A INFORMAČNÍ GRAMOTNOST se bezpochyby stávají **KLÍČOVÝMI KOMPETENCEMI** budoucnosti a jakousi „**NOVODOBOU BRANNOU POVINNOSTÍ**“:

„Mediální gramotnost je dimenzí současného občana, a tedy vazbou na zvyšování kvality veřejného života a vztahu k výchově k občanství. Mediální gramotnost úzce souvisí s dobrým občanstvím, mimo jiné i proto, že mediálně gramotný člověk se dokáže aktivně zapojit do společenské komunikace.“⁷⁷

Situaci však nepomáhá například **nejednotnost**, či **složitost definic** jednotlivých pojmů, které rezonují veřejným prostorem, a které si často **nedokáží správně vysvětlit ani pedagogové**.

ZAMYSLEME SE PROTO NAD BAZÁLNÍM VÝZNAMEM UVEDENÝCH POJMŮ:

PRAVDA

Je **ústřední téma** filozofie, pravda může být **absolutní** = tj. neměnná, založená na faktech a důkazech, nebo **relativní** = tj. závislá na pohledu. Dále **objektivní** = tj. nezávislá na subjektu, či **subjektivní** = tj. závislá na osobě. Pravdivé mohou být výroky, premisy, závěry, soudy, přesvědčení.⁷⁸

Opakem pravdy stran logiky je **nepravda výroku**. Obecně laicky za opak pravdy považujeme **lež**. Jak praví Ottův slovník naučný: „*Pravda, ani opak její klam, nejsou ve věcech, nýbrž hledány býti musí v poměru, v jaký sebe, totiž představy své, k tzv. věcem stavíme. Pravda jest povždy věc soudu.*“⁷⁹ „*Pravda je shoda skutečnosti s poznáním. (Veritas est adaequatio rei et intellectus.)*“ Tomáš Akvinský.⁸⁰

OMYL

Rovná se **mýlka, nedopatření, renonc**, jedná se o **neúmyslné** a zpravidla **nechtěné** lidské chování, které může mít řadu příčin, od pouhé nepozornosti až po závažnější onemocnění.

MISINFORMACE

Nesprávná informace, omyl, chyba, nepravda – avšak **není systematicky a úmyslně šířena** za účelem ovlivňování našeho vnímání, názorů a rozhodování. Je to **nezamýšlená chyba**. Autor, potažmo šířitel misinformace, jedná v dobré víře, že je informace pravdivá. Můžeme sem zařadit například **zpravodajské omyly**.⁸¹

CHYBA

Můžeme říci **odlišení od cíle, popř. od vzorového průběhu**, může být vnímána také jako **odchylka, vada, nedostatek, omyl, něco nesprávného**, vzniká jako následek **špatného posouzení situace**, špatným procesem. Chyba je ale vnímána **také pozitivně, a to jako výzva**, zdroj poznání, možnost opakování učebního procesu, **sebereflexe, zpětná vazba**.⁸²

LEŽ

Klam, nepravdivý výrok, který již je **vědomý** a jehož **záměrem je oklamat** ostatní, lhář lhaním **sleduje různé záměry** (pramenící výhody, či naopak vyhnutí se trestu). **Úmysl a vědomí** nepravdivosti jsou v tomto případě zásadní specifika.

HOAX

Zpráva šířící paniku, její účel je takový, že v nás má vyvolat **emoce**, podporuje **iracionální jednání, straší nás**, můžeme díky ní přijímat unáhlená rozhodnutí a unáhleně jednat. Tyto poplašné zprávy však mohou mít vícero podob, řadíme mezi ně také satirické zprávy, řetězové dopisy štěstí, smyšlené výzvy atd. Jejich účelem tedy může být také prostá zábava.

FAKE NEWS

Doslova nepravdivá zpráva, můžeme ji vnímat také jako **jeden z typů dezinformací**. Je buď zcela vymyšlená, nebo zkreslená, šíří se převážně na sociálních sítích, na **první pohled vypadá velmi věrohodně**, jako klasický článek. Má však **jasný záměr**, můžeme o ní v některých případech hovořit jako o synonymu dezinformace.⁸³

DEZINFORMACE

Téma dezinformací⁸⁴ rezonuje společností zejména poslední čtyři roky. Je to termín, který budí emoce a rozděluje společnost. Je nutné upozornit, že značná část populace ale nezná definici tohoto pojmu a bagatelizuje jeho hlavní funkci.

ZNAMY DEZINFORMACE, kterými jsou **motiv a cíl šíření takové zprávy**, jsou ale tím, co dělá z dezinformace **nebezpečný nástroj** informační války a manipulativních technik.

Dezinformace je buď **nepravdivá informace, nebo částečně pravdivá, ale úmyslně vytržena z kontextu, úmyslně špatně interpretovaná, významově posunuta**, principem **sněhové koule** jsou na pravdivé jádro nabaleny další lživé a manipulativní informace, a s jasným **účelem je masivně šířena**.

CÍLEM je zpravidla ovlivnění veřejného mínění, vynucení určitého chování, vytváření iluzí až konspirací, které se jeví věrohodné, mají za úkol podrývat systém, pobízet v jeho nedůvěru, resp. ve státní instituce, úkolem je narušování fungování státu apod. Kromě psychologicko společenského dopadu nelze opomenout ani finanční motiv obohacení na šíření takové zprávy.⁸⁵

V rovině **manipulativní dezinformace usilují o změnu názoru, postoje a chování**, jedná se o techniky, které jsou známé z oblasti psychologie už od poloviny 20. století. Druhá rovina dezinformací se týká **celého spektra fungování a dynamiky sociálních sítí a technologií**, které zcela mění rámec způsobu našeho života.⁸⁶ Jednou ze základních technik dezinformátorů je neustálé opakování a přehlčení veřejného prostoru natolik, aby vznikla iluze, že daný názor je většinový.⁸⁷

PROTI DEZINFORMACÍM NEJSME NIKDO IMUNNÍ. Podle plukovníka Otakara Foltýna je jednou z nejnebezpečnějších funkcí dezinformace skutečnost, že **napadá hodnoty**⁸⁸, na kterých stojí demokratická společnost. I podle tohoto znaku se lze jednoduše orientovat v tom, jak rozpoznat dezinformaci a vážít, jakému

zdroji dáme svoji důvěru. **Ve chvíli, kdy (dez)informace vyvolává proti-systémové a proti-hodnotové tendence, je to informace přinejmenším podezřelá.** ⁸⁹

Současně ale existuje problém **absence definice pozitivních hodnot a strategické komunikace ze strany státu.** Aktuálně je situace ve společnosti i světě taková, že jsme dezinformacemi denně zahlceni jako nikdy předtím v dějinách lidstva. ⁹⁰

PROPAGANDA

[ŠEDÁ, BÍLÁ, ČERNÁ] je chápána jako cílené šíření myšlenek a informací.

Původně nevznikla s negativním přívlastkem. Pojem je odvozován od Vatikánem ustanovené kontrolní komise (Posvátná kongregace pro šíření víry) pro propagaci římskokatolické víry v roce 1662. **Termín ale záhy pozbyl své neutrality a dnes je vnímán zejména jako neobjektivní (zavádějící) způsob, kterým se prosazují a šíří určité politické názory a postoje.** V současném pojetí je tedy pojem spojován s **politickým přesvědčováním a psychologickou válkou.** Nástroje propagandy se neustále vyvíjí, mění se aktéři i kontexty jejího využívání. ⁹¹ **Rozdíl mezi propagandou a informační válkou je v tom, že propaganda nahrazuje jeden narativ jiným, kdežto v informační válce se jeden narativ nahrazuje bezpočtem dalších narativů.** ⁹²

Podle **ZDROJE** dělíme propagandu na tzv. **bílou, šedou a černou.**

- **Černá propaganda** pochází z jiného než uvedeného zdroje a nejvíce využívá dezinformace a polopravdy.
- U **šedé propagandy** není zdroj definován (může být pravdivý i nepravdivý).
- U **bílé propagandy** máme akreditovaný zdroj. Na rozdíl od nestranného poskytování informací však v propagandě jde o formování a ovlivňování ve prospěch propagandisty.

Propaganda také může předkládat fakta, ale selektivně. Je spojována s **emocemi** více než s racionálními reakcemi.⁹³ Podle profesora Michala Stehlíka propaganda **nemusí být myšlena negativně**, například obraz osobnosti T.G. Masaryka byl ve své době v podstatě dobře propracovanou pozitivní propagandou. **Cíleně** je propaganda i v prostředí českých zemí (rozumějme také dějiny československé) spojena samozřejmě s nástroji, jakými byla první **média (masmédia)**, tisk, rozhlas, televize. Vliv (mas) médií byl z pohledu propagandy dokládán už před polovinou 20. století, zejména **v negativním pojetí propagandy v diktátu totalitních ideologií.**⁹⁴

Pokud propaganda **působí na obyvatele dlouhodobě**, značně **oslabuje jeho odolnost vůbec propagandu rozeznat** a být vůči těmto vlivům **resilientní (odolný)**. Pod tíhou atribučních chyb, předsudků a stereotypů, v rozporu **kognitivní disonance** (poznávacího rozporu, nesouladu, neslučitelnosti postojů) **se člověk stává snadno zranitelným propagandou a cílenou manipulací.**⁹⁵

STRATEGICKÁ KOMUNIKACE

(StratCom⁹⁶): jedná se o soubor opatření. Pojem má nejednoznačnou definici, váže na sebe veřejnou diplomacii i informační operace.

Z určitého pohledu se jedná v podstatě o propagandu (v případě demokratických zřízení by se mělo jednat o bílou propagandu). **Cílem** je taktéž kognitivní složka, tedy **ovlivňování lidí, jejich postojů, názorů**, v tom je strategická komunikace totožná s principy reklamy, nebo právě propagandy. **Rozdíl je však v etické rovině.** Propaganda má negativní emoční zabarvení a liší se v použitých nástrojích. Totalitní státy běžně ovlivňovaly své obyvatele, ale v **demokratickém zřízení jde o situace, kdy stát musí jednat, aby tím chránil své občany například před informačními útoky a dezinformacemi. Záleží tedy na METODÁCH a ETICE strategické komunikace.**

Strategickou komunikaci můžeme chápat také jako **umění vykomunikovat ze strany státu** potřebu a jednotlivé kroky k ochraně demokracie a obyvatel před taktikami informační války. Důsledkem strategické komunikace má být schopnost pochopit a angažovat se.⁹⁷

NÁZOR, POSTOJ, PŘESVĚDČENÍ

Specifická rovina osobního hlediska na problém, stanovisko individua, názor je termín vnímaný jako synonymum **subjektivního mínění**.

Postoj je osobní stanovisko, názor je převládající představa o nějakém jevu, která může mít racionální i iracionální složku. Postoje můžeme měřit pomocí tzv. **škál**. Postoje jsou sice rezistentní ke změně, ale mohou se v průběhu života měnit. Vytváříme je sociálním učením, v sociálních skupinách i vlastní zkušeností. Mohou být posíleny emočním prožitkem.⁹⁸

Paradoxem je, že pokud je přesvědčení někoho velmi silné a považuje ho za důležité, jeho zpochybňováním, byť v dobré víře, zapříčiníte spíše toho, že dojde k tzv. **BACKFIRE EFEKTU**, což lze volně přeložit jako **zpětný zážeh**, kdy dotyčného naopak v jeho přesvědčení utvrdíte ještě víc.⁹⁹

VĚDA

„Pokoušet se definovat vědu znamená vstoupit do džungle a pro stromy nevidět les. Je nepřehledné množství definic, stanovisek, názorů i postojů.

... Věda je soubor systematicky uspořádaných skutečností nebo pravd, na nichž je zřejmé působení obecných zákonů. Věda jako něco hotového je jasná obecně každému, zatímco věda ve vývoji, věda, která se tvoří a je na hranicích poznávání, bývá věcí velmi nejasnou. Bývá věcí dohody, co to je... Americká společnost pro rozvoj věd (American Association for the Advancement of Science, AAAS) stanovila **osm procesů** (kritérií), které charakterizují **správný vědecký postup**: pozorování, měření, třídění, kvantifikace, usuzování, předpověď, určení vztahů a způsob sdělování.¹⁰⁰

„Život je řešení problémů a věda je jedním ze způsobů jejich řešení“¹⁰¹ „Demarkační kritérium (hranice) není určeno k odlišení pravdivé a nepravdivé teorie, ale k ověření její vědeckosti.“¹⁰²

FAKTA

Nesou důkazní břemeno. **Objektivní, nalezená skutečnost, popisující realitu, ověřitelná, prezentovaná nezaujatě.** Vědecká fakta jsou **nezávislá** na pozorovateli.¹⁰³ „To, čemu tak *jest*.“¹⁰⁴

Jaká jsou základní pravidla?

- **PROTI MANIPULACI:**¹⁰⁵
  - ▶▶ Kdo daný obsah publikoval? Je to expert?
  - ▶▶ Co je obsahem?
  - ▶▶ Na koho daný obsah cílí?
  - ▶▶ Jaký může mít daný obsah vliv?
  - ▶▶ Proč se v daném obsahu nachází některé konkrétní věci?
- **PRO OVĚŘOVÁNÍ ZDROJŮ:**¹⁰⁶

NÁZOR VERSUS FAKTA:

- ▶▶ **Názor je subjektivní. Fakt je objektivní.**
- ▶▶ **Názor je vytvořen. Fakt je nalezen.**
- ▶▶ **Názor interpretuje realitu. Fakt popisuje realitu.**
- ▶▶ **Názor nemůže být ověřen. Fakt může být ověřen.**
- ▶▶ **Názor je prezentován v zaujatém jazyce. Fakt je prezentován v neutrálním jazyce.**

POSTUP OVĚŘOVÁNÍ ZDROJŮ:¹⁰⁷

- ▶▶ Ověřujte si autora a původ zdroje (jméno, čas, místo pořízení zprávy, videa, informace, kontext).
- ▶▶ Zkontrolujte, co o daném tématu píše další zdroje (weby, média, publikace).
- ▶▶ Pracujte s weby, které dokáží ověřovat výroky a informace = tzv. FACT-CHECKING.
- ▶▶ Aktualizujte – i učebnice může mít staré závěry.

Ne každou informaci lze ověřit. Například o ní neexistují žádné dostupné zdroje. KDO ROZHODUJE O TOM, CO JE A CO NENÍ DEZINFORMACE?

Portál E-bezpečně.cz uvádí:

VY SAMI, A TO ZA POMOCI FACT-CHECKINGU.

OVĚŘOVÁNÍ FAKTICKÉ SPRÁVNOSTI:¹⁰⁸

- ▶▶ Přeložit si informaci z cizího jazyka.
- ▶▶ Pracovat s primárními zdroji.
- ▶▶ Reverzně vyhledat fotografii či video.
- ▶▶ Vyhledat zdroj informace a posoudit ho.
- ▶▶ Ověřit si, kdo je majitel domény či IP adresy.
- ▶▶ Naučit se rozlišovat, zda jde o názor, nebo o faktické sdělení.
- ▶▶ Umět posoudit kontext informace.
- ▶▶ Rozlišit dezinformaci od misinformace.
- ▶▶ Umět vyhledávat v databázích, např. u hoaxů.

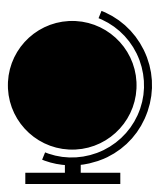
Otázky k zamyšlení:

1. Specifikujte pojmy: pravda, misinformace, dezinformace.
2. Používáte „fact-checking“? Ověřujete zdroje?

Z výsledků výzkumné zprávy portálu E-bezpečí.cz *Čeští učitelé a mediální výchova:*

- ▶▶ **Většina respondentů (80 %) z výzkumného souboru neprošla v rámci své učitelské přípravy předměty, které by byly orientovány na mediální výchovu. Nejsou/nebyli tedy v rámci vysokoškolské přípravy na toto průřezové téma systematicky připravováni.**
- ▶▶ **V průběhu své praxe pak semináře zaměřené na mediální výchovu absolvovalo 36,89 % respondentů – učitelů z praxe.**
- ▶▶ **Mediální výchova obsahuje řadu témat, kterými se mohou učitelé se svými žáky zabývat. Oproti edukační realitě se výzkum zaměřoval také na přání učitelů, tedy na to, jaká témata si učitelé přejí, aby se na jejich škole učila. V tomto případě bylo nejčastější odpovědí problematika hoaxů a fake news (35,50 %), rozpoznávání relevantních zdrojů informací (34,06 %) či orientace ve světě médií, tj. například rozpoznání veřejnoprávního média od média soukromého (32,20 % respondentů).**
- ▶▶ **Naprostá většina (91,6 %) učitelů souhlasí s tvrzením, že je mediální výchova důležitá. Na druhou stranu učitelé necítí potřebu zvyšovat časovou dotaci mediální výchovy.¹⁰⁹**

V kontrastu k situaci a stavu v České republice lze zmínit **Finsko**, které je obecně často udáváno jako příklad kvalitního školství a přístupu ke vzdělávání. Finové mají tradičně silnou důvěru ve společnost a instituce. Dezinformacemi se zabývá Centrum pro boj s hybridními hrozbami (HybridCoE) a Finsko po právu patří k zemím, které nejlépe odolávají cizí propagandě. Experti vysvětlují, že je to právě díky kvalitnímu vzdělání a komunikaci napříč věkovými kategoriemi.

Fini cílí na mediální a informační gramotnost jako klíčovou složku již od útlého věku a zahrnují tuto problematiku velmi flexibilně do vzdělávacího systému. Je to odlišný přístup od toho, který zvolila **Česká republika, která dosud nemá ucelenou koncepci** ani na úrovni společenské, natož v rámci výkonu pedagogické praxe a zkvalitnění vzdělávání v dotčené oblasti.¹¹⁰

4. Role učitele a školy ve výchově k občanství

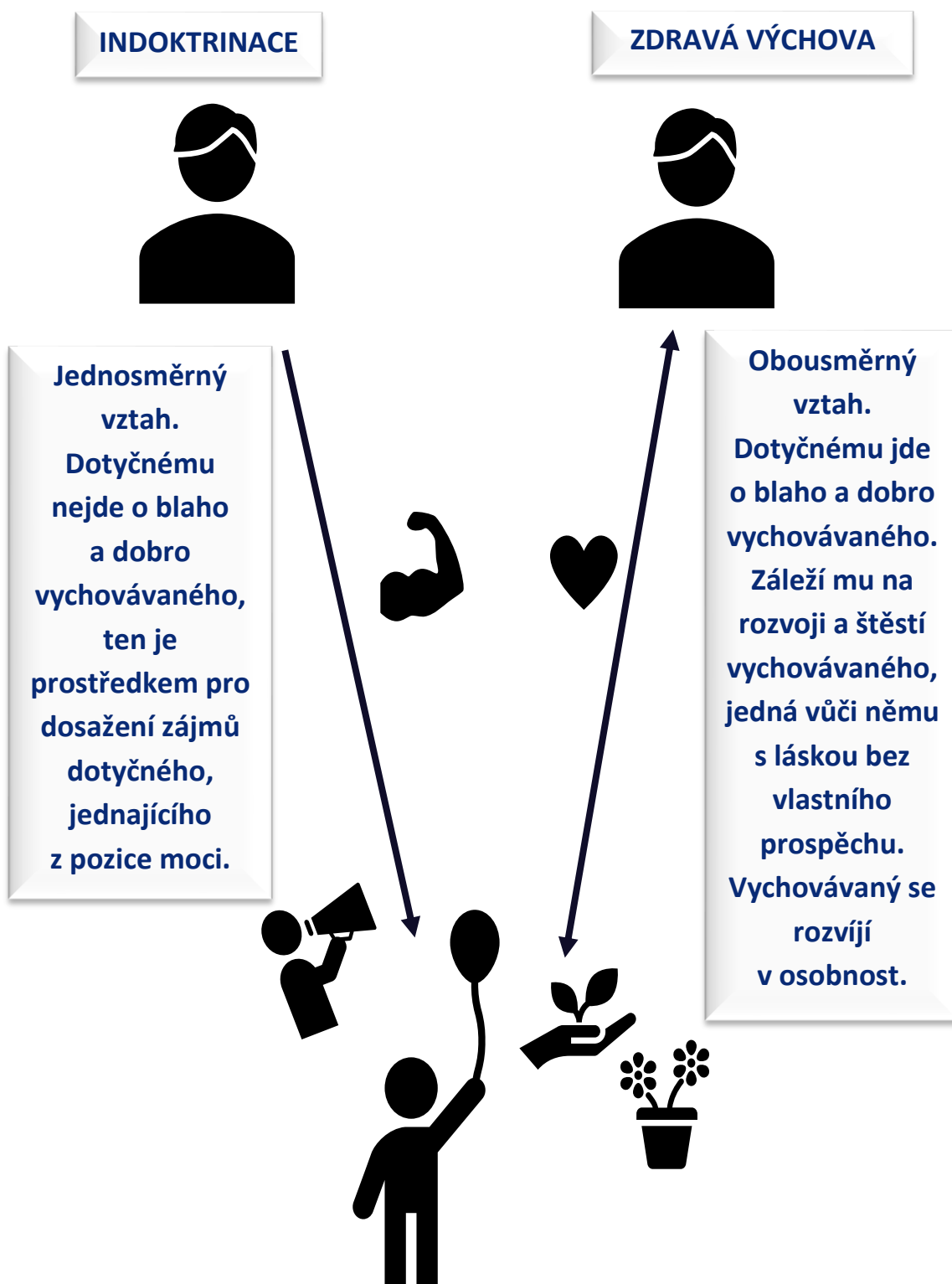
Eticko-legislativní rámec

Obrázek 10 - Učitel je občan i profesionál.

INDOKTRINACE VERSUS VÝCHOVA¹¹¹

Obrázek 11 - Indoktrinace versus výchova.

Obrázek 12 - Jaký učitel je dobrý učitel? EDUin. Global Teacher Prize ČR 2020.

Úvod do kapitoly

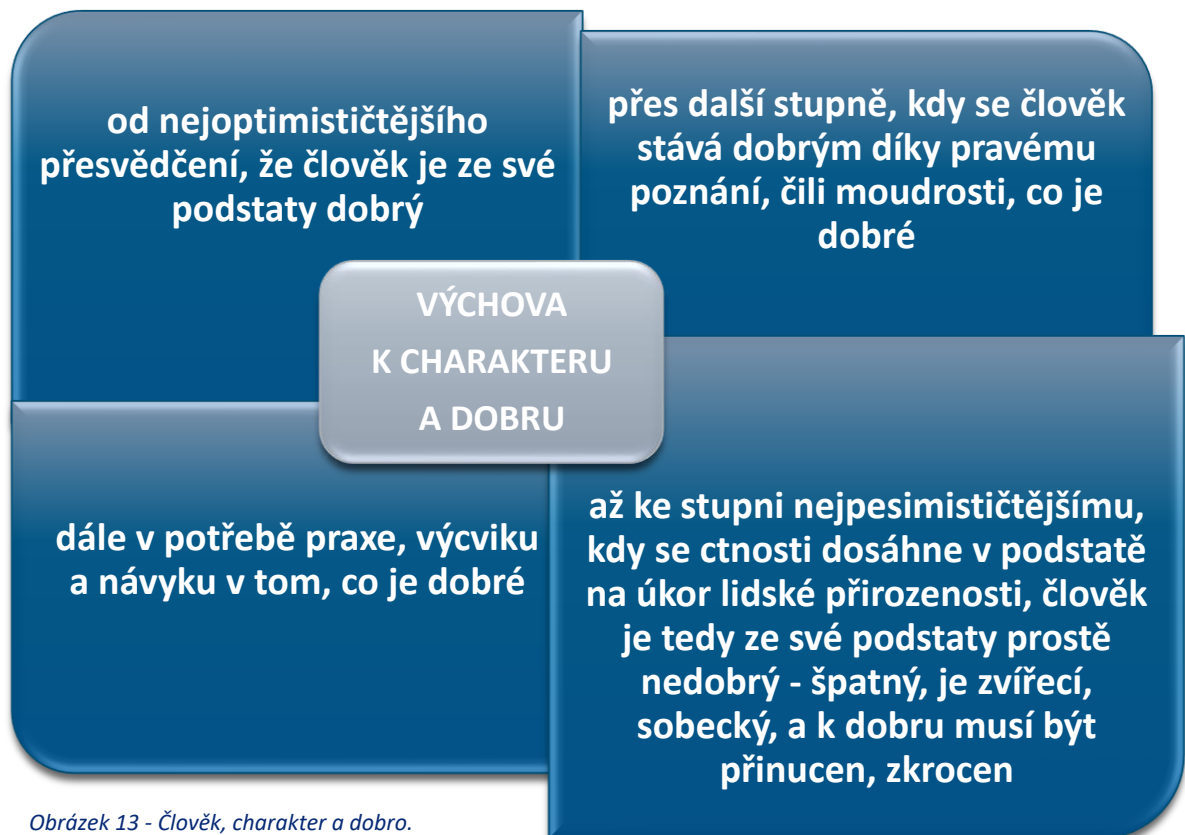

Sociální psychologie je relativně mladá věda, která, byť má své kořeny již v antice, se jako samostatný obor datuje až na přelom 19. a 20. století. **První polovina 20. století je spojena s velkým množstvím experimentálních výzkumů** a vznikem **řady teorií**, které se **snažily vysvětlit to, proč se z „normálních“** (či chtějme hodných) **lidí stávají „padouši“** (či řekněme zlí lidé). Společnost žádala odpovědi na prožité hrůzy válek a reálných situací. Řada těchto teorií je však v dnešní době podrobena **ostrým kritikám**.¹¹²

Historicky můžeme volně jmenovat **základní pohledy na člověka**, které jsou dva. **První říká, že lidská bytost je od přírody ze své podstaty zlá, druhý naopak říká, že většina lidí je od počátku dobrá**, resp. řeší, co učinilo člověka špatným. Tímto rozkolem se zabývali již v prvním případě **Thomas Hobbes**¹¹³ a v druhém **Jean-Jacques Rousseau**.¹¹⁴

VE VÝCHOVĚ K CHARAKTERU A DOBRU komeniolog a profesor **Jan Hábl**¹¹⁵ rozvádí hlouběji princip filozofie výchovy:

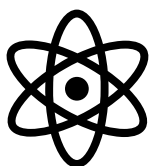
Obrázek 13 - Člověk, charakter a dobro.

„Je člověk z podstaty dobrý nebo špatný? Komenského antropologie říká: člověk je ve své podstatě bytí dobrý, a ve své morálce (jak s bytím zachází) problematický, rozumějme kontrast „být a má být“. Lidskost není docela v pořádku, ale není docela ztracena.“¹¹⁶ Pohled na člověka v tomto Komenského pojetí má zásadní vliv na to, jak budeme přistupovat k výchově.

VE 20. STOLETÍ SE KONALY ZAJÍMAVÉ A ZÁSADNÍ EXPERIMENTY V SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGII:

- **Sherifův experiment** z roku 1954 s dětmi na dětském táboře, kdy měly skupiny mezi sebou po předchozím seznámení soupeřit.
- **Milgramův experiment autorit** z roku 1961, známý jako generátor elektrických šoků.

- **Stanfordský vězeňský experiment P. Zimbarda** z roku 1971, jehož závěry jsou předmětem neustálých a nekončících diskuzí o tom, jakou sílu pro změnu chování člověka může mít situační kontext.¹¹⁷
- Velké pozdvižení způsobil o pár let dříve (byť dnes není tak znám) učitel **Ron Jones** z jedné střední školy ve Spojených státech koncem 60. let 20. století, když ve své třídě při výuce historie učinil experiment, který ho nakonec stál místo. Metodami se mu podařilo změnit atmosféru ve třídě a vytvořit v podstatě fikci tak silně, že kolektiv dané scéně úplně propadl. Tuto aktivitu pojmenoval „Třetí vlna“ a závěrem bylo, když studentům promítl film o velkoněmeckých sjezdech v Norimberku a přiznal jim, že jimi celou dobu manipuloval a prakticky jim chtěl ukázat počátky diktatury. Námět byl knižně zpracován americkým spisovatelem Toddem Strasserem a v roce 2008 nafilmován pod názvem *Náš vůdce* (v originálu *Die Welle*), který byl odvysílán také na České televizi.¹¹⁸

Uvedené experimenty jsou ale v posledních letech podrobeny ostré kritice. Autorům je vytýkána poplatnost doby, ovlivňování účastníků, či nevědecké postupy. Přese všechny tyto kritiky¹¹⁹ však položily uvedené výzkumy základy pro zásadní teorie sociální psychologie, která se snaží celé století vysvětlit kauzalitu toho, proč lidé jednájí v krizových situacích jinak, než je jim vlastní.¹²⁰

Původní teorie totiž pracují se **silou sociální situace**¹²¹, **podrobením se autoritě**¹²² (poslušnosti), **se sobeckým genem**¹²³, **soupeřením** (ve skutečnosti manipulací¹²⁴), až po **pouhé stanovení banality zla**¹²⁵. Tyto teorie vychází spíše z prvního úhlu pohledu na člověka **očima Thomase Hobbesa**, tedy že je **člověk od přírody špatný**.

Poslední dekádu se však výzkumy postupně dostávají (a navrací) **k druhému pohledu** na chování člověka, a pracují pro změnu s **teoriemi přirozené lidské touhy pomoci**, spolupráci založené na důvěře, až k vysvětlení tragického vyústění dopouštění se zla v domněnání, že je to dobro (oportunismus, konformismus a extremismus).¹²⁶

Jaká, a zda vůbec - existuje cesta k nesklouznutí do špatnosti?¹²⁷
Jak lze dané závěry a zkušenosti APLIKOVAT NA PRŮPRAVU PEDAGOGA, zvýšení jeho resilience, a v jakých **LEGISLATIVNÍCH MANTINELECH** se tato profese pohybuje?

Zmíněné teorie se v mnohém doplňují a uvádí tak široké spektrum možných hybatelů změny lidského chování.

VLASTENECTVÍ A DEMOKRACIE JAKO ZÁKLADNÍ PRINCIPY I CESTA

Pedagog se může sám dostat do slepé uličky. Často mluví o pojmech a učí děti, jak je vnímat, ale sám může být v jejich naplňování profesně i lidsky slepý.

I zde pracujeme s řadou termínů, které budí emoce. V tomto případě je tomu však dobře, protože **VLASTENECTVÍ** vyjadřuje **vztah, onu lásku, občana ke svému státu, ke své vlasti** (a vlastní není nikdo jiný než rodina, přátelé, spoluobčané).

T.G. Masaryk: *„Humanita nevylučuje ani neoslabuje lásku k národu; mohu, ba musím milovat národ svůj pozitivně, ale nemusím proto nenávidět národy jiné. Pravá láska se nedokazuje nenávisí, nýbrž jen láskou. Člověčenstvo je souhrn národů, není něčím mimo národy a nad ně ...“*¹²⁸ Či: *„Láska k svému národu nevyžaduje nelásky k národu jinému.“*¹²⁹

Filozoficko společenská **složitost tohoto pojmu** (vlastenectví, též **PATRIOTISMUS**) a jeho **emoční náboj** ale často vedou k jeho **mylnému přirovnání k nacionalismu**. Vlastenectví může nabývat až sentimentální podoby vztahu k domovině, avšak jeho **morální aspekt k povinnostem** vůči politické společnosti je nepopiratelný. Vlastenectví proto **nemůže existovat bez konstruktivní kritiky** současného stavu, na rozdíl od nacionalismu, který je v krajních případech až nekriticky rigidní k vlastnímu národu či etniku.¹³⁰

ETICKÝ POHLED A ROZVOJ CHARAKTERU

VLASTENECTVÍ je tedy **morální vazbou a povinností**.

V této souvislosti mluvíme o tzv. **občanských kompetencích** a **občanském vzdělávání** (které se netýká pouze žáků a studentů, ale o to více jejich učitelů). Hlavním cílem takového vzdělávání je **odpovědný občan**, který má základní vědomosti, politické porozumění, dokáže samostatně usuzovat a je politicky angažovaný.¹³¹

V českém prostředí se také můžeme setkat s pojmy **aktivní občan/aktivní občanství = pilíř fungující demokracie, účastnost na věcech veřejných**¹³², uvědomění si nejenom svých **práv**, ale i **povinností**. Projevení trvalého zájmu, nejedná se o pouhou poslušnost k národu či státu, ale o **aktivní spoluutváření společnosti**.¹³³

„Nebudte jako sloupy u cest, jež pouze ukazují, kam jít, ale samy nejdou. Samozřejmě to neznámá být naivním „aktivistou“, který se snadno zapálí pro cokoli, aniž by se zabýval reálnými možnostmi a dopady svého jednání. Právě proto, že jeho příklad bude zásadním vkladem do „výchovy k občanství“, je třeba, aby si počínal nejen statečně, ale i zodpovědně. Měl by se dobře orientovat v problematice, v níž se chce angažovat. Také by měl umět sehnat potřebné informace, seznámit se s možnými riziky, najít potřebné spojence. A konečně by měl být schopen srozumitelně a otevřeně obhájit svoje jednání a rozhodnutí, přijmout kritiku, uznat své případné chyby a poučit se z nich do budoucna.“¹³⁴

Jak říká profesor Jan Hábl¹³⁵, **učitel je DOBRODRUH**.

Z jádra slova – **DOBŘÝ DRUH**, tedy člověk, který může vnést do života nějaké dobro, myšleno zejména v rovině vztahové, nikoliv jen kompetenční a vědomostní. Vztah dítěte k učiteli je neopomenutelný.¹³⁶ **„Učitel má vliv na charakter žáků, ať chce, nebo ne. Jeho výchovná role je nevyhnutelná.“¹³⁷**

ETICKÝ KODEX UČITELE

Vznik a vydání **Etického kodexu pro učitele**¹³⁸ vzbudily v dotčené i laické společnosti **ambivalentní reakce**. Mnozí jeho existenci přivítali, jiní jej bez milosti zkritizovali a nelíbil se jim zejména proces jeho vytváření.

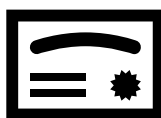

Etický kodex učitele nelze ztotožňovat s etickými kodexy jiných profesí, v učitelství chybí dotčená celorepubliková komora a **nelze jakkoliv vymáhat jeho naplňování**, popřípadě trestat jeho nedodržování. Jeho samotná existence má sice pozitivní **význam**, avšak spíše **symbolický**. Bohužel v českém školském prostředí **neexistuje názorová jednota**, která by podobě a výkonu učitelství dala v tomto směru konkrétní rámec.

Přese všechny objektivní kritiky Etického kodexu učitele (Učitelství kodexu) mu však **nesmíme upírat snahu o reflektování aktuální potřeby charakterového ukotvení této profese** stran výzev, které rezonují společností 21. století. Naplňování každého bodu kodexu lze vnímat jako **krůček na pomyslné cestě učitele k dobru svého profesního poslání** a jeho kompetencí.

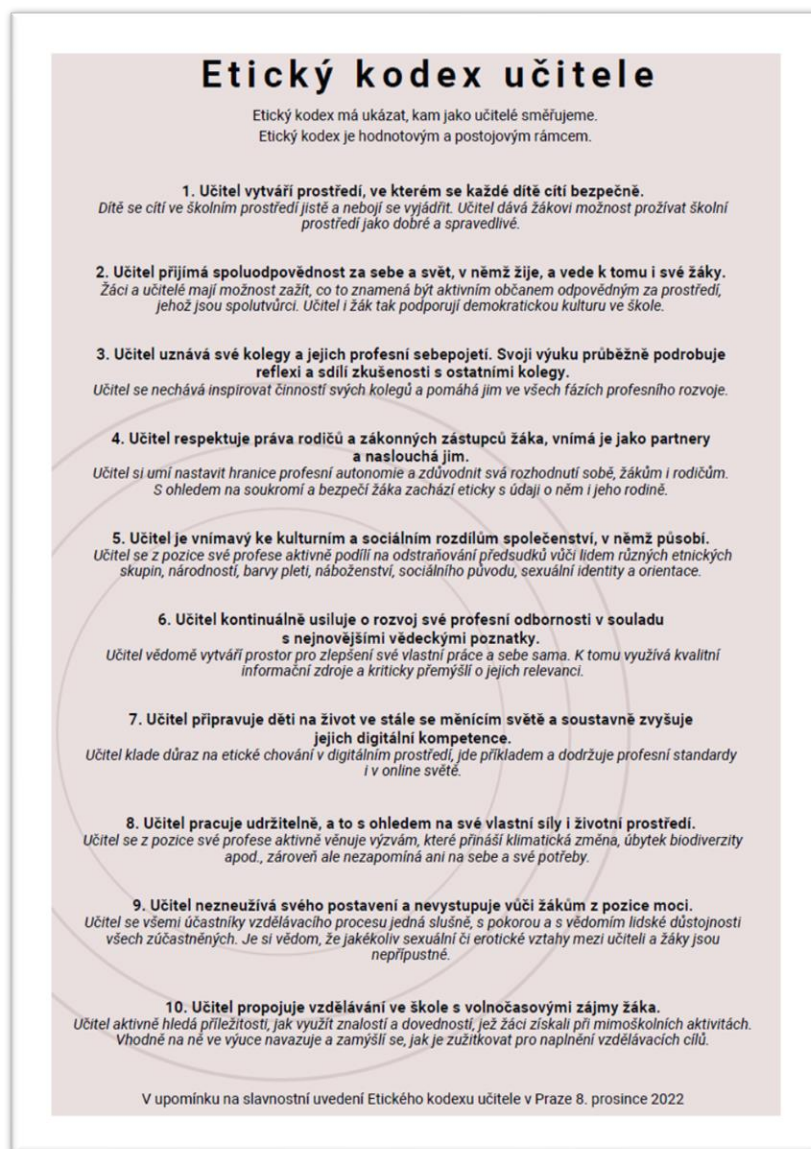
Nemalý problém ale nastává s definicí pojmu kompetence. Jaké kompetence by měl mít učitel?

Pojem **KOMPETENCE** vznikl podobně jako pojem kompetentnost (nelze je však zaměňovat, pojem kompetentní vnímáme spíše jako způsobilost) v manažerském prostředí. Obecně kompetenci popisujeme jako **schopnost, nadání, dovednost, znalost, předpoklad** k nějakému výkonu, činnosti. Můžeme se v tomto smyslu bavit o jednotlivci stejně tak jako o skupině.¹³⁹

„Je to víc než jen znalost a dovednost. Je to schopnost reagovat na složité požadavky v konkrétní situaci díky využití a mobilizaci psychosociálních zdrojů (včetně dovedností a postojů).“¹⁴⁰

Obrázek 14 - Etický kodex učitele.

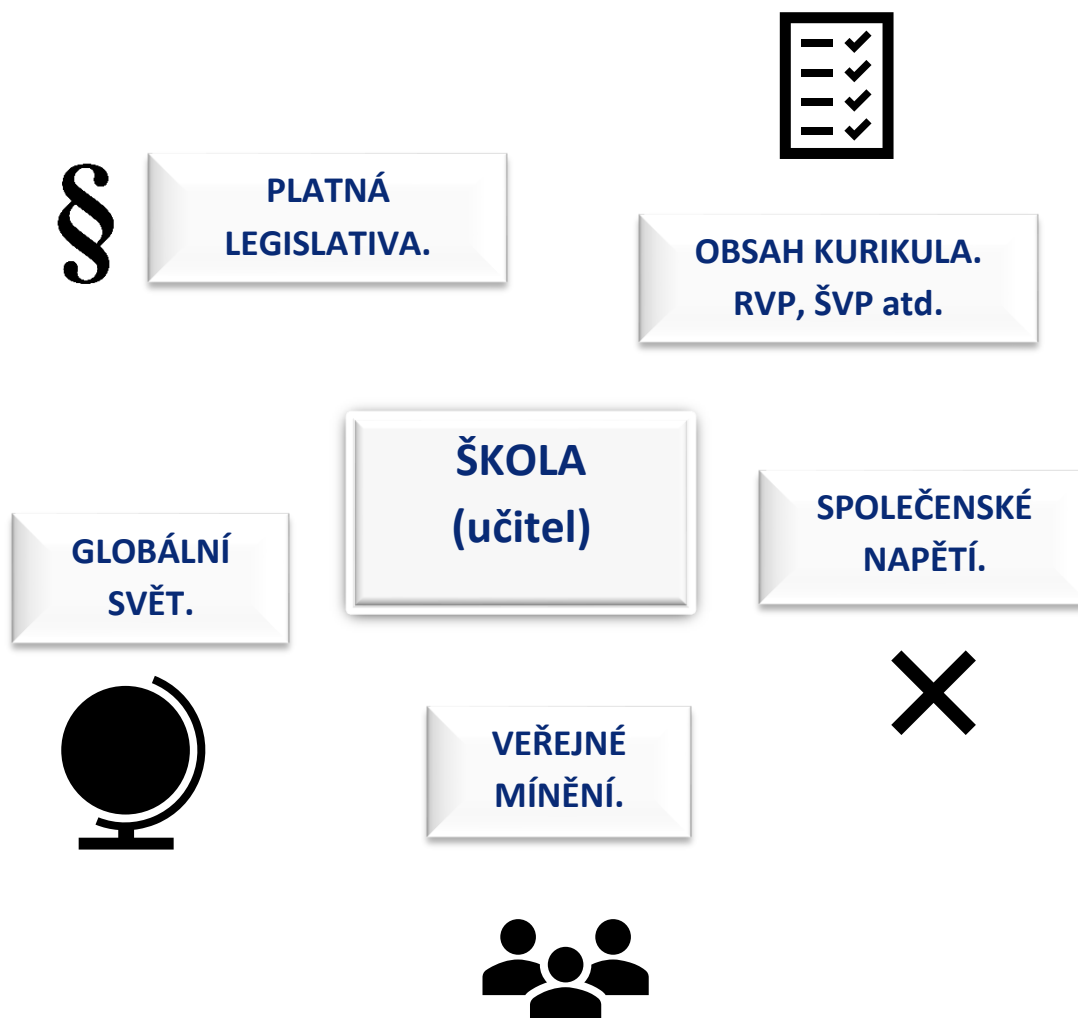
Otázky k zamyšlení:

1. Zkuste se zamyslet nad tím, jaké kompetence by měl mít učitel?
2. Reflektujte rozdíl mezi indoktrinací a výchovou.
3. Vytvořte vlastní znění Etického kodexu pro učitele.

Výkon pedagogické profese z pohledu platné legislativy

Škola a její ředitel ve vztahu k učiteli jako zaměstnanci se zaměřením na svobodu projevu ve výuce, včetně trestní a pracovní odpovědnosti učitele.¹⁴¹

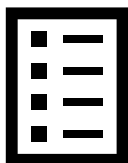

Obrázek 15 - ŠKOLA A UČITEL, kteří bez ohledu na neustálý tlak zvenčí i zevnitř školy, musí garantovat bezpečný a objektivní prostor. Zastávají klíčovou roli v předávání hodnot, principů a zkušeností.

Škola a její ředitel ve vztahu k učiteli

V rámci vymezení tohoto vztahu z pohledu práva je nutné uvést zejména dva právní předpisy, a to **zákon č. 262/2006 Sb., dále jen „zákoník práce“¹⁴²** a **zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, dále jen „školský zákon“¹⁴³**.

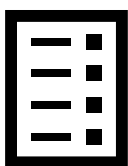
ZÁKONÍK PRÁCE obecně upravuje **právní vztahy** vznikající **při výkonu závislé práce mezi zaměstnanci a zaměstnavateli**, tyto vztahy jsou vztahy **pracovněprávními**.

Škola vystupuje v pracovněprávních vztazích jako **zaměstnavatel** a **učitel** jako **zaměstnanec**. **Ředitel školy** je **statutárním zástupcem školy** navenek a současně **vedoucím zaměstnancem zaměstnavatele**.¹⁴⁴

Dle § 11 zákoníku práce se **„vedoucími zaměstnanci zaměstnavatele rozumějí zaměstnanci, kteří jsou na jednotlivých stupních řízení zaměstnavatele oprávněni stanovit a ukládat podřízeným zaměstnancům pracovní úkoly, organizovat, řídit a kontrolovat jejich práci a dávat jim k tomu účelu závazné pokyny.“¹⁴⁵**

ŠKOLSKÝ ZÁKON jako speciální zákon definuje v § 1 Předmět úpravy: **„Tento zákon upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova (dále jen "vzdělávání") uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství.“¹⁴⁶**

Zásady a cíle vzdělávání

Pro řádné pochopení této problematiky je nezbytné odkázat na **ZÁSADY A CÍLE VZDĚLÁVÁNÍ** vymezené v § 2 školského zákona, a to zejména na to, že:

„vzdělávání je založeno na zásadě rovného přístupu ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace, na zásadě vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání, či na zásadě svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání. Obecnými cíli vzdělávání jsou pak mimo jiné pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost, pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti, utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého, poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku, či získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.“¹⁴⁷

Práva a povinnosti učitele dle školského zákona

Učitel jako pedagogický pracovník je fyzickou osobou, jehož práva a povinnosti jsou upraveny zmíněným školským zákonem. Práva a povinnosti pedagogických pracovníků jsou konkrétně vymezeny v ust. § 22 a) a § 22 b) školského zákona.

Je vhodné zmínit **PRÁVO** pedagogických pracovníků při výkonu své pedagogické činnosti na **zajištění podmínek potřebných pro výkon** jejich pedagogické činnosti, a dále **aby nebylo do jejich přímé pedagogické činnosti zasahováno v rozporu s právními předpisy**, a právo na **objektivní hodnocení** své pedagogické činnosti.

Z hlediska **POVINNOSTÍ** je vhodné zmínit, že **pedagogický pracovník je povinen vykonávat pedagogickou činnost v souladu se zásadami a cíli vzdělávání, které byly zmiňovány shora.**¹⁴⁸

S účinností od 1.1. 2024 bylo zákonem č. 183/2023 Sb. zrušeno právo na využívání metod, forem a prostředků dle vlastního uvážení v souladu se zásadami a cíli vzdělávání při přímé vyučovací, výchovné, speciálněpedagogické a pedagogicko-psychologické činnosti.¹⁴⁹

Tento krok vzbudil v řadách **učitelů** značnou nevoli a odvolávají se ve svém nesouhlasu zejména na **Chartu učitelů.**¹⁵⁰ Z pohledu **ředitele** je na místě argument, že je to on, kdo má na svých bedrech konečnou zodpovědnost za kvalitu vzdělávacího procesu, a proto by měl mít možnost vyžadovat po učiteli jako zaměstnanci školy konkrétní metody v souladu s cíli vzdělávání.

Právo učitele na svobodu projevu ve výuce

Svoboda projevu či svoboda vyjadřování je zakotvena v mezinárodních úmluvách o lidských právech. V rámci českého právního řádu je svoboda projevu zaručena **Článkem 17 Listiny základních práv a svobod.**¹⁵¹

Svoboda projevu je právo extrémně silné a důležité v rámci demokratické společnosti, nicméně **není právem absolutním.**¹⁵² **MOŽNOSTI OMEZENÍ svobody projevu jsou uvedeny přímo v Listině,** kdy svobodu projevu lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti **nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti** (viz. níže).¹⁵³

„Článek 17 Ústavního zákona č. 2/1993 Sb.:

(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

(3) Cenzura je nepřípustná.

(4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

(5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.“

Učitel a omezení svobody projevu ve výuce

V návaznosti na předcházející kapitoly je namístě rozlišovat **postavení pedagoga** jako 1) **OBČANA** a jako 2) **UČITELE** v rámci výkonu práce dle zákoníku práce jako pedagogického pracovníka. **V rámci výuky je učitel vázán limity vyplývajícími ze školského zákona a dalších právních předpisů upravujících tuto činnost.**

Za tyto limity lze nepochybně konkrétně označit například zásady a cíle vzdělávání vymezené ve školském zákoně.

Svoboda projevu a odpovědnost učitele

Z pohledu možných nepříznivých následků při **překročení dovolených limitů svobody projevu učitele při výuce** lze hovořit o **ODPOVĚDNOSTI UČITELE**, a to odpovědnosti jak **soukromoprávní**, tak i **veřejnoprávní**.¹⁵⁴

**SOUKROMOPRÁVNÍ
ODPOVĚDNOSTI
OBČANSKOPRÁVNÍ** dle
občanského zákoníku
může pedagog čelit ze
strany žáka či žáků,
když by zasáhl do jejich
práv. *Například
projevem urážejícím
národnost nebo státní
příslušnost žáka.*

Dalším soukromoprávním
odpovědnostním
vztahem je vztah
pracovně právní dle
zákoníku práce, kde může
být učitel postižen dle
závažnosti jeho
pochybení například
výtkou, nebo výpovědí,
či okamžitým zrušením
pracovního poměru.

DO ODPOVĚDNOSTI VEŘEJNOPRÁVNÍ lze zařadit
odpovědnost přestupkovou dle přestupkového
zákona, či trestněprávní dle trestního zákoníku.
V případě splnění všech zákonných znaků může učitel
svým projevem ve výuce naplnit skutkovou podstatu
přestupku, nebo i trestného činu.

Obrázek 16 - Specifikace soukromoprávní a veřejnoprávní odpovědnosti učitele.

**Nejvyšší státní zástupce JUDr. Igor Stříž apeloval
v kontextu situace na Ukrajině:¹⁵⁵**

„ ... Každý má právo vyjadřovat své názory způsobem, který považuje za vhodný. Ale i svoboda projevu má v demokratickém právním státě své limity. Pokud by někdo veřejně (včetně demonstrací, prostoru internetu nebo sociálních sítí) vyjadřoval souhlas ..., mohl by za jistých podmínek čelit i trestněprávní odpovědnosti za trestný čin ..., či schvalování trestného činu ...“

Základní **ROZDÍL** mezi **soukromoprávní a veřejnoprávní** odpovědností učitele je v tom, **kdo tuto odpovědnost může uplatňovat.**

V rámci **SOUKROMOPRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTI** učitele je to **žák**, potažmo **zákonný zástupce** (podle občanského zákoníku - např. omluva, odškodnění atd.), nebo **škola** zastoupená ředitelem (podle zákoníku práce a školského zákona: např. výtka, výpověď). Tyto subjekty mají v právních vztazích **rovné postavení.**

Z pohledu **VEŘEJNOPRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTI** učitele by odpovědnost uplatňoval **stát** jako nadřízený nositel moci ve společnosti, účastníci **nemají rovné postavení**, rozhoduje se na základě závažnosti daného učitelova jednání. Toto jednání musí naplnit znaky přestupku, nebo trestného činu a současně být společensky škodlivé.¹⁵⁶

Otázky k zamyšlení:

1. Projděte si příslušné zákony a připomeňte si práva a povinnosti učitele.
2. Co pro vás znamená svoboda projevu při výkonu pedagogické profese?
3. Uveďte příklad soukromoprávní a veřejnoprávní odpovědnosti učitele.

Jde naučit dobro?

Učitel je hrdinou každodenních dní

Profesor Jan Hábl se ve své publikaci
*Na charakteru záleží ptá:*¹⁵⁷

*„Musíme učit dobro.
Umíme to ale? Jde to vůbec?
Existuje na to nějaká metoda?
Je možné naučit dobro?
Dobro učitelné je.“*

→ záleží na **POVAZE DOBRA**,
kterému chceme učit
→ na povaze toho,
KDO MÁ DOBRU UČIT
→ i toho, **KDO** si toto dobro
MÁ OSVOJIT
→ a na **METODĚ**,
která bude dobro zprostředkovávat,
a která odpovídá lidské povaze

Zapotřebí je však několik
PODMÍNEK:¹⁵⁸

Profesor
Philip Zimbardo
se v publikaci
*Luciferův efekt*¹⁵⁹
táže podobně:

JAK V LIDECH PROBUDIT DOBRO?
Ve své teorii používá pojem
„SKLUZ KE ŠPATNOSTI“
a pracuje jak s odoláváním situačním vlivům,
tak s jakousi oslavou hrdinství, kdy na této teorii
založil The Heroic Imagination Project¹.
Proti banalitě zla postavil
banalitu dobra (hrdinství).

Rudger Bregman
jde ve své publikaci
*Lidstvo*¹⁶⁰ ještě dál:

Je velkým kritikem předchozích výzkumů
20. století (tedy i Zimbarda).
Pracuje zejména s teoriemi, které se přiklání
k tomu, že člověk se rodí jako dobrý a jedná
z principu ve jménu přátelství, empatie
a špatnost mu není vlastní.

Princip sklouzávání ke špatnostem je nežádoucí a často si jej neuvědomujeme.
Termíny jako *de-humanizace*, *de-individualizace*, *anonymita*, jsou známy
v kontextu velmi dobře a není třeba je více přibližovat. Jistá výmluva na **slepu
poslušnost autoritám** již není pro některé autory relevantní, máme **nové
možnosti z pohledu vědy**, zejména **neurobiologie**. **Trénink hrdinství ve výcviku**
má ve skutečnosti s dalšími autory více společného, než v čem by se rozcházeli.
SPOJUJE JE SNAHA O KONÁNÍ DOBRA.

Otázky k zamyšlení:

1. Znáte uvedené autory a jejich publikace?
2. Jak byste vy sami probouzeli v lidech dobro?
3. Myslíte, že se tyto teorie dají aplikovat na žáky, studenty, učitele?

Hrdinou v zácviku. Teorie podle Philipa Zimbarda. 10 kroků, jak odolat nežádoucím vlivům, podpořit osobní odolnost a občanské ctnosti¹⁶¹

1. **Přijmout chyby.** Svě vlastní a poté těch ostatních.
2. **Být všímavý** k situačním vodítkům. Věnujme pozornost **klíčovým věcem**.
3. **Jsem zodpovědný.** Nevzdávám se individuální spoluúčasti. **Nedopustíme rozptýlení** odpovědnosti mezi členy.
4. Jsem **individualita**. Jsem jedinečný, nejsem jen položka v tabulce. **Vystupte ze své anonymity**.
5. **Rozlišujte authority.** Vážím si těch spravedlivých, ale pozvednu proti těm nespravedlivým.
6. Pozor na touhu chtít být přijat, cením si vlastní nezávislosti. Nepodlehnout, **nechtít se zalíbit za každou cenu** je důležitý bod pro mladé lidi, nebo lidi s nízkým sebeobrazem, kteří touží po tom někam patřit, identifikovat se s nějakou skupinou.
7. **Pozor na zarámování**, není pak vidět síla argumentu. Obraz, slogan, slovo, podvodník, který tvoří onen rám.
8. **Neztraťte pohled do budoucnosti.** Jednou se **ohlédnete zpět** a budete posuzovat, **zda jste udělali správnou věc**. Vazba **minulost → přítomnost → budoucnost**.
9. **Neztrácejte svobody v iluzi bezpečí.** Budeme v bezpečí, ale za jakou cenu?
10. **I jednotlivec může vystoupit** proti nespravedlivým systémům.

ZLATÁ TROJICE:

sebeuvědomění, citlivost k situaci a zdravý rozum

O samotném hrdinství Zimbardo uzavírá, že jde o „**volbu, ke které můžeme být všichni v určitém okamžiku vyzváni.**“¹⁶²

Do kontrastu k banalitě zla, pojmu známého od Hannah Arendtové, staví banalitu hrdinství, což znamená, že „**jsme všichni hrdinové „v očekávání“.**“¹⁶³ **Hrdinství = pojmenování toho dobrého v lidské povaze.**“¹⁶⁴

S teorií profesora Zimbarda pracuje i plukovník Otakar Foltýn, který shrnuje následovně¹⁶⁵:

Rozvíjet schopnost hrdinství = Naučit se rozeznat tyto situace, kdy je třeba jednat – nikoliv však egocentricky, ale socio-centricky ► V ten okamžik mít odvahu a vystoupit z řady ► Inspirovat tím ostatní a hledat si spojence.

V kritické situaci jednat rozumně, efektivně a ►

Být schopen identifikovat zlo nebo ohrožení a reagovat.

Být aktivní a vystoupit, když ostatní jen přihlížejí.

Mít na mysli, že existuje ona možnost „skluzu ke špatnosti“.

Pochybovat o sobě, protože nepoznáme, kdy kloužeme.

ŠKOLA A UČITEL V TOMTO HRAJÍ ZÁSADNÍ ROLI.

Mohou naučit žáky/studenty rozeznat hranici toho, kdy mají jednat sociocentricky a ne egocentricky v krizových situacích běžných dní. Nebát se vystoupit a být odlišný, být schopen inspirovat svým přístupem další „hrdiny“.

Řada lidí v nečekaných situacích nejedná nutně zbaběle, ale pasivně, prostě proto, že neví, co mají dělat. Hlavní důraz je kladen na nutnost poznání pozitivních hodnot, na kterých stojí stát a společnost. Hrdina všedního dne vystupuje z řady proto, aby chránil ony pozitivní hodnoty, musí je znát a rozumět jim.¹⁶⁶

Teorie podle Rutgera Bregmana.

10 pravidel pro život (nový realismus)¹⁶⁷

1. Máš-li pochybnosti, **vyjdi z dobra.**
2. **Dobré věci vyvolávají dobrý pocit.** Vzájemný prospěch místo konfliktu.
3. Zlaté pravidlo: „**Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim.**“
4. **Trénujte soucit.** Nesnažte se vcítit, ale soucítit. Vyvolávat lásku, starostlivost. Empatie bere energii, strhává. Ale soucit pomáhá, aktivizuje.
5. Pokud nemáš **pochopení**, snaž se aspoň **porozumět.**
6. **Milujte své blízké. Vzdálenost je komplic zla.** V tom, jak **milujeme** své blízké, jsme si všichni na světě **podobní.**
7. Buďte **obezřetní ke zprávám.** Není daleko k závislosti na špatných zprávách.
8. **Podejte ruku nepříteli.**
9. **Nestyďte se za dobro.** Ukažte, co se ve vás skrývá. Chce to odvahy. **Vlídnost** je stejně nakažlivá jako mor.
10. **Buďte realisté.** Realismus není cynismus. Lidé od přírody tíhnou k dobru. Nestyďte se za dobro a velkorysost.

Jak formovat charakter a učit dobro podle Jana Hábla. 8 zásad/principů podle J. A. Komenského¹⁶⁸

- 1. AUTORITA** = ctnosti se nenaučíme bez toho, aniž by člověk od narození nectil **autoritu, která ho předchází. Autorita má moc vychovatele.** Komenský říká, je to **řád lidství. Vychovatel pomáhá na cestě** k disciplíně a sděluje nároky. **Autorita kázní, ale také chrání.** Autoritu není nutné vnímat pejorativně. **Zdravá verze autority je žádoucí. I autorita sama je podřízena vyšší autoritě dobra.** U autority rozhoduje její intenzita s ohledem na věk.
- 2. AUTONOMIE** = **samostatnost, svoboda.** Tento princip nejde proti prvnímu principu autority. **Vychovatel napomáhá vychovávanému, a má radost z toho, jak vzkvétá,** napomáhá jeho rozvoji, **chrání ho,** nechává ho **volně rozvíjet.** Pomáháme oné samostatnosti **adekvátně k věku,** jinak bychom vychovávanému neprospěvali.
- 3. NÁVYK** = člověk se učí dříve přivykati než poznávati. Vliv vývojové psychologie. **Zvykejte k dobru,** i zlo má tendenci se v našem charakteru zabydlet.
- 4. INFORMACE** = v okamžiku, kdy přijde fáze probuzení a „proč?“, je důležité navigovat, dobrá včasná pravdivá slova/informace mají cenu zlata (dar logos, dar slova). Opakem je ignorance, nevědomost, dezinformace, neinformovanost. Aby vychovávaný rozuměl *„proč dělá to, co dělá, a proč se tak dělati má.“*
- 5. HRAVOST, SPONTÁNNOST** = i žertem jde učit věci **vážné.**
- 6. PŘIROZENOST** = **vývojovost** (s ohledem na **věk** – vývojová psychologie, vše má svůj **čas**) a **nenásilnost** (lidská přirozenost v harmonii. **Nelze vychovávat k dobru násilně, ale láskou.**)

7. **POKÁNÍ** = Sokrates se táže, **co je dobro? Kdo může učit dobro?** Komenský říká: **neexistuje dokonale dobrý vychovatel**, ale i kdyby existoval, vychovávaný přesto všechno spáchá zlo. Součástí je **postavit se statečně ke své chybě**, přiznat si to a poprosit o odpuštění. Tento princip zní snadno, ale je to **jednou z nejnáročnějších věcí při výchově**. Relativizace, vyvinění, výmluvy. Skutečná vina může být jedině přiznána, odpuštěna a opuštěna. Pokud tomu tak není, nepřispívá to charakteru. To zlé zůstává v člověku natrvalo. Lze také parafrázovat jako: **„Kdo by chtěl sám sebe získat, ten sebe ztrácí. A kdo by nedokázal sám sebe ztratit, ten teprve sám sebe nalézá.“** **Metanoia** (obrácení) jako změna myšlení, postoje, charakteru.
8. **VZOR** = Komenský se ptá – **Jak se pokání učí? Jen milujícím vzorem**. Co když vzor je chybný? To vůbec nevádí. Kdo může učit dobro, když nikdo nejsme dokonalí? Můžeme, protože přesně v tom okamžiku, **kdy selžu** (jako rodič, učitel, vzor...) – **to co v ten okamžik udělám, je ono zásadní pro charakter vychovávaného**.

Dovolím si zakončit kapitolu zcela výstižnou a všeřikající hlavní myšlenkou Centra rozvoje charakteru:

„Dobrý charakter přispívá k harmonii mezi dobrem jedince a dobrem celku společnosti. Prospívající jedinec – zná dobré – chce dobré – činí dobré → i když se nikdo nedívá = praktická moudrost = prospívající společnost.“

A slovy pana profesora Zdeňka Matějčka:
„V očích dítěte stojíš za to, za čím stojíš.“¹⁶⁹

5. Náměty a přílohy

Převzatý slovník zásadních pojmů vztahujících se ke 2. kapitole.¹⁷⁰

*„**BEZPEČNOST** = Stav, kdy je systém schopen odolávat známým a předvídatelným vnějším a vnitřním hrozbám, které mohou negativně působit proti jednotlivým prvkům (případně celému systému) tak, aby byla zachována struktura systému, jeho stabilita, spolehlivost a chování v souladu s cílovostí. Je to tedy míra stability systému a jeho primární a sekundární adaptace.*

***ARMÁDA ČESKÉ REPUBLIKY¹⁷¹** = Armáda České republiky je hlavní složkou ozbrojených sil České republiky. Je určena k obraně státu proti vnějšímu vojenskému napadení. Může se podílet na plnění úkolů v rámci operací k udržení či nastolení míru a k obraně ve smyslu závazků, které pro Českou republiku vyplývají z Charty OSN, ze Severoatlantické smlouvy a z dalších mezinárodních smluv.*

***BEZPEČNOSTNÍ SYSTÉM** = K zajištění bezpečnostních zájmů vytváří Česká republika hierarchicky uspořádaný bezpečnostní systém. Tvoří ho prezident republiky, Parlament České republiky, vláda, Bezpečnostní rada státu a její pracovní orgány, ústřední správní úřady, krajské a obecní úřady, ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, zpravodajské služby, záchranné sbory, záchranné služby a havarijní služby. Za řízení a funkčnost bezpečnostního systému je odpovědná vláda.*

***VNĚJŠÍ BEZPEČNOST** = Stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány hrozby ohrožující stát a jeho zájmy zvnějšku a kdy je tento stát k eliminaci existujících i potenciálních vnějších hrozeb efektivně vybaven a ochoten. Hrozby mohou být vojenské nebo ekonomické povahy, mohou mít charakter migrační vlny apod. Je to také souhrn mezinárodněpolitických, ekonomických a vojenských vztahů státu s okolními státy a koalicemi, jejichž prostřednictvím prosazuje své státní zájmy.*

***VNITŘNÍ BEZPEČNOST** = Stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány hrozby ohrožující stát a jeho zájmy zevnitř a kdy je tento stát k eliminaci stávajících i potenciálních vnitřních hrozeb efektivně vybaven a k ní ochoten. Je*

---

to rovněž souhrn vnitřních bezpečnostních podmínek a legislativních norem a opatření, kterými stát zajišťuje demokracii, ekonomickou prosperitu a bezpečnost občanů, a jimiž stanoví a prosazuje normy morálky a společenského vědomí.

BRANNÁ POVINNOST = Branná povinnost je povinnost státního občana České republiky (muže i ženy), plnit úkoly ozbrojených sil České republiky. Zahrnuje povinnost občana podrobit se odvodnímu řízení, vykonávat vojenskou činnou službu a plnit další povinnosti stanovené branným zákonem. Branná povinnost vzniká občanovi dnem následujícím po dni, v němž dosáhne věku 18 let, a zaniká dnem dosažení věku 60 let. Občan brannou povinnost plní za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

OBRANA STÁTU¹⁷² = Souhrn opatření k zajištění svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany života obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením. Zahrnuje výstavbu účinného systému obrany státu, přípravu a použití odpovídajících sil a prostředků a účast v kolektivním obranném systému.“

MOBILIZACE: „Vyhlášení mobilizace ozbrojených sil České republiky = mobilizací ozbrojených sil České republiky se rozumí hromadné povolávání vojáků v záloze k výkonu mimořádné služby za válečného stavu. Mobilizace ozbrojených sil může být částečná (nezbytný počet vojáků v záloze) nebo všeobecná (hromadné povolání vojáků v záloze). Mobilizaci ozbrojených sil nařizuje prezident republiky na návrh vlády. Prezident republiky mobilizaci vyhláší v hromadných sdělovacích prostředcích. Vyhlášení mobilizace a podrobnosti mobilizace se zveřejňují mobilizační vyhláškou. Mobilizační vyhláška se doručuje občanům a právnickým osobám veřejnou vyhláškou prostřednictvím krajských vojenských velitelství a na úředních deskách územních samosprávných celků. Mobilizace je souhrn opatření a úkonů prováděných orgány státní správy, územními samosprávnými celky a právnickými a fyzickými osobami za válečného stavu k doplnění útvarů osobami, majetkem a věcnými prostředky potřebnými k zajištění obrany ČR před vnějším napadením, anebo je-li třeba plnit závazky o společné obraně.“¹⁷³

Námět pro učitele dotčených předmětů: beseda, projektový den

Projektový den na Základní škole Polná, třída 4. A „Seznámení s povoláním a základy modelářství“

Ve spolupráci s třídní učitelkou, po schválení Projektového dne ředitelem školy, připravila autorka Příručky ve třídě 4.A **Projektový den - beseda s bývalým profesionálním vojákem panem J.R.**

Pan J.R. pracoval jako palubní technik mimo jiné na letecké záchranné službě v Havlíčkově Brodě až do doby jejího zrušení v 90. letech minulého století. Pan J.R. se celoživotně věnuje modelářství a sestavuje zejména modely letadel a helikoptér.

Název Projektového dne:	<i>Seznámení s povoláním, základy modelářství.</i>
Téma:	Co obnáší profese palubního technika, zkušenosti ze života profesionálního vojáka, letectví, základy modelářství
Termín konání:	5/2023
Doba trvání:	cca 2.5 vyučovacích hodin (cca 120 min)

ZVOLENÉ METODY A PRŮBĚH PROJEKTOVÉHO DNE:

Pan J.R. donesl na besedu několik realistických modelů (miniatur) letadel a vrtulníků. Dále donesl osobní vzpomínkové věci, které jej spojovaly s výkonem jeho pracovní pozice. Měl k dispozici několik fotografií z doby, kdy aktivně sloužil jako palubní technik na letecké záchranné službě.

Na úvod byly **děti seznámeny s průběhem Projektového dne** a společně jsme se domluvili na tom, jak bude celý projekt časově probíhat. **Projekt byl rozdělen na 3 tematické části:**

- I. Seznámení s povoláním a základy modelářství** – přednáška pana J.R. včetně praktické ukázky modelů a volné diskuze a pokládání otázek dětmi (doba trvání cca 80 min).
- II. Co je Armáda ČR? Úvod k teorii bezpečnostního systému v ČR.**
Ženy v armádě. Zajímavosti a postřehy (doba trvání cca 15 min).
- III. Praktická část – hraní her, poznávačky, puzzle** (doba trvání cca 25 min).

I. Pan J.R. vyprávěl o profesi palubního technika. Jaká byla náplň činnosti této profese, jakou musel mít kvalifikaci a vzdělání, aby mohl zastávat toto pracovní místo? Jaká byla jeho cesta k letectví? Poté navázala beseda k úvodu do modelářství, kterému se pan J.R. celoživotně věnuje právě v návaznosti na svoje původní povolání. Pan J.R. s sebou donesl několik modelů reálných typů letadel a helikoptér, zejména takových, se kterými se šlo, nebo stále ještě se lze setkat, v rámci výbavy Armády ČR. Dále s sebou pan J.R. donesl i nesložené sestavy, o kterých si s dětmi povídal a odpovídal na jejich otázky. Volná diskuze byla velmi aktivní. Děti jevily zájem nad rámec očekávání a měly velmi zajímavé a duchapřítomné otázky.

II. Děti byly formou hry a otázek seznámeny s některými termíny jako: Co je to Armáda? Jaké máme povinnosti vůči státu? Jakých společenství jsme součástí v rámci mezinárodní bezpečnostní politiky? apod. Děti také volně vyprávěly o svých zkušenostech a zážitcích, například z návštěvy leteckých dnů a muzeí. Součástí byla obrazová galerie typů letounů a helikoptér, fotografie ze zásahů složek, zmíněny byly ženy v armádě a různé pracovní pozice. Děti si mohly obrázky rozebrat a v případě zájmu ponechat.

III. Praktická část. Děti se volně pohybovaly po třídě a podle uvážení samy, ve dvojici, skupině, s pomocí paní učitelky, autorky Příručky nebo pana J.R. si mohly podle instruktáže a pomůcek vyzkoušet hádat hodnosti konkrétních osob v čele Armády ČR, skládaly puzzle z přiložených obrázků nebo se mohly věnovat samostudiu textů, které byly poskytnuty volně pro potřeby projektu a týkaly se opět informací z oblasti nauky k občanství.¹⁷⁴

Obrázek 17 - Modely. Projektový den.

6. Odkazy, vysvětlivky, použitá literatura a zdroje

1. Kapitola

¹ *Příprava občanů k obraně státu: příručka pro učitele základních a středních škol*. 3. vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Vojenský historický ústav Praha, 2023.

Dostupné z: https://pokos.army.cz/sites/pokos.army.cz/files/dokumenty/zakladni-stranka/prirucka_pokos_2023_06.pdf. [cit. 2023-11-28].

² Rozcestník NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT. *Metodický portál RVP.cz*. Online. Dostupné z: <https://rvp.cz/>. [cit. 2023-11-27].

HESOVÁ, Alena. *Inspirativní projekty podporující výuku k aktivnímu občanství*. Online.

Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/18189/INSPIRATIVNI-PROJEKTY-PODPORUJICI-VYUKU-K-AKTIVNIMU-OBCANSTVI.html>. [cit. 2023-11-27].

³ PEDAGOGICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI. *Odborné časopisy*. Online. Dostupné z: <https://www.pdf.upol.cz/veda/odborne-casopisy/>. [cit. 2023-11-28].

⁴ MASARYKOVA UNIVERZITA. CENTRUM OBČANSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. *Metodický portál výchova k občanství*. Online. Dostupné z: <http://www.vychovakobcanstvi.cz/>. [cit. 2023-11-28].

⁵ ODPOVĚDNÉ OBČANSTVÍ. Online. Dostupné z: <https://odpovedneobcanstvi.cz/>. [cit. 2023-11-28].

⁶ META. *Inkluzivní škola.cz*. Online. Dostupné z: <https://inkluzivniskola.cz/>. [cit. 2023-11-28].

⁷ ASOCIACI UČITELŮ OBČANSKÉ VÝCHOVY A SPOLEČENSKÝCH VĚD, Z. S. *Občankáři*. Online. Dostupné z: <https://www.obcankari.cz/>. [cit. 2023-11-28].

⁸ *Občankáři aneb Asociace učitelů občanské výchovy a společenských věd, z.s.* Online.

Dostupné z: Meta Platforms, Inc., <https://www.facebook.com/obcankari/>. [cit. 2023-11-28].

⁹ Převzato z *Příprava občanů k obraně státu: příručka pro učitele základních a středních škol*. 3. vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Vojenský historický ústav Praha, 2023. Dostupné z: https://pokos.army.cz/sites/pokos.army.cz/files/dokumenty/zakladni-stranka/prirucka_pokos_2023_06.pdf. [cit. 2023-11-28].

¹⁰ **Bližší informace včetně obsahu školení a plánu realizace lze nalézt na stránkách**

POKOS. *Příprava občanů k obraně státu*. Online. Dostupné z: pokos.army.cz. [cit. 2023-11-28], nebo na webech jednotlivých krajských vojenských velitelství.

---

¹¹ Uvedl pro Český rozhlas ředitel revize rámcových vzdělávacích programů NPI. GRUNTOVÁ, Kateřina. *Ministerstvo obrany se podílí na revizi vzdělávání. Děti se budou učit, jak se chovat v krizových situacích*. Online. IRozhlas. 2023. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ministerstvo-obrany-branna-vychova-skola-bezpecnost-krize-skolstvi_2304020710_gut?fbclid=IwAR1WebZaVn5j24a2s-RoZsZ-86yIBTuggX1SxhLJySBYR_g2evz_Wznqttc. [cit. 2023-11-28].

2. kapitola

¹² META PLATFORMS, INC. *Armáda České republiky*. Online. Dostupné z: <https://www.facebook.com/ArmadaCeskerepubliky/photos/a.183791968319195/5189699957728346/>. [cit. 2023-11-28].

JAGELLO 2000, Z.S. *Konference Naše bezpečnost není samozřejmost*. 2022. Online. Dostupné z: <https://www.nbns.cz/2022-o-konferenci>. [cit. 2023-11-28].

Arm.gen. v.v. Ing. Aleš Opata, 8. náčelník Generálního štábu Armády ČR. Od října 2023 velvyslanec ČR v Litvě.

¹³ EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. [1. vyd.]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2006. ISBN 80-7278-326-2.

Základní termíny z oblasti bezpečnosti státu, které je vhodné zmínit v rámci Příručky, jsou její součástí v 5. kapitole Náměty a přílohy

¹⁴ FOLTÝN, Otakar. *Obrana státu je věcí všech, ne jen vojáků*. Online. YOUTUBE. Armyweb & CZ DEFENCE. 2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=mfpaJqT8vLc>. [cit. 2023-11-28].

FOLTÝN, Otakar. *Hrdina všedního dne*. Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2021. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ku5FnFE27RM&t=2398s>. [cit. 2023-11-28].

¹⁵ FŇUKAL, Miloš. *Problémové oblasti současného světa*. Online. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Dostupné z: https://geography.upol.cz/soubory/lide/fnukal/POSS/POSS_01_konflikty_obecne.pdf. [cit. 2023-11-28].

¹⁶ PŘIBÁŇ, Jiří. *Češi důvěřují armádě proto, že nemá ve společnosti moc*. Online. Zdroj: ČT24, ČTK. 2018. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/jiri-priban-cesi-duveruji-armade-proto-ze-nema-ve-spolecnosti-moc-74853>. [cit. 2023-11-28].

FOLTÝN, Otakar. *Obrana státu je věcí všech, ne jen vojáků*. Online. YOUTUBE. Armyweb & CZ DEFENCE. 2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=mfpaJqT8vLc>. [cit. 2023-11-28].

¹⁷ FOLTÝN, Otakar. *Obrana státu je věcí všech, ne jen vojáků*. Online. YOUTUBE. Armyweb & CZ DEFENCE. 2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=mfpaJqT8vLc>. [cit. 2023-11-28].

¹⁸ BÁRTA, Miroslav; KOVÁŘ, Martin a FOLTÝN, Otakar (ed.). *Povaha změny: bezpečnost, rizika a stav dnešní civilizace*. Praha: Vyšehrad, 2015. ISBN 9788074296413.

-
- ¹⁹ MINISTERSTVO OBRANY. *Průzkum Branná legislativa*. Online. 2015. Dostupné z: https://mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/pruzkum_verze-pro-tk-web.pdf. [cit. 2023-11-28].
- ²⁰ BÁRTA, Miroslav; KOVÁŘ, Martin a FOLTÝN, Otakar (ed.). *Povaha změny: bezpečnost, rizika a stav dnešní civilizace*. Praha: Vyšehrad, 2015. ISBN 9788074296413.
- ²¹ **Co ohrožuje bezpečnost prostředí? Schéma vytvořeno autorkou podle Příprava občanů k obraně státu. Příručka pro učitele základních a středních škol.** Online. 3. vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Vojenský historický ústav ČR, 2023. Dostupné z: https://pokos.army.cz/sites/pokos.army.cz/files/dokumenty/zakladni-stranka/prirucka_pokos_2023_06.pdf. [cit. 2023-11-28].
- ²² WIRNITZER, Jan. *Vojáků je víc, armáda má ale nový problém. Mladí se neumí ani koupat v rybníku, varuje generál Opata*. Online. Aktualne.cz. 2018. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/vojaku-je-vic-armada-ma-ale-novy-problem-mladi-se-neumi-ani/r~9189ffe46b0511e88923ac1f6b220ee8/>. [cit. 2023-11-28].
- ²³ **Poznámka autora: Fangličkářství je termín označující laciné vlastenectví.**
- ²⁴ FOLTÝN, Otakar. *Obrana státu je věcí všech, ne jen vojáků*. Online. YOUTUBE. Armyweb & CZ DEFENCE. 2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=mfpaJqT8vLc>. [cit. 2023-11-28].
- ²⁵ K problematice stanovení hodnot blíže: FOLTÝN, Otakar; KOLDINSKÁ, Marie a STEHLÍK, Michal. *Dějiny jako bojiště informační války*. Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2021. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=8YYKISQyCw>. [cit. 2023-11-28].
- ²⁶ FOLTÝN, Otakar. *Obrana státu je věcí všech, ne jen vojáků*. Online. YOUTUBE. Armyweb & CZ DEFENCE. 2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=mfpaJqT8vLc>. [cit. 2023-11-28].
- FOLTÝN, Otakar. *Role armády v 21. století*. Online. YOUTUBE. Diplomatické fórum. 2018. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=vgQhKD3p6lo&t=5180s>. [cit. 2023-11-28].
- ²⁷ POKOS. *Příprava občanů k obraně státu*. Online. Dostupné z: <https://pokos.army.cz/pro-skoly-ucitele>. [cit. 2023-11-28].
- ²⁸ POKOS. *Příprava občanů k obraně státu*. Online. Dostupné z: <https://pokos.army.cz/o-nas>. [cit. 2023-11-28].
- ²⁹ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Desatero pro obranu*. Online. 2022. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/desatero-pro-obranu.pdf>. [cit. 2023-11-28].
- ³⁰ GRUNTOVÁ, Kateřina. *Ministerstvo obrany se podílí na revizi vzdělávání. Děti se budou učit, jak se chovat v krizových situacích*. Online. IROzhlas. 2023. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ministerstvo-obrany-branna-vychova-skola-bezpecnost-krize-skolstvi_2304020710_gut?fbclid=IwAR1WebZaVn5j24a2s-RoZsZ-86yIBTuggX1SxhLJySBYR_g2evz_Wznqtc. [cit. 2023-11-28].

---

3. kapitola

³¹ **Genpor. Ing. Karel Řehka, 9. náčelník Generálního štábu Armády ČR, prohlásil tuto větu ve své tehdejší pozici jako ředitel Národního úřadu pro kybernetickou a informační bezpečnost.**

Zdroj: FOLTÝN, Otakar. *Bezpečnostní výzvy 21. století*. Online. YOUTUBE. Pátečníci Sisyfos. 2021. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Of46vmxrQec>. [cit. 2023-11-28].

³² BÁRTA, Miroslav; KOVÁŘ, Martin a FOLTÝN, Otakar (ed.). *Povaha změny: bezpečnost, rizika a stav dnešní civilizace*. Praha: Vyšehrad, 2015. ISBN 9788074296413.

³³ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *CO JSOU HYBRIDNÍ HROZBY*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx>. [cit. 2023-11-28].

³⁴ Tabulka byla zpracována z dostupného textu pro lepší rozlišení jednotlivých dimenzí. Převzato z MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *CO JSOU HYBRIDNÍ HROZBY*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx>. [cit. 2023-11-28].

³⁵ BÁRTA, Miroslav; KOVÁŘ, Martin a FOLTÝN, Otakar (ed.). *Povaha změny: bezpečnost, rizika a stav dnešní civilizace*. Praha: Vyšehrad, 2015. ISBN 9788074296413. s. 209.

³⁶ Tamtéž, s. 210.

³⁷ **Jako příklad nekonvenční války v historii můžeme uvést situaci v Československu v boji proti nacistickému Německu, ať už to byly sabotáže, odpor obyvatel, psychologická válka a propaganda, podpora odbojových zpravodajství a diverzních skupin, partyzánská hnutí apod. Nekonvenční a hybridní formy války bychom našly napříč staletími, státy i národy.** ŘEHKA, Karel in: BÁRTA, Miroslav; KOVÁŘ, Martin a FOLTÝN, Otakar (ed.). *Povaha změny: bezpečnost, rizika a stav dnešní civilizace*. Praha: Vyšehrad, 2015. ISBN 9788074296413.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ **Specifickým problémem je například šíření dezinformací, propagandy a koordinace činností přes sociální sítě.**

⁴⁰ FOLTÝN, Otakar. *Bezpečnostní výzvy 21. století*. Online. YOUTUBE. Pátečníci Sisyfos. 2021. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Of46vmxrQec>. [cit. 2023-11-28].

Dané téma pan plukovník Foltýn přednáší také na půdě Univerzity Karlovy v rámci cyklu/předmětu Na frontách informační války.

FOLTÝN, Otakar. *Psychologie války*. Online. YOUTUBE. Neurazitelný.cz - přednáška v rámci Večerů na FF UK. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=qgE-VJ2UKf8>. [cit. 2023-11-29].

⁴¹ Plk. Mgr. Otakar Foltýn a Kpt. Ing. Oldřich Bruža z Velitelství kybernetických sil a informačních operací Armády ČR:

FOLTÝN, Otakar a BRUŽA, Oldřich. *Proč je informační gramotnost důležitá pro bezpečnost státu?* Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=N24dd8e3Ekg>. [cit. 2023-11-29].

---

⁴² Problematika resilience (psychická odolnost) a wellbeing blíže:

MATUŠKOVÁ, Leona. Strach. Jak mu odolávat? *Věda a výzkum, magazín AV ČR*. 2023, roč. 7, č. 01, s. 18-29. ISSN 2533-784X. K dispozici online. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. 2023. Dostupné z: <https://pdf.avcr.cz/A/2023-01/#page=18>. [cit. 2023-11-29].

Také zde: *Covid, válka, klima. Jak posilovat odolnost, aby společnost neovlád strach?* Online. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. 2023. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/socialne-ekonomicke-vedy/Covid-valka-klima.-Jak-posilovat-odolnost-aby-spolecnost-neovladl-strach/>. [cit. 2023-11-29].

⁴³ FOLTÝN, Otakar a KARTOUS, Bohumil. *Čelíme hybridní válce?* Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rdUlnYmndUo>. [cit. 2023-11-29].

FOLTÝN, Otakar a BRUŽA, Oldřich. *Proč je informační gramotnost důležitá pro bezpečnost státu?* Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=N24dd8e3Ekg>. [cit. 2023-11-29].

⁴⁴ ČERNOCH, Viktor. Konspirační teorie. *Věda a výzkum, magazín AV ČR*. 2022, roč. 6, č. 01, s. 18-29. ISSN 2533-784X. K dispozici online. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. 2022. Dostupné z: <https://pdf.avcr.cz/A/2022-01/#page=19>. [cit. 2023-11-29].

⁴⁵ ČERNOCH, Viktor. Konspirační teorie. *Věda a výzkum, magazín AV ČR*. 2022, roč. 6, č. 01, s. 18-29. ISSN 2533-784X. K dispozici online. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. 2022. Dostupné z: <https://pdf.avcr.cz/A/2022-01/#page=19>. [cit. 2023-11-29].

Proč lidé věří konspiračním teoriím a jak tím ohrožují naši demokracii? Online. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. 2022. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/Proc-lide-veri-konspiracnim-teoriim-a-jak-tim-ohrozuji-nasi-demokracii/>. [cit. 2023-11-29].

⁴⁶ *Co je extremismus*. Online. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. 2010. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>. [cit. 2023-11-29].

BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA. Online. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. 2019. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-hrozby-337414.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3Dhttps://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>. [cit. 2023-11-29].

⁴⁷ MAREŠ, Miroslav. *Extremismus v ČR: Úvod a vymezení pojmu*. Online. NPI. METODICKÝ PORTÁL RVP.CZ. 2014. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/19101/EXTREMISMUS-V-CR-UVOD-A-VYMEZENI-POJMU.html>. [cit. 2023-11-29].

Rozcestník: *Výroční zprávy o extremismu a koncepcie boje proti extremismu*. Online. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocnizpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>. [cit. 2023-11-29].

---

⁴⁸ *Jak velkou podporu může v ČR získat pravicový extremismus? Jaká část populace je nejvíce riziková?* Online. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Dostupné

z: file:///D:/sta%C5%BEen%C3%A9%20soubory/Stru%C4%8Den%C3%A9_informace_k_v%C3%BDzkumu.pdf. [cit. 2023-12-01]. s. 1-2.

ZPRÁVA O EXTREMISMU A PŘEDSUDEČNÉ NENÁVISTI NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY V ROCE 2022. Online. In: Praha: Ministerstvo vnitra Odbor bezpečnostní politiky, 2023. Dostupné z: <file:///D:/sta%C5%BEen%C3%A9%20soubory/Zpr%C3%A1va2022.pdf>. [cit. 2023-11-29].

⁴⁹ K tématu blíže in: LEBEDA, David. *Úvod do problematiky extremismu - příručka pro pedagogy*. Wolters Kluwer (ČR), 2013. ISBN 978-80-7478-394-4.

MRÁZOVÁ, Lenka a Jana SKÁCELOVÁ. *Demokracie versus extremismus. Výchova k aktivnímu občanství*. Metodická část. 2013. vyd. Praha: Asi-milovani, 2014. 104 s. ISBN 978-80-905551-1-2.

ZPRÁVA O EXTREMISMU NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY V ROCE 2014. Online. In: Praha: Ministerstvo vnitra Odbor bezpečnostní politiky, 2015. Dostupné

z: file:///D:/sta%C5%BEen%C3%A9%20soubory/Zpr%C3%A1va_o_extremismu_na_%C3%BAzem%C3%AD_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky_v_roce_2014.pdf. [cit. 2023-11-29].

⁵⁰ ZPRÁVA O EXTREMISMU A PŘEDSUDEČNÉ NENÁVISTI NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY V ROCE 2022. Online. In: Praha: Ministerstvo vnitra Odbor bezpečnostní politiky, 2023. Dostupné z: [file:///D:/sta%C5%BEen%C3%A9%20soubory/Zpr%C3%A1va2022%20\(1\).pdf](file:///D:/sta%C5%BEen%C3%A9%20soubory/Zpr%C3%A1va2022%20(1).pdf). [cit. 2023-11-29]. s. 8-9 zprávy.

⁵¹ BÁRTA, Miroslav; KOVÁŘ, Martin a FOLTÝN, Otakar (ed.). *Povaha změny: bezpečnost, rizika a stav dnešní civilizace*. Praha: Vyšehrad, 2015. ISBN 9788074296413.

⁵² ARMÁDA ČR. *Velitelství kybernetických sil a informačních operací*. Online. Dostupné z: <https://acr.army.cz/struktura/generalni/kyb/velitelstvi-kybernetickyh-sil-a-informacnich-operaci-214169/>. [cit. 2023-11-28].

⁵³ NÚKIB. *Bezpečně v kyber*. Online. Dostupné z: <https://osveta.nukib.cz/course/view.php?id=32>. [cit. 2023-11-28].

⁵⁴ MARTINEK, Petr a kol. *Bezpečně v kyber!* Online. NÚKIB. Dostupné z: https://osveta.nukib.cz/pluginfile.php/13154/mod_resource/content/1/Bezpe%C4%8Dn%C4%9B%20v%20kyber%21.pdf. [cit. 2023-11-28]. s. 19.

⁵⁵ ŠAFÁŘOVÁ, Kateřina a PROBOŠTOVÁ, Jana. *Školní metodici prevence na základních a středních školách a téma „Bezpečnost v kyberprostoru“*. Online. NÚKIB. 2020. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/vyzkumy/metodici_prevence_final.pdf. [cit. 2023-11-28].

MARTINEK, Petr a kol. *Bezpečně v kyber!* Online. NÚKIB. Dostupné z: https://osveta.nukib.cz/pluginfile.php/13154/mod_resource/content/1/Bezpe%C4%8Dn%C4%9B%20v%20kyber%21.pdf. [cit. 2023-11-28].

-
- ⁵⁶ ŠAFÁŘOVÁ, Kateřina a PROBOŠTOVÁ, Jana. *Školní metodici prevence na základních a středních školách a téma „Bezpečnost v kyberprostoru“*. Online. NÚKIB. 2020. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/vyzkumy/metodici_prevence_final.pdf. [cit. 2023-11-28]. s. 31.
- ⁵⁷ KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René. *Český učitel ve světě technologií: výzkumná zpráva*. Online. E-BEZPECI.CZ. O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. 2020. Dostupné z: <https://e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/135-2020-cesky-ucitel-ve-svete-technologie/file>. [cit. 2023-11-29].
- ⁵⁸ KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René. *Rodič a rodičovství v digitální éře*. Online. E-BEZPECI.CZ. O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. 2018. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/107-rodic-a-rodicovstvi-v-digitalni-ere-2018/file>. [cit. 2023-11-29].
- ⁵⁹ KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René. *Rodič a rodičovství v digitální éře*. Online. E-BEZPECI.CZ. O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. 2018. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/107-rodic-a-rodicovstvi-v-digitalni-ere-2018/file>. [cit. 2023-11-29].
- ⁶⁰ *Co je skutečnost? Ověřujete si informace, které se dozvíte na internetu?* Online. EVROPSKÁ UNIE, EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND, OPERAČNÍ PROGRAM ZAMĚSTNANOST. PortálDigi. 2023. Dostupné z: <https://portaldigi.cz/co-je-skutecnost-overujete-si-informace-ktere-se-dozvite-na-internetu/>. [cit. 2023-11-29].
- ⁶¹ Online. Internetem bezpečně. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/>. [cit. 2023-11-29].
- ZDROJE JSOU ZÁKLAD! ALE JAK SPRÁVNĚ NA JEJICH OVĚŘOVÁNÍ?* Online. Internetem bezpečně. 2019. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/zdroje-isou-zaklad-ale-jak-spravne-na-jejich-overovani/>. [cit. 2023-11-29].
- ⁶² Online. Zvol.si.info. Dostupné z: <https://zvol.si.info/>. [cit. 2023-11-29].
- ⁶³ *Jak si ověřovat informace na internetu?* Online. E-BEZPECI.CZ. Univerzita Palackého v Olomouci, Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. 2018. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/tiskoviny/104-jak-overit-informace-na-internetu-2018-letak-skladacka/file>. [cit. 2023-11-29].
- ⁶⁴ Online. Bez faulu.net. Dostupné z: <https://bezfaulu.net/>. [cit. 2023-11-29].
- ⁶⁵ TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti dezinformací*. GRADA, 2019. ISBN 978-80-271-2014-7.
- TÁBORSKÝ, Jiří. *Zranitelnosti v informačním prostoru*. Online. YOUTUBE. Přednášky o dezinformacích. Cyklus FF UK Na frontách informační války. 2020. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0goqb3i1kQ0>. [cit. 2023-11-29].
- KOLDINSKÁ, Marie a FOLTÝN, Otakar. *Na frontách informační války*. Online. ČESKÁ TELEVIZE ČT24. IVysílání. 2020. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/220411058220011/>. [cit. 2023-11-29].

---

⁶⁶ „Univerzita Karlova v Kampusu Hyberská organizuje řadu veřejných debat s exponovanými osobnostmi nad problematikou dezinformací. Cílem je umožnit komunikaci mezi aktéry akademické i mimoakademické sféry za účelem objevování společných možností obrany před rozšiřováním dezinformačních narativů.“ Sondy Marie Koldinské.

KOLDINSKÁ, Marie a FRANĚK, Čestmír. *Dezinformační sondy Marie Koldinské | Sonda mediální*. Online. YOUTUBE. Kampus Hyberská. 2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=5AgJ6vs31ZU>. [cit. 2023-11-29].

KOLDINSKÁ, Marie a KLUSOVÁ, Eva. *Dezinformační sondy Marie Koldinské | Sonda ezokonspirační*. Online. YOUTUBE. Kampus Hyberská. 2023. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=X_gh63mDYKM&t=5893s. [cit. 2023-11-29].

KOLDINSKÁ, Marie a ALVAROVÁ, Alexandra. *Dezinformační sondy Marie Koldinské | Alexandra Alvarová*. Online. YOUTUBE. Kampus Hyberská. 2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=XellhUL7Nso&t=5881s>. [cit. 2023-11-29].

⁶⁷ Online. JSNS.cz. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/>. [cit. 2023-11-29].

ŠAFÁŘOVÁ, Kateřina a PROBOŠTOVÁ, Jana. *Školní metodici prevence na základních a středních školách a téma „Bezpečnost v kyberprostoru“*. Online. NÚKIB. 2020. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/vyzkumy/metodici_prevence_final.pdf. [cit. 2023-11-28].

⁶⁸ Výzkum *Stav mediálního vzdělávání na základních a středních školách*. Online. JSNS.cz. 2023. Dostupné z: [výzkum 2023 https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/vyzkumy/stav_mv_2023.pdf](https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/vyzkumy/stav_mv_2023.pdf). [cit. 2023-11-29].

⁶⁹ SVĚT MÉDIÍ. Online. Dostupné z: <http://svetmedii.info/>. [cit. 2023-11-29].

„Jedná se o povinně volitelný předmět na pražském gymnáziu, který je veden principy otevřeného vzdělávání. Principem takového stylu vzdělávání není pouze to, že je přístupný zdarma, ale nevyžaduje navíc žádnou registraci a obsah je možné po uvedení autorství přizpůsobit potřebám vzdělavatele a vzdělávaných.“ (citováno tamtéž)

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ KOPECKÝ, Kamil, SZOTKOWSKI, René a kol. *Český učitel ve světě médií: výzkumná zpráva*. Online. E-BEZPECI.CZ. O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. 2021. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/149-cesky-ucitel-ve-svete-medii-2021/file>. [cit. 2023-11-29].

⁷² KOPECKÝ, Kamil, SZOTKOWSKI, René a kol. *Český učitel ve světě médií: výzkumná zpráva*. Online. E-BEZPECI.CZ. O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. 2021. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/149-cesky-ucitel-ve-svete-medii-2021/file>. [cit. 2023-11-29]. s. 20.

-
- ⁷³ Pojem válka je diskutabilní. Sami odborníci se na použití tohoto pojmu v tomto kontextu neshodují, přesto je běžně používán. Pro jedno z možných vysvětlení doporučuji následující odkaz: FOLTÝN, Otakar; KOLDINSKÁ, Marie a STEHLÍK, Michal. *Dějiny jako bojiště informační války*. Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2021. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=8YYKISQgyCw>. [cit. 2023-11-28].
- ⁷⁴ FOLTÝN, Otakar; KOLDINSKÁ, Marie a STEHLÍK, Michal. *Dějiny jako bojiště informační války*. Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2021. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=8YYKISQgyCw>. [cit. 2023-11-28].
- ⁷⁵ FOLTÝN, Otakar. *Obrana státu je věcí všech, ne jen vojáků*. Online. YOUTUBE. Armyweb & CZ DEFENCE. 2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=mfpaJqT8vLc>. [cit. 2023-11-28].
- TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti dezinformací*. GRADA, 2019. ISBN 978-80-271-2014-7.
- ⁷⁶ KOLDINSKÁ, Marie. *Mimořádná přednáška Univerzity třetího věku Masarykovy univerzity - Jak přežít informační válku*. Online. YOUTUBE. U3V MUNI. 2023. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=BRVD16Y5EtU&feature=shared&fbclid=IwAR1gPMOlj5_8yBxJYQShChdQoxhCpmhNuQkGwU6E9aHF3yi2UCPzD2tYv7w. [cit. 2023-11-29].
- ⁷⁷ JIRÁK, Jan a WOLÁK, Radim, ed. *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Radioservis, 2007. ISBN 978-80-86212-58-6. Online. Dostupné z: <http://medialnigramotnost.fsv.cuni.cz/zobraz/clanek/medialni-gramotnost-novy-rozmer-vzdelavani>. [cit. 2023-11-29].
- ⁷⁸ *Pravda*. Online. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Pravda>. [cit. 2023-11-29].
- ⁷⁹ *Ottův slovník naučný - 20. díl*. Praha: J. Otto, 1903. Online. Dostupné z: <https://pdfknihy.maxzone.eu/books/OSN/otto20.pdf>. [cit. 2023-11-29].
- ⁸⁰ JEDLIČKA, Richard. *Teorie výchovy - tradice, současnost, perspektivy*. 1. Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2412-9. s. 96 (pozn. pod čarou č. 72)
- ⁸¹ ČERNOCH, Viktor. *Konspirační teorie. Věda a výzkum, magazín AV ČR*. 2022, roč. 6, č. 01, s. 18-29. ISSN 2533-784X. K dispozici online. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. 2022. Dostupné z: <https://pdf.avcr.cz/A/2022-01/#page=19>. [cit. 2023-11-29].
- KOPECKÝ, Kamil. *Co je to vlastně ten hoax, dezinformace, misinformace nebo třeba fake news? Čím se tyto termíny liší a co mají společného?* Online. E-bezpečí.cz. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/2864-co-je-to-vlastne-ten-hoax-dezinformace-misinformace-nebo-treba-fake-news-cim-se-tyto-termíny-lisi-a-co-maji-spolecneho>. [cit. 2023-11-29].

---

⁸² Chyba. Online. NPI. Metodický portál RVP.cz. Dostupné

z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/HCH/Chyba. [cit. 2023-11-29].

⁸³ Lež. Online. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Le%C5%BE>. [cit. 2023-11-29].

ČERNOCH, Viktor. Konspirační teorie. *Věda a výzkum, magazín AV ČR*. 2022, roč. 6, č. 01, s. 18-29. ISSN 2533-784X. K dispozici online. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. 2022.

Dostupné z: <https://pdf.avcr.cz/A/2022-01/#page=19>. [cit. 2023-11-29].

KOPECKÝ, Kamil. *Co je to vlastně ten hoax, dezinformace, misinformace nebo třeba fake news? Čím se tyto termíny liší a co mají společného?* Online. E-bezpečí.cz. Dostupné

z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/2864-co-je-to-vlastne-ten-hoax-dezinformace-misinformace-nebo-treba-fake-news-cim-se-tyto-termíny-lisi-a-co-maji-spolecneho>. [cit. 2023-11-29].

⁸⁴ KOLDINSKÁ, Marie. *Mimořádná přednáška Univerzity třetího věku Masarykovy univerzity - Jak přežít informační válku*. Online. YOUTUBE. U3V MUNI. 2023. Dostupné

z: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=BRVD16Y5EtU&feature=shared&fbclid=IwAR1gPMOIJ5_8yBxJYQShChdQoxhCpmhNuQkGwU6E9aHF3yi2UCPzD2tYv7w. [cit. 2023-11-29].

⁸⁵ Rozcestník *Bezpečně v kyber!* Online. NÚKIB. Dostupné

z: <https://osveta.nukib.cz/course/view.php?id=84>. [cit. 2023-11-29].

TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti dezinformací*. GRADA, 2019. ISBN 978-80-271-2014-7.

⁸⁶ KOLDINSKÁ, Marie a FOLTÝN, Otakar. *Na frontách informační války*. Online. ČESKÁ TELEVIZE ČT24. iVysílání. 2020. Dostupné

z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/220411058220011/>. [cit. 2023-11-29].

Zajímavé je zjištění, že většina populace je pro omezení médií, které šíří dezinformace, ale vlastně nikdo, ani ze strany vedení státu, není schopen říct, jakou formou toto zajistit.

Průzkum: Většina lidí je pro omezování médií, které šíří dezinformace. Online. ČTK. 2023.

Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pruzkum-vetsina-lidi-je-pro-omezovani-medii-ktere-siri-dezinformace/2352329>. [cit. 2023-11-29].

Šíření dezinformací se dostává do ostrého střetu s ústavní svobodou svobody slova.

Nicméně, je nutno podotknout, že Listina základních práv a svobod v daném článku 17.

obsahuje i odstavec (4). Pro větší vhled do popisu problematiky doporučuji například

článek zde: Omezování online informací ze strany státu musí být přiměřené a

přezkoumatelné. Online. PRÁVNÍ PROSTOR. 2023. Dostupné

z: <https://pravni prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/omezovani-online-informaci-ze-strany-statu-musi-byt-priemerene-prezkoumatelne>. [cit. 2023-11-29].

⁸⁷ TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti dezinformací*. GRADA, 2019. ISBN 978-80-271-2014-7.

-
- ⁸⁸ **Svoboda, důstojnost, spravedlnost – vojenská modlitba za mír zdroj:** MODLITBA ZA MÍR VE SVĚTĚ. Online. MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. Dostupné z: <https://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5445>. [cit. 2023-11-29].
- ⁸⁹ FOLTÝN, Otakar a KARTOUS, Bohumil. *Čelíme hybridní válce?* Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rdUlnYmndUo>. [cit. 2023-11-29].
- ⁹⁰ FOLTÝN, Otakar; KOLDINSKÁ, Marie a STEHLÍK, Michal. *Dějiny jako bojiště informační války*. Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2021. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=8YYKISQgyCw>. [cit. 2023-11-28].
- ⁹¹ *Definice dezinformací a propagandy*. Online. MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>. [cit. 2023-11-29].
- ⁹² KOLDINSKÁ, Marie. *Mimořádná přednáška Univerzity třetího věku Masarykovy univerzity - Jak přežít informační válku*. Online. YOUTUBE. U3V MUNI. 2023. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=BRVD16Y5EtU&feature=shared&fbclid=IwAR1gPMOlj5_8yBxJYQShChdQoxhCpmhNuQkGwU6E9aHF3yi2UCPzD2tYv7w. [cit. 2023-11-29].
- ⁹³ NORTH ATLANTIC TREATY ORGANISATION. Bi-SC NATO Information Operations Reference Book. 2010. Online. Dostupné z: <https://info.publicintelligence.net/NATO-IO-Reference.pdf>. s. 91.
- TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti dezinformací*. GRADA, 2019. ISBN 978-80-271-2014-7.
- ⁹⁴ KOLDINSKÁ, Marie a FOLTÝN, Otakar. *Na frontách informační války*. Online. ČESKÁ TELEVIZE ČT24. iVysílání. 2020. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/220411058220011/>. [cit. 2023-11-29].
- FOLTÝN, Otakar; KOLDINSKÁ, Marie a STEHLÍK, Michal. *Dějiny jako bojiště informační války*. Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2021. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=8YYKISQgyCw>. [cit. 2023-11-28].
- ⁹⁵ TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti dezinformací*. GRADA, 2019. ISBN 978-80-271-2014-7.
- ⁹⁶ Více Online. NATO STRATEGIC COMMUNICATIONS CENTRE OF EXCELLENCE. Dostupné z: <https://stratcomcoe.org/>. [cit. 2023-11-29].
- ⁹⁷ TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti dezinformací*. GRADA, 2019. ISBN 978-80-271-2014-7.
- DIVIŠOVÁ, Vendula. *Strategická komunikace v protipovstaleckých operacích NATO*. Online. OBRANA A STRATEGIE. 2014. Dostupné z: <https://www.obranaastrategie.cz/cs/archiv/rocnik-2014/2-2014/clanky/strategicka-komunikace-v-protipovstaleckych-operacich-nato.html>. [cit. 2023-11-29]. Obrana a strategie je časopis (web), který k propagaci své činnosti připravuje Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně.
- ⁹⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0841-3.

Názor. Online. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1zor>. [cit. 2023-11-29].

⁹⁹ TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti dezinformací*. GRADA, 2019. ISBN 978-80-271-2014-7.

¹⁰⁰ DYLEVSKÝ, Ivan. *Co je to věda?* Online. In: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. Dostupné z: <https://kont.zsf.jcu.cz/pdfs/knt/2005/01/01.pdf>. [cit. 2023-11-29].

¹⁰¹ NOVOTNÝ, Jan. *Jak pracuje věda?* Online. MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ. 2014. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/sci/podzim2014/F3011/um/2014-Cikhaj-Co_je_to_veda.pdf. [cit. 2023-11-29].

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Převzato BURÝŠEK, Jiří. *NÁZORY VS. FAKTA: CO JE VLASTNĚ NÁZOR?* Online. BEZFAULU.NET. 2019. Dostupné z: <https://bezfaulu.net/clanky/o-manipulaci/nazory-vs-fakta-co-je-vlastne-nazor/>. [cit. 2023-11-29].

¹⁰⁴ WITTGENSTEIN, Ludwig. *Tractatus Logico-Philosophicus*. 1961, 1974. ISBN 0–415–25562–7. s. 5 (2). Online. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/583043/mod_resource/content/0/Wittgenstein%20-%20Tractatus%20Logico-Philosophicus.pdf. [cit. 2023-11-29].

¹⁰⁵ MARTINEK, Petr a kol. *Bezpečně v kyber!* Online. NÚKIB. Dostupné z: https://osveta.nukib.cz/pluginfile.php/13154/mod_resource/content/1/Bezpe%C4%8Dn%C4%9B%20v%20kyber%21.pdf. [cit. 2023-11-28]. s. 182.

¹⁰⁶ Převzato BURÝŠEK, Jiří. *NÁZORY VS. FAKTA: CO JE VLASTNĚ NÁZOR?* Online. BEZFAULU.NET. 2019. Dostupné z: <https://bezfaulu.net/clanky/o-manipulaci/nazory-vs-fakta-co-je-vlastne-nazor/>. [cit. 2023-11-29].

¹⁰⁷ Zpracováno a doplněno autorkou podle *ZDROJE JSOU ZÁKLAD! ALE JAK SPRÁVNĚ NA JEJICH OVĚŘOVÁNÍ?* Online. Internetem bezpečně. 2019. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/zdroje-jsou-zaklad-ale-jak-spravne-na-jejich-overovani/>. [cit. 2023-11-29].

¹⁰⁸ Převzato z E-bezpečí.cz KOPECKÝ, Kamil. *Kdo rozhoduje o tom, co je a co není dezinformace?* Online. E-BEZPEČÍ. Centrum PRVoK Univerzita Palackého v Olomouci. 2023. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/3149-kdo-rozhoduje-o-tom-co-je-a-co-neni-dezinformace>. [cit. 2023-11-29].

¹⁰⁹ KOPECKÝ, Kamil, SZOTKOWSKI, René a kol. *Český učitel ve světě médií: výzkumná zpráva*. Online. E-BEZPECI.CZ. O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. 2021. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/149-cesky-ucitel-ve-svete-medii-2021/file>. [cit. 2023-11-29]. s. 28.

---

¹¹⁰ LUCKÝ, Jakub. *Proč je Finsko odolné vůči cizí propagandě? „Základem jsou důvěra a vzdělání“, vysvětlují tamní experti.* Online. ČESKÝ ROZHLAS. iRozhlas. 2022. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/finsko-helsinki-boj-s-hybridnimi-hrozby-dezinformace_2204091545_til. [cit. 2023-11-29].

ŠÁDA, Pavel. *Boj proti dezinformacím v ČR a ve Finsku.* Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita. FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ. Katedra politologie obor Bezpečnostní a strategická studia, 2022. Online. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/o0gz6/bakalaraska_prace_finalni_verze.pdf. [cit. 2023-11-29].

4. kapitola

¹¹¹ Výsledek neformálního povídání na půdě Univerzity Pardubice.

RÝDL, Karel; HÁBL, Jan a ČERMÁK, Patrik. *Čaj o páté - Pravé vzdělání je...* Online. YOUTUBE. Fakulta filozofická UPCE. 2023. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=vh5_4KoYBIM. [cit. 2023-11-29].

¹¹² Psychologie se v posledních dekádách potýká s tzv. replikační krizí, což zjednodušeně můžeme říct je nemožnost/neschopnost opakování mnoha výzkumů a studií pro potvrzení stejných či podobných závěrů. Termín replikační krize začal nabývat na významu zejména v posledních desítkách let, kdy se opakovaně nedařilo reprodukovat výsledky mnoha různých studií a výzkumů v řadě vědeckých disciplín. Blíže například:

Replikační krize. Online. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-. Dostupné

z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Replika%C4%8Dn%C3%AD_krize. [cit. 2023-11-29].

¹¹³ HOBBS, Thomas. *Leviathan.* Londýn, 1651. Originál online. Dostupné

z: <https://socialsciences.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/hobbes/Leviathan.pdf>. [cit. 2023-11-29].

¹¹⁴ BREGMAN, Rutger. *Lidstvo.* Argo, 2022. ISBN 978-80-257-3693-7.

¹¹⁵ HÁBL, Jan. *Na charakteru záleží.* Pavel Mervart, 2021. ISBN 978-80-7465-443-5. s. 16.

¹¹⁶ Přednáška HÁBL, Jan. *Na charakteru záleží.* Online. Církev bratrská Litvínov. YOUTUBE. 2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=u-cLD3v1RFg>. [cit. 2023-11-29].

¹¹⁷ TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti dezinformací.* GRADA, 2019. ISBN 978-80-271-2014-7.

¹¹⁸ HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie.* Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-909-5.

BREGMAN, Rutger. *Lidstvo.* Argo, 2022. ISBN 978-80-257-3693-7.

TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti dezinformací.* GRADA, 2019. ISBN 978-80-271-2014-7.

Film: GANSEL, Dennis. *Náš vůdce.* Online. 2008. Dostupné

z: <https://www.csfd.cz/film/239674-nas-vudce/prehled/>. [cit. 2023-11-28].

Náš vůdce. Online. ČESKÁ TELEVIZE. IVysílání. Dostupné

z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10302383068-nas-vudce/>. [cit. 2023-11-28].

-
- ¹¹⁹ LACHMANN, Filip. *Než Zimbarda za ten stanfordský experiment úplně zavrhnete*. Online. SOCIÁLNÍ TEORIE. 2018. Dostupné z: <https://socialniteorie.cz/nez-zimbarda-za-ten-stanfordsky-experiment-uplne-zavrhnete/>. [cit. 2023-11-28].
- ¹²⁰ Je to problematika, která je aktuálně zkoumána multidisciplinárně a mezioborově, neboť se dané fenomény netýkají pouze psychologie, ale také sociologie, historie, ekonomie a dalších.
- ¹²¹ ZIMBARDO, Philip G. *Luciferův efekt: jak se z dobrých lidí stávají lidé zlí*. Vydání druhé. Přeložil Radek KAŠPAR, přeložil Marika KRÁLÍKOVÁ. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3281-2.
- ¹²² MILGRAM, Stanley. *Obedience to Authority: An Experimental View*. 2004. New York: HarperCollins.
- ¹²³ DAWKINS, Richard. *Sobecký gen*. Kolumbus. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0730-8.
- ¹²⁴ Více in: BREGMAN, Rutger. *Lidstvo*. Argo, 2022. ISBN 978-80-257-3693-7.
- ¹²⁵ Ve stejné době jako Milgramův experiment probíhal v Jeruzalémě proces s Adolfem Eichmannem. Do dějin vešla kniha židovské filozofky Hannach Arendtové, která použila tento termín, často označovaný jako mylně pochopený. In: BREGMAN, Rutger. *Lidstvo*. Argo, 2022. ISBN 978-80-257-3693-7.
- ¹²⁶ BREGMAN, Rutger. *Lidstvo*. Argo, 2022. ISBN 978-80-257-3693-7.
- ¹²⁷ Jedná se o pojem profesora Zimbarda. Blíže in: ZIMBARDO, Philip G. *Luciferův efekt: jak se z dobrých lidí stávají lidé zlí*. Vydání druhé. Přeložil Radek KAŠPAR, přeložil Marika KRÁLÍKOVÁ. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3281-2.
- ¹²⁸ ČAPEK, Karel. Hovory s T.G.M. Praha: Fragment, 2009. s. 269. ISBN 978-80-253-0752-6. Online. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:53fb0ee0-cdaf-11e3-85ae-001018b5eb5c>. [cit. 2023-11-29].
- ¹²⁹ MASARYK, Tomáš Garrigue. Světová revoluce. V Praze: Čin, 1930. s. 531. Online. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6dca3fa0-297e-11e9-a347-005056825209>. [cit. 2023-11-29].
- ¹³⁰ SCHATZ, Robert T.; STAUB, Ervin; LAVINE, Howard. On the Varieties of National Attachment: Blind Versus Constructive Patriotism. *Political Psychology*. 1999-3, roč. 20, čís. 1, s. 151–174. ISSN 0162-895X. DOI 10.1111/0162-895X.00140. Online. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/0162-895X.00140>. [cit. 2023-11-29].
- VLACHOVÁ, Klára a ŘEHÁKOVÁ, Blanka. Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě. *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004, 40(4), 489 – 508. Online. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/d2fe757af6ca935d6d1d996e3349242406475ee0_534_416vlach19.pdf. [cit. 2023-11-29].
- SEMOTAMOVÁ, Kateřina a kol. *Výchova k občanství 2*. Online. ODPOVĚDNÉ OBČANSTVÍ. Dostupné z: <https://odpovedneobcanstvi.cz/wp-content/uploads/2020/09/V%C3%BDchova-k-ob%C4%8Danstv%C3%AD-2-web-1.pdf>. [cit. 2023-11-29].

-
- ¹³¹ ŠTĚRBA, Radim. *Kompetence pro odpovědné občanství. Příspěvek do diskuze o revizi rámcových vzdělávacích programů*. s. 6. Online. ODPOVĚDNÉ OBČANSTVÍ. Dostupné z: <http://odpovedneobcanstvi.cz/wp-content/uploads/2019/01/Kompetence-pro-odpov%C4%9Bdn%C3%A9-ob%C4%8Danstv%C3%AD.pdf>. [cit. 2023-11-29].
- ¹³² *Občanská angažovanost. Aktivní občanství*. Online. VZDĚLÁVACÍ PROGRAM JSNS ČLOVĚK V TÍSNI, O. P. S. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/lekce/15248-aktivni-obcanstvi>. [cit. 2023-11-29].
- ¹³³ ČAKLOŠ, Tomáš. *Skauting. Co je aktivní občanství*. Online. 2017. Dostupné z: <https://casopis.skauting.cz/co-je-aktivni-obcanstvi-1816>. [cit. 2023-11-29].
Jak vést druhé k AKTIVNÍMU OBČANSTVÍ? *Skauting*. Duben, 2017. Online. Dostupné z: <https://casopis.skauting.cz/cofk88fsfok4c2/uploads/2020/04/Skauting-2017-4.pdf>. [cit. 2023-11-29].
- ¹³⁴ ZAJÍC, Jiří. Jak vést druhé k AKTIVNÍMU OBČANSTVÍ? *Skauting*. Duben, 2017, s. 6. Online. Dostupné z: <https://casopis.skauting.cz/cofk88fsfok4c2/uploads/2020/04/Skauting-2017-4.pdf>. [cit. 2023-11-29].
- ¹³⁵ **Pan profesor Jan Hábl působí na Katedře pedagogiky a psychologie Univerzity Hradec Králové. Je filozofem výchovy, komeniologem a zaměřuje se na výchovu k charakteru.** Online. CENTRUM ROZVOJE CHARAKTERU. Dostupné z: <https://casopis.skauting.cz/cofk88fsfok4c2/uploads/2020/04/Skauting-2017-4.pdf>. [cit. 2023-11-29].
- ¹³⁶ HÁBL, Jan. *Přání učitelům a jiným dobrodruhům*. Online. YOUTUBE. 2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=KmUaOJ9tEVg>. [cit. 2023-11-29].
Pro hlubší poznání filozofie výchovy, problematiky teorie výchovy a perspektiv v oboru doporučuji publikaci:
JEDLIČKA, Richard. *Teorie výchovy - tradice, současnost, perspektivy*. 1. Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2412-9.
- ¹³⁷ POLANSKÁ, Jitka. *Učitel má vliv na charakter žáků, ať chce, nebo ne. Jeho výchovná role je nevyhnutelná, říká Jan Hábl*. Online. EDUIN. 2022. Dostupné z: https://www.eduin.cz/clanky/ucitel-ma-vliv-na-charakter-zaku-at-chce-nebo-ne-jeho-vychovna-role-je-nevyhnutelna-rika-jan-habl/?fbclid=IwAR0RKagzVZaX1loiXaWOyLlwRic_Mw4-3m0AHvHCWu96HQGRqLcaQykszdc. [cit. 2023-11-29].
- ¹³⁸ *Etický kodex učitele*. Online. Dostupné z: <https://ucitelskykodex.cz/>. [cit. 2023-11-29].
MŠMT. *UČITELÉ MAJÍ NOVÝ ETICKÝ KODEX, KTERÝ REAGUJE NA VÝZVY 21. STOLETÍ*. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ucitele-maji-novy-eticky-kodex-ktery-reaguje-na-vyzvy-21>. [cit. 2023-11-29].

-
- ¹³⁹ BRETT, Peter. *Jak mohou všichni učitelé podpořit výchovu k občanství a lidským právům. Rámec pro rozvoj kompetencí*. Masarykova univerzita v Brně, Centrum občanského vzdělávání, 2012. ISBN 978-80-210-5947-4. s. 16. Online. Dostupné z: https://www.obcanskevzdelavani.cz/work/ke-stazeni/COV2012-Jak_mohou_vsichni_ucitele.pdf. [cit. 2023-11-28].
- ¹⁴⁰ *The definition and selection of key competencies (DeSeCo)*. Online. OECD. 2005. Dostupné z: <https://www.oecd.org/pisa/35070367.pdf>. [cit. 2023-11-28]. s. 6.
- BRETT, Peter. *Jak mohou všichni učitelé podpořit výchovu k občanství a lidským právům rámec pro rozvoj kompetencí*. Masarykova univerzita v Brně, Centrum občanského vzdělávání, 2012. ISBN 978-80-210-5947-4. Online. Dostupné z: https://www.obcanskevzdelavani.cz/work/ke-stazeni/COV2012-Jak_mohou_vsichni_ucitele.pdf. [cit. 2023-11-28].
- ¹⁴¹ **Problematika byla konzultována s advokátem Mgr. et Bc. Lubošem Klimentem**, evidenční číslo 11300, zdroj: <https://vyhledavac.cak.cz/Contact/Details/b98e4adc-6323-e711-80d5-00155d040b0c>
- ¹⁴² *Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce*. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>. [cit. 2023-11-28].
- ¹⁴³ *Zákon č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>. [cit. 2023-11-28].
- ¹⁴⁴ SUK, Milan a ŠÍMA, Alexander. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 16. vydání. C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-755-2. s. 220-222.
- ¹⁴⁵ *Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce*. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>. [cit. 2023-11-28].
- ¹⁴⁶ *Zákon č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>. [cit. 2023-11-28].
- ¹⁴⁷ Tamtéž.
- ¹⁴⁸ Tamtéž.
- ¹⁴⁹ *Zákon č. 183/2023 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů*. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2023-183>. [cit. 2023-11-28].
- ¹⁵⁰ Charta byla přijata v říjnu 1966 na mezivládní konferenci OSN, *Charta učitelů*. Online. MASARYKOVA UNIVERZITA BRNO. 1997. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1431/podzim2015/XS092/charta_ucitelu.pdf. [cit. 2023-11-28].
- ¹⁵¹ SUK, Milan a ŠÍMA, Alexander. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 16. vydání. C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-755-2. s. 22.

---

¹⁵² Čili není právem neomezeným.

¹⁵³ LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD. Online. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>. [cit. 2023-11-28].

¹⁵⁴ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Online. Zákony pro lidi. 2023. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>. [cit. 2023-11-28].

¹⁵⁵ STRÍŽ, Igor. *Informace k možným trestněprávním limitům svobody projevu ve vztahu k situaci na Ukrajině*. Online. Nejvyšší státní zastupitelství. 2022. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/informace-k-moznym-trestnepravnim-limitum-svobody-projevu-ve-vztahu-k-situaci-na-ukrajine/>. [cit. 2023-11-28].

¹⁵⁶ SUK, Milan a ŠÍMA, Alexander. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 16. vydání. C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-755-2. s. 5.

Pro bližší prostudování toho, co učitel smí a nesmí z pohledu výkonu pedagogické profese, doporučuji další odborné články na toto téma, například:

DRACHOVSKÝ, Ondřej. *20 otázek: co učitelé smějí a co nesmějí, ale přesto to často dělají - I. část*. Online. Právní prostor. 2023. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/20-otazek-co-ucitele-smeji-co-nesmeji-ale-presto-casto-delaji-i-cast>. [cit. 2023-11-28].

DRACHOVSKÝ, Ondřej. *20 otázek: co učitelé smějí a co nesmějí, ale přesto to často dělají - II. část*. Online. Právní prostor. 2023. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/o-20-otazek-co-ucitele-smeji-co-nesmeji-ale-presto-casto-delaji-ii-cast>. [cit. 2023-11-28].

FIALA, Jan. *K právům a povinnostem učitelů*. Online. Právní prostor. 2023. Dostupné z: <https://pravni prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/k-pravum-povinnostem-ucitelu>. [cit. 2023-11-28].

SVOBODA, Jiří. *Morální bezúhonnost jako předpoklad pro výkon činnosti pedagogického pracovníka*. Online. Epravo.cz. 2023. Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/moralni-bezuhonnost-jako-predpoklad-pro-vykon-cinnosti-pedagogickeho-pracovnika-116968.html?utm_source=CZ&utm_campaign=dcf8450948-EMAIL_CAMPAIGN_2018_02_18_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_993e2946f3-dcf8450948-186529921. [cit. 2023-11-28].

¹⁵⁷ HÁBL, Jan. *Na charakteru záleží*. Pavel Mervart, 2021. ISBN 978-80-7465-443-5. s. 17. Téma také in: HÁBL, Jan. *Aby člověk neupadal v nečlověka*. Pavel Mervart, 2017. ISBN 978-80-7465-270-7.

¹⁵⁸ HÁBL, Jan. *Na charakteru záleží*. Pavel Mervart, 2021. ISBN 978-80-7465-443-5. s. 17.

¹⁵⁹ ZIMBARDO, Philip G. *Luciferův efekt: jak se z dobrých lidí stávají lidé zlí*. Vydání druhé. Přeložil Radek KAŠPAR, přeložil Marika KRÁLÍKOVÁ. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3281-2.

¹⁶⁰ BREGMAN, Rutger. *Lidstvo*. Argo, 2022. ISBN 978-80-257-3693-7.

---

¹⁶¹ ZIMBARDO, Philip G. *Luciferův efekt: jak se z dobrých lidí stávají lidé zlí*. Vydání druhé. Přeložil Radek KAŠPAR, přeložil Marika KRÁLÍKOVÁ. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3281-2.

¹⁶² ZIMBARDO, Philip G. *Luciferův efekt: jak se z dobrých lidí stávají lidé zlí*. Vydání druhé. Přeložil Radek KAŠPAR, přeložil Marika KRÁLÍKOVÁ. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3281-2. s. 564.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Tamtéž s. 537.

¹⁶⁵ FOLTÝN, Otakar. *Hrdina všedního dne*. Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2021. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ku5FnFE27RM&t=2398s>. [cit. 2023-11-28].

FOLTÝN, Otakar. *Psychologie války*. Online. YOUTUBE. Neurazitelný.cz - přednáška v rámci Večerů na FF UK. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ggE-VJ2UKf8>. [cit. 2023-11-29].

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ BREGMAN, Rutger. *Lidstvo*. Argo, 2022. ISBN 978-80-257-3693-7. s. 366-379. Rutger Bregman je nizozemský historik a publicista.

¹⁶⁸ HÁBL, Jan. *Na charakteru záleží*. Pavel Mervart, 2021. ISBN 978-80-7465-443-5. Přednáška HÁBL, Jan. *Na charakteru záleží*. Online. Církev bratrská Litvínov. YOUTUBE. 2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=u-cLD3v1RFg>. [cit. 2023-11-29].

¹⁶⁹ Citace pana prof. Matějčka pochází z přednášky: HÁBL, Jan. *Na charakteru záleží*. Online. Církev bratrská Litvínov. YOUTUBE. 2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=u-cLD3v1RFg>. [cit. 2023-11-29].

Myšlenka in: *Výchova charakteru*. Online. CENTRUM ROZVOJE CHARAKTERU. Dostupné z: <https://www.cerc.cz/vychova-charakteru>. [cit. 2023-11-29].

5. kapitola

¹⁷⁰ *Příprava občanů k obraně státu: příručka pro učitele základních a středních škol*. 3. vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Vojenský historický ústav Praha, 2023.

Dostupné z: https://pokos.army.cz/sites/pokos.army.cz/files/dokumenty/zakladni-stranka/prirucka_pokos_2023_06.pdf. [cit. 2023-11-28]. **Příloha č.1. Základní pojmy.**

Dostupné z: <https://pokos.army.cz/pro-skoly-ucitele>. [cit. 2023-11-28]. **Záměrně ponecháno v originálu, aby nedošlo ze strany autorky ke zkreslení.**

¹⁷¹ *JAK DOBŘE ZNÁŠ ARMÁDU ČR? | Dokážeš projít tímto KVÍZEM bez jediné chyby?* Online. YOUTUBE. Tankista. 2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=hHd9W7Nwf4c>. [cit. 2023-11-29].

¹⁷² POZNÁMKA AUTORA: U pojmu ochrana a obrana je dobré rozlišovat nejenom spojení s objektem/subjektem, ale také sled. Neboť pojem ochrana je chápán více jako preventivní krok, kdežto pojem obrana již jako nutnost bránění se agresoru, tedy nějakému napadení.

---

¹⁷³ *Vyhlášení mobilizace ozbrojených sil České republiky*. Online. GOV.CZ. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/sluzby-vs/vyhlaseni-mobilizace-ozbrojenych-sil-ceske-republiky-S10805>. [cit. 2023-11-29].

¹⁷⁴ Teoretické texty byly zpracovány pomocí Příručky POKOS a dále z volně dostupných informací z webů Armády ČR a Ministerstva obrany ČR. Tematickou část 2. a 3. lze obsahově upravovat s ohledem na věk žáků/studentů a ročník.

ZÁVĚR

Hlavní cílem této práce bylo zpracování vzdělávací aktivity pro pedagogické sbory stran problematiky informační gramotnosti v návaznosti na podporu výchovy k občanství v kontextu bezpečnostní situace. Práce si tedy kladla za cíl seznámit pedagogické sbory s aktuální situací v dotčené oblasti.

Učitelé nemají povinně ze zákona ukotveno, že by se museli proškolovat v dílčích oblastech, nicméně, pokud učitel/učitelka/škola jeví zájem, mají vcelku široké spektrum možností, jak získat relevantní znalosti a prohloubit své dovednosti ve zmíněné problematice. Jedná se zejména o systém neformálního vzdělávání.

Z osobní zkušenosti jsem se však setkala při sepisování práce spíše s tím, že učitelé se neorientují v množství materiálů a metodik, které v dané problematice existují. Většinou se jedná o roztržitěné tematické oblasti. Například mediální a informační gramotnosti je věnována jistá (přesto zůstává otázkou, zda dostatečná a systematická) pozornost již posledních 10-15 let. Nicméně stále chybí ucelená koncepce a podpora ze strany státu.

Práce si proto kladla za cíl vytvořit jakýsi rozcestník pro pedagogy a seznámit je s volně dostupnými a ověřenými projekty, které v rámci dotčené problematiky lze volně najít hlavně na internetu, který je aktuálně médiem číslo jedno a bez něhož by si v dnešní době již většina pedagogů nedokázala představit své fungování, současně ale může při práci s ním dojít k řadě zrádných situací. Školení proto dodává teoretické části problému praktickou složku, kdy lze problematiku prodiskutovat v pedagogickém kolektivu, a to ideálně za přítomnosti dalších odborníků. Technologie nelze pomíjet, naopak práce ukázala nutnou potřebu školení i v oblasti nových technologií a umělé inteligence, které se volně váží na teorii bezpečnosti kybernetického prostředí.

Ve své práci jsem se proto snažila o co nejširší záběr možných zdrojů oborově a také typově: čili vědecká literatura, náslechy přednášek vysokoškolských pedagogů, náslechy přednášek odborníků na uvedené oblasti, dostupná metodika ministerstev a dotčených správních orgánů, reflektovala jsem legislativní rámec věci a systémové uchopení spolupráce mezi dotčenými ministerstvy stran budoucího vývoje reformy Rámcových vzdělávacích programů, ale neopomněla jsem zmínit ani „laickou“ část veřejnosti a samotné pedagogy, kteří se věnují dané problematice.

Příručka byla zpracována pomocí moderních technologií, s grafickými nástroji podporujícími proces učení vizuálně a interaktivně.

V samotné Příručce reflektují nejenom teoretickou a terminologickou náplň dotčených oblastí, ale také reálnou situaci a její vývoj, zejména stran očekávaných novinek užší spolupráce Ministerstva obrany České republiky a MŠMT ČR s apelem na zlepšení povědomí a zvýšení zájmu o nauky k občanství, branného školení a nauk podporujících charakter.

Danou aktivitu rozhodně nelze vnímat jako indoktrinační proces, systém v tomto ohledu nabízí velmi kvalitní vzdělávací aktivity založené na moderním přístupu a atraktivních metodách seznámení laické populace (tedy i pedagogů) s Armádou České republiky a bezpečnostní politikou. Tento vzdělávací rámec je založen na dobrovolné účasti s důrazem na etiku výchovy a vzdělávání ke zdravému vlastenectví a aktivnímu občanství.

Příručka navíc přinesla několik zajímavých zjištění z řad výzkumných zpráv uvedených subjektů, z jejichž závěrů lze vyvodit, že situace v pedagogické profesi není tak špatná, jak je někdy veřejností a okolnostmi prezentováno. Většina pedagogů, účastnících se uvedených výzkumů a sond zmíněných v této práci, obstála v informační a mediální gramotnosti, nezanedbatelná část si své nedostatky uvědomuje a je ochotna na nich pracovat, či už tak činí. Zbýlých cca 10,5 % z řad pedagogů sice tíhnou k dezinformacím a nesprávně vyhodnocují pravdivost výroků, nicméně z obecné roviny odpovídají průměru v populaci. Pokud je pedagog skutečně profesionál, jeho osobní názory se do výkonu pedagogické praxe vůbec nepromítají. V případě pochybení pak byla v práci popsána, jak rovina pracovně právní, tak trestně právní, a to z pohledu možností učitele ke škole, jako zaměstnavateli, i školy (ředitele) k učiteli, jako zaměstnanci.

Je také pozitivním zjištěním, že si až 91 % pedagogů (z uvedených výzkumů) uvědomuje závažnost potřeby mediální výchovy, a to nejenom stran žáků a studentů, ale také jich samotných jako pedagogických pracovníků. Co je však paradoxem je skutečnost, že se 80 % respondentů uvedeného šetření nesetkalo s možností přípravy v dané oblasti v rámci své učitelské přípravy. Pedagogům pak nezbyvá jiného, než jednat v praxi v případě potřeby či zájmu z vlastní iniciativy a takové možnosti absolvování seminářů v průběhu učitelské praxe bohužel nevyužívá ani polovina z nich.

Domnívám se tedy, že zde je na místě upozornit na systémové nedostatky v podstatě od učitelské přípravy uchazeče na vysoké škole po samotnou praxi. Strategie vzdělávací politiky 2030+¹ slibuje reformu v celé řadě oblastí, které se bezprostředně týkají učitelské praxe.

---

¹STRATEGIE VZDĚLÁVACÍ POLITIKY ČR DO ROKU 2030+. Online. MŠMT. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf. [cit. 2023-12-01].

Reflektuje obsah, metody i formy vzdělávání. Hned v rámci strategické linie č. 1 pracuje s pojmy: digitální vzdělávání, multidisciplinarita a infromatické myšlení. Současně podporuje a vyzdvihuje oblast občanského vzdělávání. V dalších částech se věnuje přímo podpoře pedagogických pracovníků, ale nedozvíme se již žádné podrobnosti. A právě v této části se nabízí prostor pro budoucí zlepšení profesní přípravy pedagogů a její podpory. Tato příprava by dle názoru autorky práce měla pro budoucí uchazeče o pedagogickou profesi začínat již v rámci studia pedagogických a učitelských oborů a dále by měla pokračovat – jak zmíněná strategie uvádí – v průběhu praxe jako celoživotní proces a přeměna školy v učící se organizaci. Specifickou pozornost je potřeba věnovat těm učitelům, kteří neovládají dobře moderní technologie, špatně se orientují v uvedené problematice, a kteří vyučují předměty, jež nejsou dotčeny oblastmi vztahujícími se ke zkoumaným tématům (předpokladem je, že učitel, který danou problematiku vyučuje, se lépe orientuje). S ohledem na tuto skutečnost se však otevírá otázka zevrubnějšího výzkumu pedagogických pracovníků, jejich potřeb a postojů v této oblasti, což je ve vlastním zájmu MŠMT, poskytnout celorepublikově pedagogům podporu a systémová opatření.

Je poté na uvážení každé školy, potažmo ředitele a pedagogických sborů, zda je vzdělávání v oblasti mediální a informační gramotnosti v kontinuitě s naukou k občanství prioritou, které chtějí věnovat čas a úsilí. Pokud nejsou školení povinná, je na každé škole a jejím vedení, jak přistoupí k možnostem, které v oblasti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků má, popř. jak silnou poptávku systémově vytvoří pro dotčenou oblast.

Příručka může v tomto případě podat pomocnou ruku. Jejím základním kamenem bylo reflektovat myšlenku kooperace zdánlivě vzdálených sfér jakými jsou „armáda, obrana, bezpečnostní situace, hybridní formy války“ a „školství, vzdělávání, dotčené nauky, informační gramotnost“. Pokusila jsem se specifikovat učitele jako maják, rozcestník, mentora, aktivního spolutvůrce na cestě výchovy k aktivnímu občanství, a jako hrdinu, kterému je na bedra kladeno vyznat se v široké škále dovedností a schopností, jež uplatňuje jako profesionál na půdě školy každý den. Reflektovala jsem, jak tenká je hranice osobní a profesní v dané věci stran učitele. Uvedla jsem nejproblematictější pojmy a termíny, které rezonují v dotčené problematice širokou veřejností, a které měly jednoznačný a nediskutovatelný dopad také na výkon pedagogické praxe a učitelskou profesi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

I. Část teoretická

Podpůrná literatura pro zpracování teoretické části:

ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*. Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7.

ČAPEK, Robert. *Uč jako umělec*. Jan Melvil Publishing, 2020. ISBN 978-80-7555-105-4.

MUŽÍK, J. *Andragogická didaktika*. Řízení vzdělávacího procesu. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 323 s. ISBN 978-80-7357-581-6.

PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. 6., rozš. a přeprac. vyd. Přeložil Jiří FOLTÝN. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: ISV nakladatelství, 1999. ISBN 80-85866-33-1.

Webové zdroje:

STRATEGIE VZDĚLÁVACÍ POLITIKY ČR DO ROKU 2030+. Online. MŠMT. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf. [cit. 2023-12-01].

ZAPOJTE SE DO PROJEKTU ADVOKÁTI DO ŠKOL. Online. ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=19639>. [cit. 2023-11-30].

II. Část praktická pro zpracování Příručky v plném znění

Publikace:

- BÁRTA, Miroslav; KOVÁŘ, Martin a FOLTÝN, Otakar (ed.). *Povaha změny: bezpečnost, rizika a stav dnešní civilizace*. Praha: Vyšehrad, 2015. ISBN 9788074296413.
- BREGMAN, Rutger. *Lidstvo*. Argo, 2022. ISBN 978-80-257-3693-7.
- DAWKINS, Richard. *Sobecký gen*. Kolumbus. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0730-8.
- EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. [1. vyd.]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2006. ISBN 80-7278-326-2.
- HÁBL, Jan. *Aby člověk neupadal v nečlověka*. Pavel Mervart, 2017. ISBN 978-80-7465-270-7.
- HÁBL, Jan. *Na charakteru záleží*. Pavel Mervart, 2021. ISBN 978-80-7465-443-5.
- HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-909-5.
- JEDLIČKA, Richard. *Teorie výchovy - tradice, současnost, perspektivy*. 1. Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2412-9.
- LEBEDA, David. *Úvod do problematiky extremismu - příručka pro pedagogy*. Wolters Kluwer (ČR), 2013. ISBN 978-80-7478-394-4.
- MILGRAM, Stanley. *Obedience to Authority: An Experimental View*. 2004. New York: HarperCollins.
- MRÁZOVÁ, Lenka a SKÁCELOVÁ, Jana. *Demokracie versus extremismus. Výchova k aktivnímu občanství*. Metodická část. 2013. Vyd. Praha: Asi-milovani, 2014. 104 s. ISBN 978-80-905551-1-2.
- SUK, Milan a ŠÍMA, Alexander. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 16. vydání. C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-755-2.
- TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti dezinformací*. GRADA, 2019. ISBN 978-80-271-2014-7.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0841-3.
- ZIMBARDO, Philip G. *Luciferův efekt: jak se z dobrých lidí stávají lidé zlí*. Vydání druhé. Přeložili Radek KAŠPAR, Marika KRÁLÍKOVÁ. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3281-2.

Elektronické zdroje:

- **Webové stránky, elektronické články, PDF soubory dostupné na webu:**

AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY:

Covid, válka, klima. Jak posilovat odolnost, aby společnost neovlád strach? Online. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. 2023. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/socialne-ekonomicke-vedy/Covid-valka-klima.-Jak-posilovat-odolnost-aby-spolecnost-neovladl-strach/>. [cit. 2023-11-29].

ČERNOCH, Viktor. Konspirační teorie. *Věda a výzkum, magazín AV ČR*. 2022, roč. 6, č. 01, s. 18-29. ISSN 2533-784X. K dispozici online. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. 2022. Dostupné z: <https://pdf.avcr.cz/A/2022-01/#page=19>. [cit. 2023-11-29].

MATUŠKOVÁ, Leona. Strach. Jak mu odolávat? *Věda a výzkum, magazín AV ČR*. 2023, roč. 7, č. 01, s. 18-29. ISSN 2533-784X. K dispozici online. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. 2023. Dostupné z: <https://pdf.avcr.cz/A/2023-01/#page=18>. [cit. 2023-11-29].

Proč lidé věří konspiračním teoriím a jak tím ohrožují naši demokracii? Online. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. 2022. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/Proc-lide-veri-konspiracnim-teoriim-a-jak-tim-ohrozuji-nasi-demokracii/>. [cit. 2023-11-29].

VLACHOVÁ, Klára a ŘEHÁKOVÁ, Blanka. Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě. *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004, 40(4), 489 – 508. Online. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/d2fe757af6ca935d6d1d996e3349242406475ee0_534_416_vlach19.pdf. [cit. 2023-11-29].

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY, ARMÁDA ČESKÉ REPUBLIKY:

ARMÁDA ČR. *Velitelství kybernetických sil a informačních operací*. Online. Dostupné z: <https://acr.army.cz/struktura/generalni/kyb/velitelstvi-kybernetickyh-sil-a-informacnich-operaci-214169/>. [cit. 2023-11-28].

Bezpečnostní politika. Online. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. 2019. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-hrozby-337414.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3Dhttps://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>. [cit. 2023-11-29].

Co je extremismus. Online. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. 2010. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>. [cit. 2023-11-29].

Definice dezinformací a propagandy. Online. MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>. [cit. 2023-11-29].

Jak velkou podporu může v ČR získat pravicový extremismus? Jaká část populace je nejvíce riziková? Online. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Dostupné z: file:///D:/sta%C5%BEen%C3%A9%20soubory/Stru%C4%8Den%C3%A9_informace_k_v%C3%BDzkumu.pdf. [cit. 2023-12-01].

MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Desatero pro obranu.* Online. 2022. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/desatero-pro-obranu.pdf>. [cit. 2023-11-28].

MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Průzkum Branná legislativa.* Online. 2015. Dostupné z: https://mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/pruzkum_verze-pro-tk-web.pdf. [cit. 2023-11-28].

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *CO JSOU HYBRIDNÍ HROZBY.* Online. 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx>. [cit. 2023-11-28].

MODLITBA ZA MÍR VE SVĚTĚ. Online. MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. Dostupné z: <https://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5445>. [cit. 2023-11-29].

Výroční zprávy o extremismu a koncepcie boje proti extremismu. Online. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>. [cit. 2023-11-29].

ZPRÁVA O EXTREMISMU A PŘEDSUDEČNÉ NENÁVISTI NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY V ROCE 2022. Online. In: Praha: Ministerstvo vnitra Odbor bezpečnostní politiky, 2023. Dostupné z: <file:///D:/sta%C5%BEen%C3%A9%20soubory/Zpr%C3%A1va2022.pdf>. [cit. 2023-11-29].

ZPRÁVA O EXTREMISMU NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY V ROCE 2014. Online. In: Praha: Ministerstvo vnitra Odbor bezpečnostní politiky, 2015. Dostupné z: file:///D:/sta%C5%BEen%C3%A9%20soubory/Zpr%C3%A1va_o_extremismu_na_%C3%BAzem%C3%AD_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky_v_roce_2014.pdf. [cit. 2023-11-29].

DALŠÍ:

ASOCIACE UČITELŮ OBČANSKÉ VÝCHOVY A SPOLEČENSKÝCH VĚD, Z. S. *Občankáři.* Online. Dostupné z: <https://www.obcankari.cz/>. [cit. 2023-11-28].

Bezpečně v kyber! Online. NÚKIB. Dostupné z: <https://osveta.nukib.cz/course/view.php?id=84>. [cit. 2023-11-29].

- BRETT, Peter. *Jak mohou všichni učitelé podpořit výchovu k občanství a lidským právům. Rámec pro rozvoj kompetencí*. Masarykova univerzita v Brně, Centrum občanského vzdělávání, 2012. ISBN 978-80-210-5947-4. Online. Dostupné z: https://www.obcanskevzdelavani.cz/work/ke-stazeni/COV2012-Jak_mohou_vsichni_ucitele.pdf. [cit. 2023-11-28].
- BURÝŠEK, Jiří. *NÁZORY VS. FAKTA: CO JE VLASTNĚ NÁZOR?* Online. BEZFAULU.NET. 2019. Dostupné z: <https://bezfaulu.net/clanky/o-manipulaci/nazory-vs-fakta-co-je-vlastne-nazor/>. [cit. 2023-11-29].
- Co je skutečnost? Ověřujete si informace, které se dozvíte na internetu?* Online. EVROPSKÁ UNIE, EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND, OPERAČNÍ PROGRAM ZAMĚSTNANOST. PortálDigi. 2023. Dostupné z: <https://portaldigi.cz/co-je-skutecnost-overujete-si-informace-ktere-se-dozvite-na-internetu/>. [cit. 2023-11-29].
- ČAKLOŠ, Tomáš. *Skauting. Co je aktivní občanství*. Online. 2017. Dostupné z: <https://casopis.skauting.cz/co-je-aktivni-obcanstvi-1816>. [cit. 2023-11-29].
- DIVIŠOVÁ, Vendula. *Strategická komunikace v protipovstaleckých operacích NATO*. Online. OBRANA A STRATEGIE. 2014. Dostupné z: <https://www.obranaastrategie.cz/cs/archiv/rocnik-2014/2-2014/clanky/strategicka-komunikace-v-protipovstaleckych-operacich-nato.html>. [cit. 2023-11-29].
- DRACHOVSKÝ, Ondřej. *20 otázek: co učitelé smejí a co nesmejí, ale přesto to často dělají - I. část*. Online. Právní prostor. 2023. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/20-otazek-co-ucitele-smeji-co-nesmeji-ale-presto-casto-delaji-i-cast>. [cit. 2023-11-28].
- DRACHOVSKÝ, Ondřej. *20 otázek: co učitelé smejí a co nesmejí, ale přesto to často dělají - II. část*. Online. Právní prostor. 2023. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/o-20-otazek-co-ucitele-smeji-co-nesmeji-ale-presto-casto-delaji-ii-cast>. [cit. 2023-11-28].
- DYLEVSKÝ, Ivan. *Co je to věda?* Online. In: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. Dostupné z: <https://kont.zsf.jcu.cz/pdfs/knt/2005/01/01.pdf>. [cit. 2023-11-29].
- Etický kodex učitele*. Online. Dostupné z: <https://ucitelskykodex.cz/>. [cit. 2023-11-29].
- FIALA, Jan. *K právům a povinnostem učitelů*. Online. Právní prostor. 2023. Dostupné z: <https://pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/k-pravum-povinnostem-ucitelu>. [cit. 2023-11-28].
- FŇUKAL, Miloš. *Problémové oblasti současného světa*. Online. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Dostupné z: https://geography.upol.cz/soubory/lide/fnukal/POSS/POSS_01_konflikty_obecne.pdf. [cit. 2023-11-28].
- GANSEL, Dennis. *Náš vůdce*. Online. 2008. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/239674-nas-vudce/prehled/>. [cit. 2023-11-28].

- GRUNTOVÁ, Kateřina. *Ministerstvo obrany se podílí na revizi vzdělávání. Děti se budou učit, jak se chovat v krizových situacích*. Online. IRozhlas. 2023. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ministerstvo-obrany-branna-vychova-skola-bezpecnost-krize-skolstvi_2304020710_gut?fbclid=IwAR1WebZaVn5j24a2s-RoZsZ-86yIBTuggX1SxhLJySBYR_g2evz_Wznqtte. [cit. 2023-11-28].
- HESOVÁ, Alena. *Inspirativní projekty podporující výuku k aktivnímu občanství*. Online. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/18189/INSPIRATIVNI-PROJEKTY-PODPORUJICI-VYUKU-K-AKTIVNIMU-OBCANSTVI.html>. [cit. 2023-11-27].
- Charta učitelů*. Online. MASARYKOVA UNIVERZITA BRNO. 1997. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1431/podzim2015/XS092/charta_ucitelu.pdf. [cit. 2023-11-28].
- Chyba*. Online. NPI. Metodický portál RVP.cz. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/HCH/Chyba. [cit. 2023-11-29].
- JAGELLO 2000, Z.S. *Konference Naše bezpečnost není samozřejmost*. 2022. Online. Dostupné z: <https://www.nbns.cz/2022-o-konferenci>. [cit. 2023-11-28].
- JAK DOBŘE ZNÁŠ ARMÁDU ČR? | Dokážeš projít tímto KVÍZEM bez jediné chyby?* Online. YOUTUBE. Tankista. 2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=hHd9W7Nwf4c>. [cit. 2023-11-29].
- Jak si ověřovat informace na internetu?* Online. E-BEZPECI.CZ. Univerzita Palackého v Olomouci, Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. 2018. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/tiskoviny/104-jak-overit-informace-na-internetu-2018-letak-skladacka/file>. [cit. 2023-11-29].
- Jak vést druhé k AKTIVNÍMU OBČANSTVÍ? *Skauting*. Duben, 2017. Online. Dostupné z: <https://casopis.skauting.cz/cofk88fsfok4c2/uploads/2020/04/Skauting-2017-4.pdf>. [cit. 2023-11-29].
- KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René. *Český učitel ve světě technologií: výzkumná zpráva*. Online. E-BEZPECI.CZ. O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. 2020. Dostupné z: <https://e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/135-2020-cesky-ucitel-ve-svete-technologiei/file>. [cit. 2023-11-29].
- KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René. *Rodič a rodičovství v digitální éře*. Online. E-BEZPECI.CZ. O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. 2018. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/107-rodic-a-rodicovstvi-v-digitalni-ere-2018/file>. [cit. 2023-11-29].
- KOPECKÝ, Kamil. *Co je to vlastně ten hoax, dezinformace, misinformace nebo třeba fake news? Čím se tyto termíny liší a co mají společného?* Online. E-bezpečí.cz. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/2864-co-je-to-vlastne-ten-hoax->

[dezinformace-misinformace-nebo-treba-fake-news-cim-se-tyto-termíny-lisi-a-co-maji-spolecneho](#). [cit. 2023-11-29].

KOPECKÝ, Kamil. *Kdo rozhoduje o tom, co je a co není dezinformace?* Online. E-BEZPEČÍ. Centrum PRVoK Univerzita Palackého v Olomouci. 2023. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/3149-kdo-rozhoduje-o-tom-co-je-a-co-neni-dezinformace>. [cit. 2023-11-29].

LACHMANN, Filip. *Než Zimbarda za ten stanfordský experiment úplně zavrhnete*. Online. SOCIÁLNÍ TEORIE. 2018. Dostupné z: <https://socialniteorie.cz/nez-zimbarda-za-ten-stanfordsky-experiment-uplne-zavrhnete/>. [cit. 2023-11-28].

Lež. Online. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Le%C5%BE>. [cit. 2023-11-29].

LUCKÝ, Jakub. *Proč je Finsko odolné vůči cizí propagandě? „Základem jsou důvěra a vzdělání“*, vysvětlují tamní experti. Online. ČESKÝ ROZHLAS. iRozhlas. 2022. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/finsko-helsinki-boj-s-hybridnimi-hrozbami-dezinformace_2204091545_til. [cit. 2023-11-29].

MAREŠ, Miroslav. *Extremismus v ČR: Úvod a vymezení pojmu*. Online. NPI. METODICKÝ PORTÁL RVP.CZ. 2014. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/19101/EXTREMISMUS-V-CR-UVOD-A-VYMEZENI-POJMU.html>. [cit. 2023-11-29].

MARTINEK, Petr a kol. *Bezpečně v kyber!* Online. NÚKIB. Dostupné z: https://osveta.nukib.cz/pluginfile.php/13154/mod_resource/content/1/Bezpe%C4%8Dn%C4%9B%20v%20kyber%21.pdf. [cit. 2023-11-28].

MASARYKOVA UNIVERZITA. CENTRUM OBČANSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. *Metodický portál výchova k občanství*. Online. Dostupné z: <http://www.vychovakobcanstvi.cz/>. [cit. 2023-11-28].

META PLATFORMS, INC. *Armáda České republiky*. Online. Dostupné z: <https://www.facebook.com/ArmadaCeskerepubliky/photos/a.183791968319195/5189699957728346/>. [cit. 2023-11-28].

META. *Inkluzivní škola.cz*. Online. Dostupné z: <https://inkluzivniskola.cz/>. [cit. 2023-11-28].

MŠMT. *Učitelé mají nový etický kodex, který reaguje na výzvy 21. století*. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ucitele-maji-novy-eticky-kodex-ktery-reaguje-na-vyzvy-21>. [cit. 2023-11-29].

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT. *Metodický portál RVP.cz*. Online. Dostupné z: <https://rvp.cz/>. [cit. 2023-11-27].

Náš vůdce. Online. ČESKÁ TELEVIZE. IVysílání. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10302383068-nas-vudce/>. [cit. 2023-11-28].

Názor. Online. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1zor>. [cit. 2023-11-29].

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANISATION. Bi-SC NATO Information Operations Reference Book. 2010. Online. Dostupné z: <https://info.publicintelligence.net/NATO-IO-Reference.pdf>.

NOVOTNÝ, Jan. *Jak pracuje věda?* Online. MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ. 2014. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/sci/podzim2014/F3011/um/2014-Cikhaj-Co_je_to_veda.pdf. [cit. 2023-11-29].

NÚKIB. *Bezpečně v kyber*. Online. Dostupné z: <https://osveta.nukib.cz/course/view.php?id=32>. [cit. 2023-11-28].

Občankáři aneb Asociace učitelů občanské výchovy a společenských věd, z.s. Online. Dostupné z: Meta Platforms, Inc., <https://www.facebook.com/obcankari/>. [cit. 2023-11-28].

Občanská angažovanost. Aktivní občanství. Online. VZDĚLÁVACÍ PROGRAM JSNS ČLOVĚK V TÍSNI, O. P. S. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/lekce/15248-aktivni-obcanstvi>. [cit. 2023-11-29].

ODPOVĚDNÉ OBČANSTVÍ. Online. Dostupné z: <https://odpovedneobcanstvi.cz/>. [cit. 2023-11-28].

Omezování online informací ze strany státu musí být přiměřené a přezkoumatelné. Online. Právní prostor. 2023. Dostupné z: <https://pravni prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/omezovani-online-informaci-ze-strany-statu-musi-byt-primerene-prezkoumatelne>. [cit. 2023-11-29].

Online. Bez faulu.net. Dostupné z: <https://bezfaulu.net/>. [cit. 2023-11-29].

Online. CENTRUM ROZVOJE CHARAKTERU. Dostupné z: <https://casopis.skauting.cz/cofk88fsfok4c2/uploads/2020/04/Skauting-2017-4.pdf>. [cit. 2023-11-29].

Online. Internetem bezpečně. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/>. [cit. 2023-11-29].

Online. JSNS.cz. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/>. [cit. 2023-11-29].

Online. NATO STRATEGIC COMMUNICATIONS CENTRE OF EXCELLENCE. Dostupné z: <https://stratcomcoe.org/>. [cit. 2023-11-29].

Online. Zvolši.info. Dostupné z: <https://zvolsi.info/>. [cit. 2023-11-29].

PEDAGOGICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI. *Odborné časopisy*. Online. Dostupné z: <https://www.pdf.upol.cz/veda/odborne-casopisy/>. [cit. 2023-11-28].

POKOS. *Příprava občanů k obraně státu*. Online. Dostupné z: <https://pokos.army.cz/proskoly-ucitele>. [cit. 2023-11-28].

- POKOS. *Příprava občanů k obraně státu*. Online. Dostupné z: <https://pokos.army.cz/o-nas>. [cit. 2023-11-28].
- POKOS. *Příprava občanů k obraně státu*. Online. Dostupné z: pokos.army.cz. [cit. 2023-11-28].
- POLANSKÁ, Jitka. *Učitel má vliv na charakter žáků, ať chce, nebo ne. Jeho výchovná role je nevyhnutelná, říká Jan Hábl*. Online. EDUIN. 2022. Dostupné z: https://www.eduin.cz/clanky/ucitel-ma-vliv-na-charakter-zaku-at-chce-nebo-ne-jeho-vychovna-role-je-nevyhnutelna-rika-jan-habl/?fbclid=IwAR0RKagzVZaX1IoiXaWOyLlwRic_Mw4-3m0AHvHCWu96HQGRqLcaQykszdc. [cit. 2023-11-29].
- Pravda*. Online. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Pravda>. [cit. 2023-11-29].
- Průzkum: Většina lidí je pro omezování médií, které šíří dezinformace*. Online. ČTK. 2023. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pruzkum-vetsina-lidi-je-pro-omezovani-medii-ktere-siri-dezinformace/2352329>. [cit. 2023-11-29].
- PŘIBÁŇ, Jiří. *Češi důvěřují armádě proto, že nemá ve společnosti moc*. Online. Zdroj: ČT24, ČTK. 2018. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/jiri-priban-cesi-duveruji-armade-proto-ze-nema-ve-spolecnosti-moc-74853>. [cit. 2023-11-28].
- Replikační krize*. Online. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Replika%C4%8Dn%C3%AD_krize. [cit. 2023-11-29].
- SEMOTAMOVÁ, Kateřina a kol. *Výchova k občanství 2*. Online. ODPOVĚDNÉ OBČANSTVÍ. Dostupné z: <https://odpovedneobcanstvi.cz/wp-content/uploads/2020/09/V%C3%BDchova-k-ob%C4%8Danstv%C3%AD-2-web-1.pdf>. [cit. 2023-11-29].
- SCHATZ, Robert T.; STAUB, Ervin; LAVINE, Howard. *On the Varieties of National Attachment: Blind Versus Constructive Patriotism*. *Political Psychology*. 1999-3, roč. 20, čís. 1, s. 151–174. ISSN 0162-895X. DOI 10.1111/0162-895X.00140. Online. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/0162-895X.00140>. [cit. 2023-11-29].
- Stav mediálního vzdělávání na základních a středních školách*. Online. JSNS.cz. 2023. Dostupné z: [výzkum 2023 https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/vyzkumy/stav_mv_2023.pdf](https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/vyzkumy/stav_mv_2023.pdf). [cit. 2023-11-29].
- STRŽÍŽ, Igor. *Informace k možným trestněprávním limitům svobody projevu ve vztahu k situaci na Ukrajině*. Online. Nejvyšší státní zastupitelství. 2022. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/informace-k-moznym-trestnepravnim-limitum-svobody-projevu-ve-vztahu-k-situaci-na-ukrajine/>. [cit. 2023-11-28].
- SVĚT MÉDIÍ. Online. Dostupné z: <http://svetmedii.info/>. [cit. 2023-11-29].

SVOBODA, Jiří. *Morální bezúhonnost jako předpoklad pro výkon činnosti pedagogického pracovníka*. Online. Epravo.cz. 2023. Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/moralni-bezuhonnost-jako-predpoklad-pro-vykon-cinnosti-pedagogickeho-pracovnika-116968.html?utm_source=CZ&utm_campaign=dcf8450948-EMAIL_CAMPAIGN_2018_02_18_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_993e2946f3-dcf8450948-186529921. [cit. 2023-11-28].

ŠAFÁŘOVÁ, Kateřina a PROBOŠTOVÁ, Jana. *Školní metodici prevence na základních a středních školách a téma „Bezpečnost v kyberprostoru“*. Online. NÚKIB. 2020. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/vyzkumy/metodici_prevence_final.pdf. [cit. 2023-11-28].

ŠTĚRBA, Radim. *Kompetence pro odpovědné občanství. Příspěvek do diskuze o revizi rámcových vzdělávacích programů*. s. 6. Online. ODPOVĚDNÉ OBČANSTVÍ. Dostupné z: <http://odpovedneobcanstvi.cz/wp-content/uploads/2019/01/Kompetence-pro-odpov%C4%9Bdn%C3%A9-ob%C4%8Danstv%C3%AD.pdf>. [cit. 2023-11-29].

The definition and selection of key competencies (DeSeCo). Online. OECD. 2005. Dostupné z: <https://www.oecd.org/pisa/35070367.pdf>. [cit. 2023-11-28].

Vyhlášení mobilizace ozbrojených sil České republiky. Online. GOV.CZ. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/sluzby-vs/vyhlaseni-mobilizace-ozbrojenych-sil-ceske-republiky-S10805>. [cit. 2023-11-29].

Výchova charakteru. Online. CENTRUM ROZVOJE CHARAKTERU. Dostupné z: <https://www.cerc.cz/vychova-charakteru>. [cit. 2023-11-29].

WIRNITZER, Jan. *Vojáků je víc, armáda má ale nový problém. Mladí se neumí ani koupat v rybníku, varuje generál Opata*. Online. *Aktualne.cz*. 2018. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/vojaku-je-vic-armada-ma-novy-problem-mladi-se-neumi-ani/r~9189ffe46b0511e88923ac1f6b220ee8/>. [cit. 2023-11-28].

ZAJÍC, Jiří. *Jak vést druhé k AKTIVNÍMU OBČANSTVÍ? Skauting*. Duben, 2017, Online. Dostupné z: <https://casopis.skauting.cz/cofk88fsfok4c2/uploads/2020/04/Skauting-2017-4.pdf>. [cit. 2023-11-29].

ZDROJE JSOU ZÁKLAD! ALE JAK SPRÁVNĚ NA JEJICH OVĚŘOVÁNÍ? Online. Internetem bezpečně. 2019. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/zdroje-jsou-zaklad-ale-jak-spravne-na-jejich-overovani/>. [cit. 2023-11-29].

- **Publikace a akademické práce dostupné na webu:**

ČAPEK, Karel. *Hovory s T.G.M.* Praha: Fragment, 2009. s. 269. ISBN 978-80-253-0752-6. Online. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:53fb0ee0-cdaf-11e3-85ae-001018b5eb5c>. [cit. 2023-11-29].

HOBBS, Thomas. *Leviathan*. Londýn, 1651. Originál online. Dostupné z: <https://socialsciences.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/hobbes/Leviathan.pdf>. [cit. 2023-11-29].

JIRÁK, Jan a WOLÁK, Radim, ed. *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Radioservis, 2007. ISBN 978–80–86212–58–6. Online. Dostupné z: <http://medialnigramotnost.fsv.cuni.cz/zobraz/clanek/medialni-gramotnost-novy-rozmer-vzdelavani>. [cit. 2023-11-29].

MASARYK, Tomáš Garrigue. *Světová revoluce*. V Praze: Čin, 1930. s. 531. Online. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6dca3fa0-297e-11e9-a347-005056825209>. [cit. 2023-11-29].

Ottův slovník naučný - 20. díl. Praha: J. Otto, 1903. Online. Dostupné z: <https://pdfknihy.maxzone.eu/books/OSN/otto20.pdf>. [cit. 2023-11-29].

Příprava občanů k obraně státu: příručka pro učitele základních a středních škol. 3. vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Vojenský historický ústav Praha, 2023. Dostupné z: https://pokos.army.cz/sites/pokos.army.cz/files/dokumenty/zakladni-stranka/prirucka_pokos_2023_06.pdf. [cit. 2023-11-28].

ŠÁDA, Pavel. *Boj proti dezinformacím v ČR a ve Finsku*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita. FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ. Katedra politologie obor Bezpečnostní a strategická studia, 2022. Online. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/o0gz6/bakalaraska_prace_finalni_verze.pdf. [cit. 2023-11-29].

WITTGENSTEIN, Ludwig. *Tractatus Logico-Philosophicus*. 1961, 1974. ISBN 0–415–25562–7. s. 5 (2). Online. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/583043/mod_resource/content/0/Wittgenstein%20-%20Tractatus%20Logico-Philosophicus.pdf. [cit. 2023-11-29].

• Náslechy přednášek a rozhovorů

FOLTÝN, Otakar a BRUŽA, Oldřich. *Proč je informační gramotnost důležitá pro bezpečnost státu?* Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=N24dd8e3Ekg>. [cit. 2023-11-29].

FOLTÝN, Otakar a KARTOUS, Bohumil. *Čelíme hybridní válce?* Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rdUlnYmndUo>. [cit. 2023-11-29].

FOLTÝN, Otakar. *Bezpečnostní výzvy 21. století*. Online. YOUTUBE. Pátečníci Sisyfos. 2021. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Of46vmxrQec>. [cit. 2023-11-28].

FOLTÝN, Otakar. *Hrdina všedního dne*. Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2021. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ku5FnFE27RM&t=2398s>. [cit. 2023-11-28].

FOLTÝN, Otakar. *Obrana státu je věcí všech, ne jen vojáků*. Online. YOUTUBE. Armyweb & CZ DEFENCE. 2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=mfpaJqT8vLc>. [cit. 2023-11-28].

FOLTÝN, Otakar. *Psychologie války*. Online. YOUTUBE. Neurazitelný.cz - přednáška v rámci Večerů na FF UK. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=qgE-VJ2UKf8>. [cit. 2023-11-29].

FOLTÝN, Otakar. *Role armády v 21. století*. Online. YOUTUBE. Diplomatické fórum. 2018. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ygQhKD3p6lo&t=5180s>. [cit. 2023-11-28].

FOLTÝN, Otakar; KOLDINSKÁ, Marie a STEHLÍK, Michal. *Dějiny jako bojiště informační války*. Online. YOUTUBE. Městská knihovna v Praze. 2021. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=8YYKISQyCw>. [cit. 2023-11-28].

HÁBL, Jan. *Na charakteru záleží*. Online. Církev bratrská Litvínov. YOUTUBE. 2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=u-cLD3v1RFg>. [cit. 2023-11-29].

HÁBL, Jan. *Přání učitelům a jiným dobrodruhům*. Online. YOUTUBE. 2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=KmUaOJ9tEVg>. [cit. 2023-11-29].

KOLDINSKÁ, Marie a ALVAROVÁ, Alexandra. *Dezinformační sondy Marie Koldinské | Alexandra Alvarová*. Online. YOUTUBE. Kampus Hybernská. 2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=XellhUL7Nso&t=5881s>. [cit. 2023-11-29].

KOLDINSKÁ, Marie a FOLTÝN, Otakar. *Na frontách informační války*. Online. ČESKÁ TELEVIZE ČT24. IVysílání. 2020. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/220411058220011/>. [cit. 2023-11-29].

KOLDINSKÁ, Marie a FRANĚK, Čestmír. *Dezinformační sondy Marie Koldinské | Sonda mediální*. Online. YOUTUBE. Kampus Hybernská. 2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=5AgJ6vs31ZU>. [cit. 2023-11-29].

KOLDINSKÁ, Marie a KLUSOVÁ, Eva. *Dezinformační sondy Marie Koldinské | Sonda ezokonspirační*. Online. YOUTUBE. Kampus Hybernská. 2023. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=X_gh63mDYKM&t=5893s. [cit. 2023-11-29].

KOLDINSKÁ, Marie. *Mimořádná přednáška Univerzity třetího věku Masarykovy univerzity - Jak přežít informační válku*. Online. YOUTUBE. U3V MUNI. 2023. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=BRVD16Y5EtU&feature=shared&fbclid=IwAR1gPMOIj5_8yBxJYQShChdQoxhCpmhNuQkGwU6E9aHF3yi2UCPzD2tYv7w. [cit. 2023-11-29].

RÝDL, Karel; HÁBL, Jan a ČERMÁK, Patrik. *Čaj o páté - Pravé vzdělání je...* Online. YOUTUBE. Fakulta filozofická UPCE. 2023. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=vh5_4KoYBIM. [cit. 2023-11-29].

TÁBORSKÝ, Jiří. *Zranitelnosti v informačním prostoru*. Online. YOUTUBE. Přednášky o dezinformacích. Cyklus FF UK Na frontách informační války. 2020. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0goqb3i1kQ0>. [cit. 2023-11-29].

- **Zákony:**

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>. [cit. 2023-11-28].

Zákon č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>. [cit. 2023-11-28].

Zákon č. 183/2023 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2023-183>. [cit. 2023-11-28].

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD. Online. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>. [cit. 2023-11-28].